

44-08

B-23

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. 300-річчя возз'єднання України з Росією

В. С. ВАЩЕНКО

ЛІНГВІСТИЧНА
ГЕОГРАФІЯ
НАДДНІПРЯНЩИНИ

ДНІПРОПЕТРОВСЬК
1968

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. 300-річчя возз'єднання України з Росією

В. С. ВАЩЕНКО

ЛІНГВІСТИЧНА ГЕОГРАФІЯ НАДДНІПРЯНЩИНИ

ЛЕКСИЧНІ МАТЕРІАЛИ

НБ ПНУС



342170

ДНІПРОПЕТРОВСЬК

1968

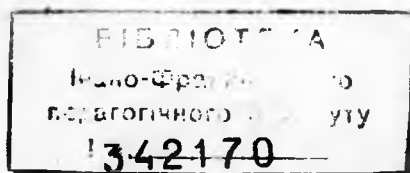
44-08

B-23

Праця висвітлює географічне поширення народних говорів Наддніпрянщини за лексичними даними. В ній докладно коментуються факти, зібрані діалектологічними експедиціями на широкій території по обидва боки Дніпра від південної Київщини до узбережжя Чорного моря. Наведені тут численні матеріали, що характеризують сучасний стан живих говорів, відображають важливі процеси і перетворення в суспільно-економічному житті та в свідомості народу протягом тривалого часу, зокрема в післяжовтневу епоху. Аналізовані факти показують нові тенденції в розвитку мови, зникання старого та наростання нового в її лексичному складі. Основні висновки та узагальнення, сформульовані в дослідженні, проілюстровані в спосіб картографування найбільш поширених мовних явищ (карти додаються). Все це вносить належно систематизовані та витлумачені нові фактичні дані, що будуть використані у мовознавстві та в суміжних гуманітарних науках для характеристики як сучасного стану живої народної мови, так і перспектив її розвитку.

Відповідальний редактор—

доцент І. Д. СУХОМЛИН



Матеріали лінгвістичної географії привертають нашу увагу не лише з погляду вивчення територіального поширення певних мовних явищ, не лише з погляду окреслення їх локальних ознак. Вони містять в собі дані й іншого порядку та мають ширше значення. Лінгвогеографічні показники дають підстави для наукового аналізу мовної побудови в різних аспектах, допомагають зрозуміти складні, глибинні процеси у мовному житті.

Інтерлінгвістичні й екстралінгвістичні дослідження можуть спиратись на лінгвогеографічні дані, збагачуватись з них, бо вони фіксують як факти типових мовних утворень, так і зв'язки їх з реаліями. Це—показники мовного буття, що визріли в обставинах „природного“ їх функціонування, без нормувального врегулювання чи якогось іншого втручання. Вони зняті з самих коренів, що глибоко вросли в живлячі їх етнічні колективи. Так само виразно відображені в них і тривалі, різносторонні зв'язки з суспільно-економічними процесами, з місцевою культурою народу тощо. Вони міцно сплітаються з історичним розвитком певних етнічних цілостей, вдало фіксують міжмовні контакти, наслідки таких взаємин у ширшому мовному житті. Отже, лінгвогеографічні матеріали далеко не самодостатні, не ізольовані від інших ділянок науки. Навпаки, вони міцно пов'язані з різними рівнями мовної організації та повинні залучатись до наукового вжитку як необхідний, органічний складник цілої системи даних, що аргументують основні положення та їх деталі у мовознавчій науці.

Треба належно оцінити, перш за все, те багатство фактичних даних, яке подають нам лінгвогеографічні обстеження широких територій. Наука досі далеко не все ще використала з цих покладів, не збрала з них хоч би головніше, належно не систематизувала навіть зібране вже й не підготувала до наукового обігу. Навіть регіонально орієнтовані праці, які хоч і широко подають багатства народної

лексики, досі створювались в такому вигляді, що в них не все потрібне для науки фіксувалось із лінгвогеографічної характеристики слова. Навіть так звані діалектологічні атласи, як дуже схематичні праці, неспроможні подати всього, що являє інтерес в лінгвогеографічному аспекті. Такі вони за самою своєю побудовою, за своєю загальною настановою. Поглиблені заходи в організації більш досконалих фіксацій фактичних матеріалів лінгвогеографічного типу ще попереду. Хоч не можна при цьому не зауважити, що відволікання таких заходів означає, зрозуміло, втрату дорогоцінних матеріалів. Активні процеси змін у їх складні стирають дуже важливі сучасні їх якості, інтегрують різноманітність, створену протягом віків.

Наша праця буде корисною саме тому, що вона подає зведення досить широких за обсягом лінгвогеографічних матеріалів на лексичному рівні, зібраних на великій території Наддніпрянщини від південної Київщини до узбережжя Чорного моря. Фіксація наведених лексичних матеріалів здійснювалась діалектологічними експедиціями в такий спосіб, щоб подати досить всебічну характеристику їх саме в лінгвогеографічному плані. Але більше цього. Тут ми належно групуємо та систематизуємо добрані матеріали й наводимо їх у готовому вигляді до наукового вжитку. Отже, виконується значна обробка фактичних даних. Це підводить і до певного витлумачення їх, хоч би й попереднього, проте невідкладного. Виразніші явища, відзначені в мовному вжитку, дістають тут свою характеристику. Формулюються також деякі висновки й узагальнення, що впливають із наведених матеріалів. Все це не претендує на викінчене аналізування й коментування та повну їх наукову обробку. Проте лінгвогеографічне значення цих даних та місце їх у розв'язанні мовознавчих завдань всіляко підкреслюється. Саме тут може бути стверджений погляд на живомовну лексику як на надійний і показовий матеріал, плідний для науки.

* * *

Діставши лексичні матеріали з живого народного мовлення Наддніпрянщини та здійснивши попередній аналіз їх за лінгвогеографічними ознаками, ми далі констатуємо, як багато вони можуть вносити до загальномовознавчих досліджень. А це в свою чергу свідчить про велику пізнавальну вагу їх. Способи називання реалій, осмислення цього мовною практикою, творення цілої системи називань, взаємини її складових частин, відображені в назвах тонкі

видозміни мислення мовця в процесі називання, різноманітні засоби використання мовцем готової мовної форми, творення нової—все це легко простежується на таких матеріалах. Можна вказати, наприклад, на численні назви **воза**, що творять дуже цікавий ряд, як-от:

віз	шарабан
повозка	короб
бричка	каламашка
ресорка	гарба
дрожки	полугарбок
бігунка	мажара
бідка	кургон
безтарка	палуб
грабарка	бендюг

Цікавий називальний комплекс також зафіксовано навколо різних сортів **картоплі**:

бараболя	ела
волохата	лиска
бугайка	вергуха
зірниця	майка
зорянка	цвітуха
параска	синьокорка
репанка	кудрявка
семиглазка	мотузьянка
скороспілка	рожева
шершавка	красна
сороківка	білоруска
сніжка	американка
агрономка	полтавка
пічкурка	гречанка
лозівка	

Великий і своєрідний називальний комплекс сформований навколо таких реалій, як численні різновиди **груші**:

бушка	дуля
сахарна	піддуля
морщинка	піддулька
глива	гниличка
краснобочка	паршивка
скороспілка	лісова красуня
ранньоспілка	лісна красавиця
зимівка	золотарка
зимниця	бариня
рання	баринька
спасівка	маргаритка
бергамот	кашник

картоплянка	принцеса
медовка	зеленка
медянка	карлюк
ільїнка	духівка
карлик	шкурлявка
баба	фелонська
мускатка	москалики
лимонка	лебединка
дюшес	жниварка
безсім'янка	борошнянка
водянка	давучка
дзвіночки	давлючка
бисарманка	дилька
петрівка	винівка

Суцільне лінгвогеографічне обстеження живих говорів Наддніпрянщини дало змогу визбирати в них різноманітні лексичні відкладення, корисні для дослідження як етимологічних, так і суто діалектологічних питань. Це, зокрема, численні специфічні та навіть раритетні одиниці. Вони цікаві й як важливі показники своєрідних обставин у заселенні краю. Можна вказати на такі, як-от:

- товаряка — назва скоту
- гуртовець — друга назва череди
- водянка — назва посуду для води
- яндолла — вид миски
- гловень — назва верхнього одвірка у дверях
- гирун — назва посуду для молока
- поставець — вид чарки
- кобка — вид посудини для води
- щерба — назва їжі
- жмурок — назва примітивної лампи
- осінка — назва осіннього одягу
- бурнус — назва легкого одягу
- черкеса — вид свити
- оцарок — місцева назва загону для скоту
- гок — місцева назва загону для скоту
- горішняк — назва вітру з гори

* * *

Особливо цікаві поклади ми знаходимо в лексиці говорів Наддніпрянщини, аналізованій лінгвогеографічним методом, для характеристики змін у мовному розвитку. Процеси зникання старого й наростання нового легкого виявляються навіть з загального огляду таких матеріалів.

Як відомо, слово — дуже складна й містка мовна оди-

ниця. Цілий комплекс явищ мовного життя безпосередньо пов'язаний саме з словом. І це легко простежується в лексичних фактах, зафіксованих на території Наддніпрянщини. В них виразно виступають ознаки, властиві сучасним мовним відносинам, тенденції подальшого розвитку. Вони відображають, рееструють і показують нам як цілісні процеси, так і окремі деталі мовного розвитку, як старіші, так і сучасні, як тривалі, так і короточасні події мовного життя. Особливої ваги набувають ці фактичні дані тому, що вони залучаються до аналізування в цілому комплексі, всі елементи якого взаємно перевіряються, документуються, виступають у взаємозв'язку й певному співвідношенні. При цьому легко реалізувати навіть статистичний метод, що підводить до вірогідних і аргументованих висновків.

Здобуті на території говорів Наддніпрянщини лексичні дані демонструють процеси, які дістали активізацію саме після Великої Жовтневої соціалістичної революції. Зміна суспільно-економічних відносин, зростання матеріальної культури й техніки, укорінення нового побуту з наближенням сільського до міського (тобто активний процес урбанізації), формування нових рис у свідомості мовців—все це зумовлює нові процеси в розвитку лексики. Зникають старі реалії та входять у вжиток нові, а разом з тим і нові їх назви. На цьому ж ґрунті виникають лексичні паралелі та навіть паралельні ряди. Цілий процес набуває складних форм. Сплітаються різноманітні фактори, зумовлюють та зміцнюють один одного й разом творять безперервний, поступовий рух до нового. Помічається при цьому, як утримується стійка основа, а навколо неї розвиваються перехідні, змінні явища та різноманітні ускладнення, що не порушують однак комунікативної функції мови і не руйнують її системи.

Хоч би загальний огляд таких широких лінгвогеографічних матеріалів дає можливість простежити завмирання старого. Не можна знецінювати того, що дає нам характеристика старого, навіть раритетного, коли ставиться завдання з'ясувати процес розвитку. Без урахування показників змін, пов'язаних з зниканням старого, не буде повною й характеристика нового, а також не можна зрозуміти цілий процес. Здійснюючи аналіз лексичної архаїки, ми загальний розвиток в його системі змальовуємо як двосторонній: наростання нового, з одного боку, та погасання старого—з другого. Так уникаємо однобічної характеристики складного цілого. Зрозуміло, не можна при цьому

надавати старому реліктової ваги, не можна переоцінювати його ролі в сучасному мовному житті. Окреслення ж його місця в цілій побудові та показ співвідношення з новим, визначення специфічних тенденцій в його розвитку—все це дуже важливі показники загального руху лексичної системи.

Для того, щоб правильно визначити місце старих елементів у нових процесах, треба зважати не тільки на історичні чинники розвитку, а ще також і на лінгвогеографічні. І коли виникає завдання аналізувати розвиток не окремих, не ізольованих мовних явищ, а системних, то цього навіть не можна здійснити без використання лінгвогеографічних даних. Активність функціонування слова у певному мовному масиві важко показати, не враховуючи його географічного поширення. Явище, яке за самою своєю природою географічно локалізоване, повинно і розглядатись обов'язково у своїх географічних межах. Навіть статистичне обстеження його функцій, визначення частоти вживання не компенсує показників лінгвогеографічного порядку. Зрозуміло, що в сучасному живому мовленні лексичні архаїзми утримуються в досить численній кількості. Це—очевидний факт. Але така загальна констатація майже нічого не дає для з'ясування процесу розвитку мови та може навіть викривити поняття архаїки, поняття про місце її серед інших співвідносних категорій і значення її в житті мови. Якщо показати поширення наявних елементів архаїки на досить великій території, то це вже з'ясує й потенції, закладені в її житті, місце її в сучасній організації мовної системи та разом з тим схарактеризує цілий процес розвитку народного мовлення.

Поставлене завдання особливо зручно розв'язувати, аналізуючи назви тих реалій, що збереглися з давнини та вже пройшли тривалий шлях вжитку. Старі реалії не обов'язково зникають. Деякі з них навіть не видозмінюються. Назви ж їх можуть переміщатись з однієї лексичної категорії до другої, зокрема до архаїчної, якщо втрачається активність функцій реалії. Так життя старих слів характеризує нові мовні процеси. Архаїзацію слів можна спостерігати навіть у хронологічно близькому до нас стані, обумовленому зовсім новими явищами історичного життя народу, розвитком техніки, перебудовою матеріального й духовного укладу суспільства тощо. Реагування слів-назв на нові події в житті їх носіїв відкладає так звану лексичну архаїку, а не тільки творить неологізми. Обидва боки розвитку, як архаїзація одних лексичних одиниць, так

і неологізація других, творять один процес, хоч і двосторонній, показовий для характеристики змін у живому мовленні.

Досить виразні зміни у мовному житті Наддніпрянщини можна проілюструвати, наприклад, на аналізуванні зафіксованих назв чоловічого одягу. Дуже давні серед них такі, як-от: **штани, піджак, кожух, сорочка, шапка**. Але вони не належать до архаїчних, тому що й досі функціонують в усіх обстежених населених пунктах Наддніпрянщини як загальноновживані, активні мовні одиниці.

Треба вважати, що вже переходить до категорії архаїчних назва **сіряк**, тому що вона зафіксована лише в таких 29 населених пунктах: 2, 14, 15, 29, 30, 34, 51, 53, 54, 56, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 67, 69, 71, 75, 80, 99, 100, 102, 106, 113, 117, 130, 151.

З другого боку, треба вважати, що вже міцно ввійшла в ужиток як реалія, так і назва **пальто**. Через те цю назву зафіксовано в таких 75 населених пунктах: 1, 3, 7, 8, 10, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 31, 33, 34, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 64, 66, 68, 75, 76, 79, 80, 82, 84, 92, 93, 101, 103, 105, 108, 120, 121, 124, 126, 133, 141, 144, 145, 146, 149, 156, 159, 161, 162, 163, 173, 174, 175, 176, 177, 178.

Виразні ознаки архаїчного набуло слово **свита** як назва саморобного одягу з сукна. Воно втратило свою колишню активність, бо зафіксовано в таких 33 населених пунктах: 16, 21, 30, 35, 53, 58, 59, 62, 69, 71, 88, 89, 96, 97, 123, 134, 135, 136, 137, 138, 148, 149, 150, 152, 154, 155, 156, 158, 169, 171, 175, 179, 180.

Зовсім перейшли до категорії архаїчних, навіть раритетних, такі назви, як-от: **кобеняк, жупан, керея**. Через те слово **кобеняк** зафіксовано в 5 населених пунктах (122, 125, 154, 158, 165), **жупан**—у 4 пунктах (130, 157, 161, 163), **керея**—у 4 пунктах (134, 145, 138, 179). Тут привертає до себе увагу й те, що такі, як бачимо, локалізовані в своєму територіальному поширенні, вони відзначені саме в київських та полтавських говорах.

Подібні до цього висновки впливають з аналізування ще, наприклад, назв хатніх меблів. Дуже давня серед них назва **стіл** продовжує зберігати своє функціонування й у наші часи, бо вона зафіксована в усіх обстежених населених пунктах Наддніпрянщини. Активно входить у вжиток нова назва **диван**, яка зафіксована в таких населених пунктах: 3, 10, 14, 15, 22, 43, 44, 46, 47, 54, 55, 63, 66, 71, 74, 77, 78, 90, 103, 106, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 118, 119,

120, 122, 127, 167, 171, 174, 178. Глибоко входить у вжиток також назва **гардероб**, що зафіксована в таких 36 населених пунктах: 12, 17, 19, 20, 21, 22, 26, 27, 28, 30, 33, 36, 43, 44, 53, 61, 67, 68, 75, 93, 101, 103, 104, 105, 107, 110, 111, 114, 115, 116, 119, 125, 128, 146, 162, 172.

Назва **скрня** так знизила свою активність, що яскраво виявляється процес переходу її до архаїчних. Вона зафіксована в таких 43 населених пунктах: 17, 20, 32, 45, 47, 53, 58, 59, 63, 59, 71, 77, 89, 91, 105, 106, 107, 112, 113, 115, 117, 118, 124, 125, 134, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 155, 159, 164, 172, 175, 179.

А назва **судник** уже ввійшла навіть до раритетних, бо зафіксовано лише в таких 6 населених пунктах: 136, 147, 151, 160, 168, 175.

Так підводить нас лінгвогеографічний аналіз фактів до важливих та аргументованих висновків і узагальнень, потрібних не тільки для мовознавства, а й для інших гуманітарних наук.

* * *

Подаючи такі численні лінгвогеографічні дані, слід указати на використаний при цьому спосіб їх вибирування під час обстеження території Наддніпрянщини. Найголовніше застереження зводиться до того, що факти фіксувались з масової сучасної мовної практики, вони схоплювались з невимушеного, узвичаєного мовлення саме в сучасному його вигляді. Отже, все видобуто з активного мовного процесу.

Зрозуміло, що рідковживане, зокрема старе, не відразу впливає на поверхню під час спілкування. Через те явища такого типу могли залишитися й не відзначеними там, де вони перебувають уже в пасивному вжитку чи в забутті, досить глибоко, насподі живого мовлення. Не здійснювалось також цілеспрямоване опитування мовців з завданням винайти старе. Однак, будучи невиявленим в одних місцевостях чи в одних мовців, старе також впливало в інших і було в такий спосіб зареєстровано. Про це свідчить практика лінгвогеографічної роботи. Мало ймовірним здається, щоб не було при цьому помічено навіть те, що опинилось уже за межами активного вжитку, коли фіксування здійснюється на досить широкій території, численними записувачами, від численних мовців в обставинах вибирування аналогічних мовних фактів, визначених єдиною програмою. Такий метод фіксування фактів відображає хоч і дуже загальний, проте реальний стан мовного буття нашої сучас-

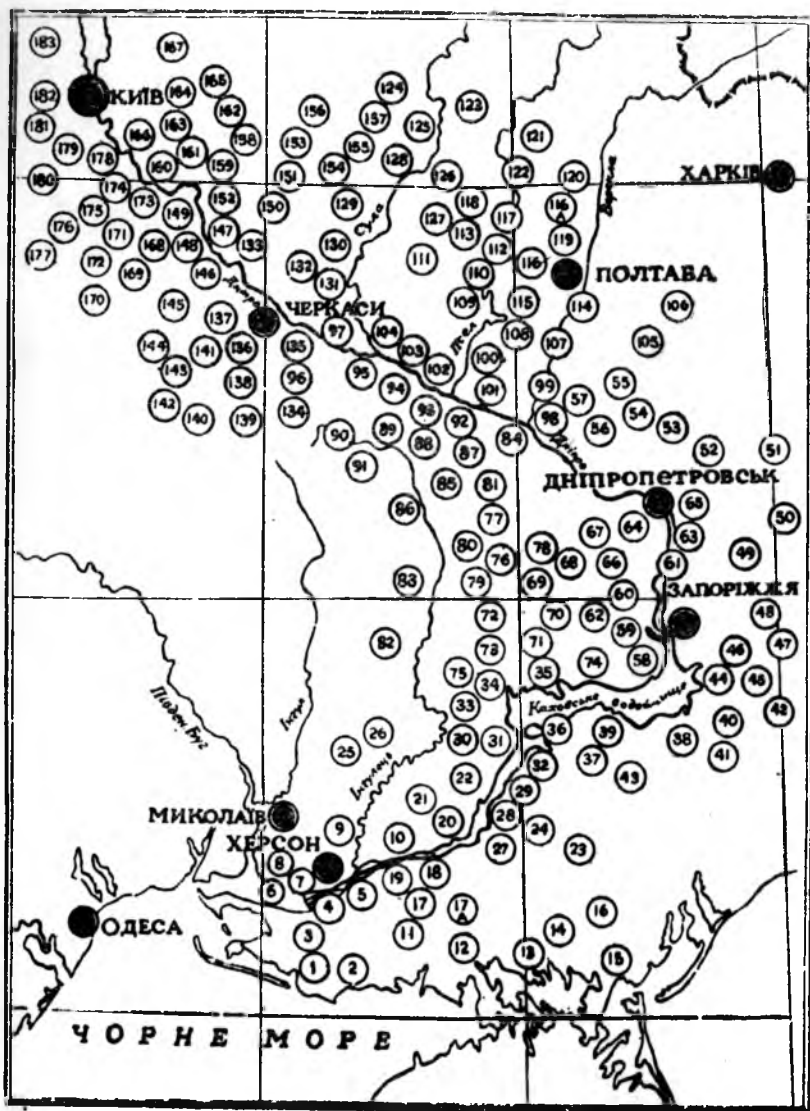
ності. Наукова цінність фактів, зібраних саме так, значно підвищується, а межі їх використання в науковому обігу поширюються. Якщо, наприклад, слово **кварта** як назва (посудини, з якої п'ють воду) зареєстровано лише в 7 населених пунктах, то це не означає, що воно зовсім вийшло з ужитку в інших. У цих 7 пунктах воно залишилось ще відносно більш активізованим. При спеціальних спостереженнях, з спрямованою увагою до старіших лексичних шарів, воно може бути знайдено й в інших населених пунктах. Але то вже в іншому аспекті обстеження. Не застосовуючи його, ми також не ризикуємо обминути щось істотне в лексичному складі, зокрема хоч би й раритетне. Отже, в такий спосіб ми знаходимо лише той узагальнювач, який створює уявлення про функціонування певних лексичних груп, про місце в цих групах окремих слів-назв.

Фіксація мовних фактів з активного й масового вжитку в їх загальних обрисах дає багато переваг. Це навіть треба вважати єдиним методом збирання даних тоді, коли ставиться завдання не тільки сконстатувати стан сучасної мовної системи чи якогось її складника, але схарактеризувати й процес розвитку.

* * *

Подані тут матеріали зібрані за певною програмою діалектологічними експедиціями протягом 1959—61 років у 180 населених пунктах як на правому, так і на лівому березі Дніпра. Схематичні карти Наддніпрянщини з позначеними на них і пронумерованими пунктами, в яких проводились записи, додаються. Посилання на ці населені пункти робляться з позначенням лише їх номерів. В кінці наведено реєстр усіх населених пунктів, повну їх назву й вказано на адміністративну віднесеність. Додано також реєстр записувачів та основних мовців, які інформували про живу мову в цих населених пунктах. Наголоси з технічних причин фіксуються видозмінами шрифту.

**СХЕМАТИЧНА КАРТА
НАДДНІПРЯНЩИНИ З ПОЗНАЧЕННЯМ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ,
У ЯКИХ ЗАПИСАНА МІСЦЕВА ЛЕКСИКА.**



ОСНОВНІ ГРУПИ ЛЕКСИКИ,
ЗАПИСАНОЇ В ГОВОРАХ НАДДНІПРЯНЦІНИ

1. НАЗВИ ЖИТЛОВИХ ПРИМІЩЕНЬ ТА ЇХ СКЛАДОВИХ ЧАСТИН

Назви житлових приміщень та їх складових частин у говорах Наддніпрянщини виявляються досить стійкими. Вони численні й різноманітні та разом з тим відзначаються відносно незначною варіантністю. Загальноживаність характеризує ці назви, а варіантність залежить, в основному, від різних типів побудови приміщень, від планування їх, будівельного матеріалу тощо. Зміни в складі назв цієї групи тісно пов'язані з зміною самих реалій, з появою нових побудов. Через те записи назв житлових приміщень відзначаються великою одноманітністю.

Назви основних будівель, призначених для житлового й побутового використання, записано майже цілком загальноживаними в такому вигляді:

Хата	— загальна назва побудови.
Велика хата	— основне приміщення в цілій побудові.
Хати́на	— додаткове приміщення, менше відділення в цілій побудові.
Сіни	— передня частина побудови.
Комора	— відділення типу кладової.
Чулан	— теж.
Горище	— верхня частина, розташована над стелею як кладова відкритого типу.

Покуття, *покуть*— головний, центральний, найбільш показовий кут за столом.

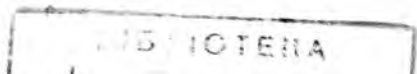
З старіших назв, паралельних до зазначених та вживаних рідко, зафіксовано такі:

Хижа, *хижка*— друга назва хатини, зафіксована у пунктах: 37, 84, 112, 151, 155, 163.

Прихаток— теж друга назва хатини, зафіксована у пунктах: 38, 39, 111, 115, 151, 160.

Верх— друга назва горища, зафіксована у пунктах: 128, 131, 155, 161, 170, 178, 180.

З новіших назв, що закріпилися за побудовами новішого типу, уже загальноживаними виступають такі:



Будинок — загальна назва побудови.

Дом(дім) — теж.

Кімната — основне приміщення в цілій побудові.

Спальня — додаткове приміщення, призначене для снання.

Кухня — службове приміщення відповідного призначення.

Кладовка — теж.

Назви різних складових частин цілої побудови записано як загальновживані такі:

вікно	шибка
стіна	сволок
причілок	слижі
перестінок	крокви
двері	бантина
одвірок	стріха
стеля	дах
долівка	піддашок
підлога	острішок
лутка	шули
	сохи

З старіших назв, вживаних уже рідко, як складових частин старих побудов, зафіксовано такі:

Підлокотник — друга назва лутки, зафіксована у пунктах: 107, 114, 129, 160, 174.

Приголовач — назва верхнього одвірка у дверях або у вікні, зафіксована у пунктах: 100, 101, 104, 135.

Гловень — друга назва верхнього одвірка у дверях або у вікні, зафіксована у пунктах: 96, 103, 104, 131.

2. НАЗВИ ПОСУДУ НА МОЛОКО, СМЕТАНУ, МАСЛО

Назви посуду цього типу — один із зразків для ілюстрації того, як виходять з ужитку старі й специфічні лексеми. Процес їх зникання з живого народного мовлення пов'язаний з зниканням самих реалій. З розвитком матеріальної культури й техніки з'являється посуд такий, що мало диференціюється у своєму вжитку, він зручний універсальністю функцій. Зрозуміло, що він витісняє старий специфічний посуд, а разом з тим і його назви.

Посуд, який виступає під назвами **каструля**, **банка (баночка)**, — досить універсальний. У ньому можна зберігати масло, сметану та навіть молоко. Каструля служить, крім того, ще й кухонною посудиною вужчого призначення. Такими ж якостями відзначається й посуд, що виступає під назвами **бутиль (бутильок)** та **битон (битончик)**. Створюється основа для витіснення старих реалій та разом з

тим і їх назв: **ринка (риночка)**, **масляниця (маслянка, масничка, слойка (слоїк))**, **макітра (макітерка)**, **тиква**, **гирун (гирунчик)**, **глек (глечик)**, **макортет**.

Назва **глек (глечик)** ще зберігає досить високу активність. Через те вона зафіксована в 143 населених пунктах.

Назва **макітра (макітерка)** більш схильна до зникання, хоч і зберігає ще високу активність. Вона зафіксована в таких 94 населених пунктах: 6, 10, 13, 14, 19, 20, 22, 23, 25, 27, 28, 30, 31, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 47, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 67, 69, 71, 73, 74, 75, 77, 87, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 102, 103, 104, 106, 107, 109, 110, 111, 113, 117, 118, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 144, 145, 146, 148, 150, 152, 153, 156, 157, 162, 164, 169, 173, 175, 176, 177.

Назва **ринка (риночка)** уже втратила активність вжитку. Вона зафіксована в таких 22 населених пунктах: 32, 37, 54, 57, 59, 69, 96, 99, 100, 102, 112, 114, 116, 117, 119, 127, 130, 136, 143, 177, 179.

Назва **масляниця (маслянка, масничка)** зафіксована в таких 20 населених пунктах: 2, 3, 15, 19, 22, 23, 31, 42, 45, 60, 66, 113, 134, 138, 139, 140, 144, 145, 162, 180.

Назва **гирун (гирунчик)** зафіксована в таких 4 населених пунктах: 3, 10, 14, 70, 110.

Назва **макортет** зафіксована в таких 4 населених пунктах: 36, 57, 107, 114.

Назва **тиква** зафіксована в таких 4 населених пунктах: 89, 142, 144, 159.

Назва **слойка (слоїк)** зафіксована в таких 3 населених пунктах: 156, 167, 177.

Назви **глек** та **макітра** збереглися в активному вжитку, можливо, саме тому, що ці реалії досить універсальні в своєму функціонуванні. Назви **гирун**, **макортет**, **тиква** та **слоїк** більше збереглися на території київських та полтавських говорів. Це свідчить про їх вужчу локальну приналежність.

3. НАЗВИ ПОСУДИНИ, В ЯКІЙ УЧИНЯЮТЬ ТІСТО НА ХЛІБ

Назва **діжа** залишається ще досить активною, хоч і похитнулась уже в своєму вжитку. Вона зафіксована в таких 99 населених пунктах: 1, 2, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 17А, 19, 23, 26, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 48, 55, 58, 62, 63, 64, 65, 70, 71, 78, 79, 87, 89, 90, 97, 99, 100, 102, 103, 106, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128,

129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180.

Новішим заступником стає назва **вагани**, яка функціонує паралельно з основною та рідше самостійно. Вона ще не знайшла глибокого укорінення й зафіксована в таких 23 населених пунктах: 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 13, 18, 19, 20, 21, 25, 29, 30, 33, 35, 42, 60, 61, 64, 65.

Характерним треба вважати те, що ця назва локалізується в говорах нижньої Наддніпрянщини, як новіших, та зовсім відсутня у київських і полтавських говорах.

4. НАЗВА ПОСУДУ, ЯКИМ ВИТЯГАЮТЬ ВОДУ З КОЛОДЗЯ

Металеве відро стало вже тепер майже єдиною посудиною, зручною для витягання води з колодязя. Через те й назва **відро** запанувала в живій народній мові та витісняє всі інші. Старі назви, що служили для називання дерев'яних посудин цього типу, збереглися такі: **цебер (цебро, цеберка), бадя (бадія), корба, кобка**.

Назва **цебер (цебро, цеберка)** ще відносно активна, хоч і виразно виявляється тенденція до її зникання. Вона зафіксована в таких 45 населених пунктах: 14, 24, 27, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 45, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 64, 84, 88, 99, 100, 105, 107, 108, 115, 117, 118, 124, 134, 136, 138, 139, 151, 158, 168.

Назва **бадя [бадія]** зафіксована лише в таких 8 населених пунктах: 6, 32, 70, 139, 141, 144, 145, 180.

Назва **корба** зафіксована в таких 7 населених пунктах: 145, 146, 149, 156, 170, 179, 180. Вона локалізована, бо відзначена, як бачимо, в південнокиївських та полтавських говорах.

Назва **кобка** зафіксована в 4 таких населених пунктах: 2, 16, 17А, 18. Отже, вона локалізована на самому півдні степових говорів і мабуть не була властива полтавським та південнокиївським.

5. НАЗВА ПОСУДУ, У ЯКОМУ СТОІТЬ ВОДА В ХАТІ

Найбільш поширена назва—**відро**. Вона вживається майже в усіх населених пунктах Наддніпрянщини. Функціонує, в більшості, єдиною назвою для цієї реалії, але часто ще

й поряд з іншою паралельною. Крім того, є ще й інші реалії, що функціонують паралельно з відром та носять і назви, зрозуміло, інші.

Назва **діжка** (**діжечка**) зафіксована у таких 50 населених пунктах: 12, 20, 26, 29, 30, 32, 34, 35, 43, 48, 57, 63, 64, 65, 77, 87, 90, 97, 106, 107, 110, 115, 117, 118, 119, 122, 125, 126, 127, 132, 135, 136, 139, 141, 144, 147, 148, 150, 151, 152, 155, 156, 162, 164, 165, 168, 169, 171, 174, 175.

Назва **кадушка** зафіксована в функції посуду для води у таких 18 населених пунктах: 8, 17А, 18, 19, 21, 23, 29, 33, 72, 73, 99, 100, 101, 107, 122, 128, 136, 158.

Зовсім інше становище посідає назва **водянка**. Це специфічна назва, яка належить до посудин різного типу: відро, кадушка, діжка. Тут головне—функція. Збереглась назва **водянка** у таких 25 населених пунктах: 16, 33, 35, 64, 88, 89, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 104, 112, 115, 116, 130, 132, 133, 134, 137, 138, 158, 160, 178.

6. НАЗВА ПОСУДИНИ, ЯКОЮ НАБИРАЮТЬ ВОДИ, ЩОБ НАПИТИСЯ

Тісно сплітаються дві назви—**кружка** й **кухоль**. Активність вживання кожної з них майже цілком урівноважена. **Кружка**, зафіксовано в 114 населених пунктах, **кухоль**—110 населених пунктах. В багатьох пунктах відзначено паралельне вживання обох назв.

Географічне поширення обох назв виявляє певну закономірність. Назва **кружка** активніша на нижній Наддніпрянщині. Назва **кухоль** активніша на Полтавщині та південній Київщині.

Повна картина територіального поширення назви **кружка** виявляється з того, що вона зафіксована в таких населених пунктах: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 14, 15, 16, 17А, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 57, 59, 60, 61, 63, 64, 67, 70, 73, 74, 75, 77, 78, 84, 87, 88, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 107, 109, 110, 111, 114, 115, 116, 118, 119, 123, 124, 125, 131, 132, 133, 134, 141, 142, 144, 145, 147, 149, 151, 153, 154, 155, 157, 160, 162, 164, 165, 167, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 179.

Повна картина територіального поширення назви **кухоль** виявляється з того, що вона зафіксована в таких населених пунктах: 2, 9, 17, 17А, 18, 19, 21, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 47, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 62, 65, 66, 69,

70, 71, 73, 77, 84, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 168, 169, 170, 172, 174, 177.

Рідко вживається назва **кварта**, яка зафіксована лише в таких 7 населених пунктах: 156, 172, 175, 176, 177, 179, 180. Як бачимо, вона й територіально вузько локалізується.

7. НАЗВА ТКАНИНИ, ЯКОЮ ЗАСТЕЛЯЮТЬ СТІЛ

Назва **скатерть** уже дістала загальне поширення. Вона зафіксована майже в усіх обстежених населених пунктах Наддніпрянщини.

Настільник (настольник)—це вже назва з втраченою активністю вжитку. Вона зафіксована в таких 10 населених пунктах: 49, 57, 100, 101, 102, 116, 128, 149, 175, 180.

Зберігається ще й назва **накидка**, але також з низькою активністю. Вона зафіксована в таких 13 населених пунктах: 64, 65, 89, 95, 97, 121, 122, 124, 136, 137, 157, 158, 159.

З територіального поширення назв **настільник (настольник)** і **накидка** стає очевидним, що вони також локалізовані переважно в полтавських та південнокиївських говорах.

8. НАЗВА ТКАНИНИ, ЯКОЮ ВТИРАЮТЬСЯ

Загальновідома та загальноновживана назва—це **рушник**. Вона є зразком безвинятого вживання. Ускладнюється функціонування назви **рушник** двома паралельними, без ускладнення в реалії. Паралельні ускладнення основної назви цікаві й тим, що вони територіально диференційовані, локалізовані. Одна з них більш поширена в середній Наддніпрянщині, друга—в нижній Наддніпрянщині.

Назва **утиральник (втиральник)** зафіксована в таких 43 населених пунктах: 33, 52, 53, 56, 60, 64, 69, 91, 93, 94, 100, 101, 193, 104, 106, 107, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 121, 123, 124, 128, 130, 134, 138, 153, 156, 157, 158, 161, 163, 164, 166, 167, 172, 173, 176, 178.

Назва **полотенце** зафіксована в таких 37 населених пунктах: 5, 6, 8, 9, 10, 15, 19, 21, 22, 23, 24, 34, 35, 42, 45, 49, 57, 61, 62, 73, 74, 75, 91, 94, 95, 97, 98, 107, 108, 115, 119, 128, 129, 140, 151, 166, 175.

9. НАЗВИ ДЛЯ РУЧНОГО КОШИКА ТА КОРЗИНИ

Назва **кошовка** стала загальновідомою та активно вживаною на всій обстеженій території. Це—типовий приклад впливу російської мови. Однак і паралельна назва **кошик** (**кошіль**, **кошелик**) ще не втратила своєї активності.

Назва **кошик** (**кошіль**, **кошелик**) зафіксована в таких 62 населених пунктах: 5, 8, 12, 17, 19, 22, 37, 39, 43, 44, 49, 53, 65, 71, 74, 90, 96, 97, 100, 101, 103, 105, 112, 114, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 136, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 150, 152, 154, 155, 156, 157, 160, 161, 169, 170, 172, 174, 175, 177, 179.

Корзина (**корзинка**)—це не тільки інша назва, але й реалія відмінна від кошика. Корзина виготовляється з лози, круглої форми, з одною ручкою. Кошик—з рогозу, продовгуватої форми, з двома ручками. Назва **корзина** (**корзинка**) загальноживана, вона зафіксована в усіх населених пунктах. Паралель до неї верейка відзначена в малій активності, з локалізацією в середній Наддніпрянщині.

Назва **верейка** зафіксована в таких 7 населених пунктах: 98, 160, 164, 165, 166, 167, 173.

10. НАЗВИ ПОСУДИНИ, В ЯКІЙ ЗОЛЯТЬ БІЛИЗНУ

Спостереження назв цього типу може бути цікавим з погляду того, як виходять вони з ужитку в зв'язку з зниканням самих реалій без ідентичної заміни. На сучасному етапі розвитку матеріальної культури застарів сам процес зоління й активно занепадає. Тепер замість цього рекомендується виварювання білизни в специфічній посудині, яка дістала назву **виварка**. Але процес зоління ще утримується й потрібна для цього посудина вживається відносно часто. Зберігається також відповідна назва. Реалія ця виготовлена з видовбаного стовбура цілої деревини у вигляді діжки та носить назву **жлукто**.

Назва **жлукто** зафіксоване в таких 92 населених пунктах: 2, 12, 13, 29, 30, 33, 35, 48, 58, 59, 62, 63, 64, 68, 70, 73, 74, 77, 87, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 96, 97, 100, 103, 104, 107, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180.

11. НАЗВИ БОЧКИ, ДІЖКИ ТА ЇХ РІЗНОВИДІВ

Бочка та діжка—це загальновідомі реалії й загально-вживані їх назви, що поширені на всій обстеженій території. Вони рідко заступають одна одну як загальні назви і в більшості розрізняються в свідомості мовців. Бочка з двома днами (буває й залізна), служить для води та інших рідин. Діжка з одним дном (тільки дерев'яна) може накриватись кружками, служить для кваснини (для огірків, капусти, буряків, яблук тощо), для складання сиру, а також для засипу зернових. Хоч і не часто, проте використовується й зменшений предмет типу бочки. Він виступає під назвою **бочонок**.

Назва **бочонок** зафіксована в таких 13 населених пунктах: 12, 15, 19, 30, 31, 32, 91, 94, 96, 106, 115, 119, 145.

Але є ще й специфічні видозміни посуду такого типу, які збереглися з своїми назвами.

Кадуб (кадіб, кадовб)—це велика діжка, не зручна для пресування, вона служить для зберігання муки, зерна, овочів тощо. Назва її зафіксована в таких 10 населених пунктах: 45, 145, 161, 163, 168, 170, 171, 173, 175, 177.

Барило—це невелика дерев'яна бочка, зручна для транспортування відносно невеликої кількості питної води, а також горілки, вина, олії тощо. З неї можна пити через спеціальний отвір, який заткнений чопом. Назва її зафіксована в таких 8 населених пунктах: 2, 62, 89, 97, 104, 110, 112, 115.

Шаплик—низенька діжка, призначена для миття, купання тощо. Назва її зафіксована в таких 9 населених пунктах: 11, 14, 16, 29, 84, 111, 141, 144, 145.

Вушат—посудина в вигляді вузького шаплика, але з вухами для перенесення. Назва її зафіксована в таких 4 населених пунктах: 110, 116, 127, 131.

Лаханка—посудина вигляду шаплика, але менша за розміром, вживається переважно для помоїв. Назва її зафіксована в таких 3 населених пунктах: 11, 12, 119.

12. НАЗВИ ПОСУДУ ДО ЇДИ

Найбільш поширеними й загальновідомими виступають дві назви: **миска і тарілка**. При цьому розрізняються три види миски: дерев'яна, череп'яна або глиняна, олив'яна. Вживання цих двох реалій, а також їх назв відзначено в однаковій активності на всій обстеженій території.

Третя назва має вужчу сферу вжитку. Це—**полумисок**, що має вигляд глибокої тарілки або мілкої миски. Назва „полумисок“ старіша, тепер уже часто її заступають описові звороти типу „глибока тарілка“, „мисочка“ тощо.

Назва **полумисок** зафіксовано в таких 44 населених пунктах: 2, 3, 8, 9, 10, 15, 18, 19, 22, 23, 35, 38, 40, 51, 55, 56, 57, 65, 84, 87, 89, 90, 92, 96, 97, 99, 101, 105, 106, 109, 111, 113, 117, 127, 132, 141, 144, 145, 160, 173, 174, 175, 180.

Зовсім уже вийшли з ужитку й виявлені як раритети такі дві назви:

Салятирка—зафіксована у 2 населених пунктах: 176, 180.

Яндола—зафіксована у 2 населених пунктах: 123, 126.

Перша з них, як назва глибокої миски, локалізується в південнокиївських говорах друга—як назва великої миски, локалізується в полтавських говорах.

13. НАЗВИ ПОСУДУ, В ЯКОМУ ВАРЯТЬ ЇЖУ

Чотири назви для посуду цього типу загальновідомі й загальноживані на всьому обстеженому ареалі: **горшок** (**горщик**), **чавун** (**чавунець**, **чугунок**), **казан** (**казанок**), **коструля**. Всі вони мало розрізняються активністю вживання, важко вказати на істотні відмінності між ними з цього погляду. Не можна також говорити про територіальне розмежування їх. Але вони пов'язані з різними реаліями, які відбивають різний стан матеріальної культури.

Горщик—це глиняна посудина, яка годиться для різної їжі, зокрема для густої, для тушкування продуктів тощо. **Чавун** та **казан**—металевий посуд, чугунний, міцний та вогнетривкий, особливо зручний для рідин. Ці дві назви сплітаються навіть часто між собою тим, що інша за формою посудина **чавун** приймає також назву **казанок**. **Коструля**—теж металевий посуд, цинковий, або бляшаний, більш універсальний, гігієнічно вигідніший, буває як з емаллю, так і без неї.

Але є ще одна назва, яка збереглася як раритетна, вже майже віджила. Вона не закріплена за окремою реалією, а відома як друга назва казана або чавуна. Крім того, це слово локалізоване, воно відзначене тільки в південнокиївських говорах. Такою є назва—**баняк** (**банячок**), яка зафіксована в таких 10 населених пунктах: 148, 150, 152, 156, 174, 175, 176, 177, 179, 180.

14. НАЗВИ СТРАВ, ЩО ГОТУЮТЬСЯ В СЕЛЯНСЬКІЙ РОДИНІ

Є ряд страв та їх назв, що в сучасному живому мовленні Наддніпрянщини стали загальноновживаними. Це такі назви: **борщ, суп, капуста, холодець, вареники, голубці, пироги, пиріжки, каша, пюре, лапша, локшина, котлети, яєшня, сирники, коржі, кисіль, компот** і ін.

На фоні цього основного досить виразно виявляється місцеве й специфічне або в вигляді других назв до деяких з них, або й місцевих та специфічних реалій.

Других назв до загальноновживаних відносно мало, вони також мають невелику активність вжитку, будучи лише паралельними до основних. Отже, це, треба вважати, старі, зникаючі лексичні одиниці.

Узвар (озвар), як друга назва компоту, зафіксована в таких 36 населених пунктах: 13, 18, 20, 25, 28, 36, 53, 60, 74, 91, 94, 100, 106, 107, 109, 113, 115, 118, 121, 125, 128, 131, 133, 134, 136, 138, 141, 144, 145, 147, 151, 153, 157, 164, 172, 176.

Юшка, як друга назва супу, зафіксована в таких 13 населених пунктах: 54, 56, 120, 125, 134, 141, 144, 154, 168, 172, 174, 175, 176.

Млинці, як друга назва блинів чи блинців, зафіксована в таких 12 населених пунктах: 97, 142, 148, 150, 152, 161, 164, 167, 173, 174, 176, 178.

Товченики (товченка), як друга назва пюре, зафіксована в таких 4 населених пунктах: 11, 170, 172, 174.

Утримуються досить численні специфічні страви, суто місцеві та досить старі, що мають і специфічні назви. Більшість із них уже стали навіть раритетними, втратили свою активність.

Назва **галушки** зафіксована в таких 68 населених пунктах: 2, 8, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 22, 25, 26, 27, 29, 31, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 49, 51, 53, 55, 59, 62, 64, 66, 68, 69, 71, 84, 91, 94, 96, 98, 106, 111, 112, 113, 118, 119, 122, 125, 127, 128, 129, 132, 133, 136, 139, 141, 143, 144, 145, 147, 148, 150, 152, 154, 155, 160, 161, 162, 172, 174, 178.

Назва **затірка** зафіксована в таких 60 населених пунктах: 2, 8, 10, 11, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 25, 29, 38, 40, 41, 45, 49, 51, 52, 57, 58, 59, 61, 62, 65, 66, 67, 69, 71, 84, 92, 97, 98, 99, 104, 106, 112, 113, 117, 119, 132, 133, 134, 136, 138, 139, 143, 141, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 153, 155, 160, 169, 172, 174, 178.

Назва **куліш** зафіксована в таких 36 населених пунктах:

2, 8, 12, 29, 34, 35, 58, 59, 62, 63, 65, 69, 77, 78, 118, 121, 122, 125, 127, 131, 132, 135, 136, 138, 139, 144, 145, 151, 158, 168, 170, 171, 172, 173, 175, 176.

Назва **пампушки** зафіксована в таких 24 населених пунктах: 1, 2, 3, 12, 17, 26, 31, 41, 51, 109, 110, 112, 113, 117, 130, 137, 140, 141, 144, 145, 151, 159, 162, 166.

Назва **кваша** зафіксована в таких 11 населених пунктах: 15, 18, 54, 107, 113, 115, 118, 125, 141, 144, 145.

Назва **перепичка** зафіксована в таких 7 населених пунктах: 2, 13, 54, 58, 99, 126, 134.

Назва **книш** зафіксована в таких 6 населених пунктах: 2, 9, 12, 17, 54, 103.

Назва **лемішка** зафіксована в таких 5 населених пунктах: 29, 54, 99, 100, 157.

Назва **пшоняник** зафіксована в таких 3 населених пунктах: 29, 33, 102.

Назва **потапці** зафіксована в таких 3 населених пунктах: 40, 106, 118.

Назва **плескач** зафіксована в таких 3 населених пунктах: 54, 58, 126.

В окремих, поодиноких випадках відзначено ще такі назви, як-от: **мнишки, маковики, балабушки, моторжаники, щерба.**

В поодиноких випадках вживання відзначено й такі специфічні назви різних видів печива: **вертути, вушки, скрутні, вергуни, коники, крутеники, струблі, орішки, зубці.**

Як видно з наведених фактів, триває активний процес уодноманітнення як самих страв (реалій), так і їх назв. Зникає вузька специфічність страв та їх назв, властива лише місцевим умовам побуту й звичаям. Зникають явища, які характеризували убогий побут минулого. Поширюється вживання більш якісних нових страв і їх назв на ґрунті нового побуту, нових можливостей матеріальної культури, нової організації праці, на ґрунті застосування в побуті засобів механізації, електроенергії тощо.

15. НАЗВИ ХАТНІХ МЕБЛІВ

Загальноновживаною назвою меблів на всій території Наддніпрянщини виявилась тільки одна—**стіл**. Всі інші або схильні до втрати активності, або набувають її. Стійкість не характеризує системи назв меблів, а це в свою чергу обумовило численні паралелі, пов'язані з таким же станом в складі самих реалій. Старе й нове тут сплітається не лише в назвах, а й у предметах називання. Меблі різних типів, різних якостей, різних зручностей заступають одна

одну, а разом з тим відповідно співвідносяться і різні їх назви. Отже, на назвах меблів можна простежити цікаві процеси в розвитку окремих лексичних груп. Тут ми спостерігаємо яскраво виражені зразки безпосереднього зв'язку лексики з суспільно-економічним життям народу, з прогресом матеріальної культури тощо.

Майже всі назви меблів, поширених тепер у вжитку в більшій чи в меншій активності, виступають у такій системі паралельних співвідношень:

Кровать—ліжко—під

Стілець (стуло)—табуретка—ослін (ослінчик)

Гардероб—шифонер—скриня

Шахва (шкафа)—буфет—мисник—судник

Диван—лава

В цих рядах паралелей перші з них новіші, інші—старіші. За кожною назвою криється якісно інша реальність.

Кровать—залізна або складнішої конструкції, **ліжко**—дерев'яне або простішої конструкції, **під**—пристосування для

спання на кілька місць, складене з дощок. **Стілець (стуло)** вид меблі для сидіння, зробленого з спинкою, **табуретка**—

рівногранний вид меблі без спинки, пристосований як для сидіння, так і для інших господарських потреб, **ослін**

(**ослінчик**)—продовгуватий вид простішої меблі без спинки, пристосований для сидіння та інших господарських потреб.

Гардероб та **шифонер**—шафи складної конструкції для одягу, **скриня**—великий ящик з кришкою для одягу.

Шахва (шкафа)—пересувний вид меблів з дверцями й полицями для різних речей, **буфет**—для посуду, **мисник**

та **судник**—побудови вигляду шафи, але простішої конструкції, прикріплені до стін. **Диван**—вид м'якої пересувної

меблі з спинкою й бильцями, пристосований для сидіння й лежання, **лава**—вид твердої меблі для сидіння й лежання,

простої конструкції, пересувної або прикріпленої до стіни.

Назва **кровать** зафіксована в таких 94 населених пунктах: 1, 2, 3, 4, 6, 9, 11, 12, 16, 17А, 19, 20, 21, 23, 24, 25,

27, 30, 33, 35, 37, 38, 39, 45, 48, 49, 53, 57, 60, 61, 63, 64, 66, 67, 68, 70, 73, 75, 84, 87, 89, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98,

100, 101, 103, 104, 107, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 118, 120, 121, 123, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 135, 137, 140, 141,

142, 145, 146, 147, 149, 151, 153, 154, 157, 158, 159, 160, 164, 165, 166, 167, 175, 176, 178, 179, 180.

Назва **ліжко** зафіксована в таких 32 населених пунктах: 12, 57, 71, 74, 78, 90, 95, 102, 105, 106, 108, 110, 112, 115,

118, 119, 123, 129, 135, 142, 155, 160, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177.

Назва **піл** зафіксована в таких 49 населених пунктах: 16, 17А, 25, 31, 48, 53, 56, 60, 73, 75, 96, 97, 102, 104, 106, 114, 118, 123, 124, 126, 128, 130, 134, 135, 136, 138, 139, 141, 144, 147, 149, 151, 153, 154, 155, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 166, 168, 172, 173, 174, 176, 177, 178.

Назва **стілець (стуло)** зафіксована в таких 40 населених пунктах: 6, 12, 36, 44, 55, 62, 65, 70, 74, 84, 91, 94, 97, 99, 100, 102, 105, 106, 112, 113, 114, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 135, 137, 141, 144, 145, 146, 149, 172, 176, 177, 178.

Назва **табуретка** зафіксована в таких 69 населених пунктах: 1, 2, 3, 8, 9, 12, 14, 17А, 18, 19, 23, 25, 26, 27, 28, 31, 34, 42, 43, 44, 46, 54, 60, 61, 63, 64, 70, 77, 84, 92, 94, 97, 98, 99, 100, 102, 105, 107, 110, 111, 115, 116, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 129, 131, 133, 135, 140, 144, 153, 160, 162, 164, 165, 167.

Назва **ослін (ослінчик)** зафіксована в таких 45 населених пунктах: 7, 9, 12, 13, 23, 25, 29, 34, 36, 54, 63, 65, 70, 73, 74, 77, 93, 95, 97, 99, 103, 107, 115, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 127, 138, 148, 150, 152, 154, 155, 160, 161, 162, 165, 166, 168, 173, 179, 180.

Назва **гардероб** зафіксована в таких 36 населених пунктах: 12, 17, 19, 20, 21, 22, 26, 27, 28, 30, 33, 36, 43, 44, 53, 61, 67, 68, 75, 93, 101, 103, 104, 105, 107, 110, 111, 114, 115, 116, 119, 125, 128, 146, 162, 172.

Назва **шифонер** зафіксована в таких 10 населених пунктах: 22, 23, 24, 26, 38, 53, 54, 66, 87, 98.

Назва **скриня** зафіксована в таких 44 населених пунктах: 17, 20, 32, 45, 47, 53, 58, 59, 63, 69, 71, 77, 89, 91, 105, 106, 107, 112, 113, 115, 117, 118, 124, 125, 134, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 155, 158, 159, 164, 172, 175, 179.

Назва **шахва (шкафа)** зафіксована в таких 18 населених пунктах: 2, 14, 34, 140, 141, 144, 145, 150, 151, 152, 152, 156, 162, 167, 169, 175, 177, 179.

Назва **буфет** зафіксована в таких 7 населених пунктах: 4, 26, 33, 77, 90, 145, 176.

Назва **мисник** зафіксована в таких 34 населених пунктах: 4, 18, 19, 25, 31, 35, 40, 41, 45, 53, 58, 59, 62, 66, 69, 75, 95, 97, 104, 107, 114, 118, 125, 128, 133, 138, 139, 140, 141, 144, 145, 153, 155, 168.

Назва **судник** зафіксована в таких 6 населених пунктах: 136, 147, 151, 160, 168, 175.

Назва **лава** зафіксована майже в усіх населених пунктах Наддніпрянщини.

Назва **диван** зафіксована в таких 34 населених пунктах: 3, 10, 14, 15, 22, 43, 44, 46, 47, 54, 55, 63, 66, 71, 77, 78,

90, 103, 106, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 118, 119, 120, 122, 127, 167, 171, 174, 178.

Наведені матеріали, що характеризують таку лексичну групу, як назва хатніх меблів, досить типові й виразні. Їх треба розглядати у взаємозв'язку, у порівняльному плані. Головне тут взаємовідношення як реалій, так і відповідних слів—назв. Зрозуміло, що так видобуваються лише узагальнюючі дані, що показують певні співвідношення між явищами та дозволяють зробити висновки як про активні, так і пасивні факти в житті мови.

16. НАЗВИ ПРИЛАДІВ ДЛЯ ОСВІТЛЕННЯ

Найбільш поширена тут реалія та її назва—це **лампа** (**ланпа**). Вона загальновідома й загальноновживана на всій території Наддніпрянщини.

Але дуже активною виступає ще й друга назва **каганець**. Про це слово самі мовці свідчать, що воно „старе“, „було й раніше“, хоч з ужитку й досі не виходить. Іноді ця реалія навіть ототожнюється з другою, з лампою, а дві назви легко заступають одна одну. Вони протиставляються досить виразно лише третій реалії—електриці, що виступає ще й під дуже загальною назвою **світ, світло**, з якою **каганець** уже не співвідноситься.

Назва **каганець** зафіксована в таких 105 населених пунктах: 2, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 77, 87, 88, 89, 92, 98, 99, 100, 102, 104, 106, 107, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 122, 124, 125, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 158, 159, 160, 162, 165, 166, 168, 172, 173, 174, 178, 179.

Крім цього, збереглося ще 6 назв в вигляді раритетів. Вони зустрічаються дуже рідко в мовленні південнокиївських та полтавських говорів. Означають вони реалії старі, примітивні, предмети старого побуту, переважно гнотикові пристосування з олією або гасом. Це такі назви:

Гасник (**гасниця, гасянка**)—у населених пунктах 53, 95, 96, 97, 164.

Сліпець(**сліпачок**)—у населених пунктах 118, 160, 162.

Черепочок—у населених пунктах 48, 154, 155, 168.

Моргун—у населених пунктах 123, 166, 168.

Жмурок—у населених пунктах 57, 107, 125, 160.

Бликун—у населених пунктах 115, 124, 131, 160.

17. НАЗВИ ЧОЛОВІЧОГО ОДЯГУ

Найбільш стійкою виявилась назва **штани**. Вона—загальноповживана й зафіксована в усіх населених пунктах Наддніпрянщини.

З різною активністю виступають назви іншого верхнього одягу, бо одні з них, як і самі реалії, лише вкорінюються в ужиток, інші—виходять з ужитку, зникають.

Назва **пиджак** зафіксована в таких 70 населених пунктах: 2, 6, 7, 8, 10, 11, 20, 21, 23, 31, 33, 35, 37, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 53, 57, 64, 65, 88, 89, 91, 93, 94, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 104, 106, 108, 109, 110, 117, 119, 110, 117, 119, 121, 122, 124, 126, 128, 129, 131, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 143, 149, 151, 153, 155, 156, 159, 161, 163, 165, 166, 176, 177, 179.

Назва **кухвайка** зафіксована в таких 53 населених пунктах: 1, 11, 12, 18, 19, 20, 23, 27, 30, 31, 34, 39, 40, 42, 47, 50, 51, 55, 57, 60, 61, 63, 64, 72, 76, 77, 79, 80, 82, 84, 91, 93, 94, 101, 102, 102, 104, 105, 108, 109, 110, 116, 120, 124, 132, 133, 134, 140, 151, 159, 166, 174, 175, 177.

Назва **костюм** зафіксована в таких 33 населених пунктах: 7, 8, 10, 17А, 20, 25, 26, 28, 36, 37, 39, 41, 45, 46, 54, 55, 68, 76, 79, 82, 97, 103, 104, 105, 108, 116, 124, 145, 151, 159, 167, 169, 180.

Назва **пальто** зафіксована в таких 75 населених пунктах: 1, 3, 7, 8, 10, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 31, 33, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 64, 66, 68, 75, 76, 79, 80, 82, 84, 92, 93, 101, 103, 105, 108, 120, 121, 124, 126, 133, 131, 144, 145, 146, 149, 156, 159, 161, 162, 163, 169, 173, 174, 175, 176, 177, 178.

Назва **кожух** зафіксована в таких 64 населених пунктах: 2, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 29, 30, 40, 42, 45, 51, 53, 54, 56, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 76, 79, 80, 82, 95, 97, 100, 102, 106, 107, 115, 118, 120, 121, 122, 125, 133, 134, 135, 137, 138, 148, 150, 155, 156, 157, 158, 160, 165, 166, 174, 175, 176, 178.

Назва **плащ** зафіксована в таких 26 населених пунктах: 7, 8, 18, 21, 27, 31, 34, 42, 43, 44, 46, 47, 51, 54, 55, 64, 76, 79, 80, 82, 103, 126, 132, 141, 144, 151.

Назва **сіряк** зафіксована в таких 33 населених пунктах: 2, 14, 15, 29, 30, 34, 51, 53, 54, 56, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 67, 69, 71, 75, 80, 99, 100, 102, 106, 113, 117, 130, 151.

Назва **свитка** зафіксована в таких 33 населених пунктах: 16, 21, 30, 35, 53, 58, 59, 62, 69, 71, 88, 89, 96, 97, 123, 134, 135, 136, 138, 139, 148, 149, 150, 152, 154, 155, 156, 158, 169, 172, 175, 179, 180.

Назва **чумарка (чемерка)** зафіксована в таких 29 населених пунктах: 16, 21, 45, 48, 58, 65, 67, 71, 75, 99, 100, 102, 113, 125, 130, 141, 144, 145, 148, 150, 152, 157, 158, 162, 165, 168, 175, 179, 180.

Ряд старіших назв зникає з ужитку, відживає. Вони або південнокиївські або полтавські.

Кобеняк—зафіксовано в населених пунктах 122, 125, 154, 158, 165.

Жупан—зафіксовано в населених пунктах 130, 157, 161, 163.

Юпка (суконна)—зафіксовано в населених пунктах 132, 137, 149, 168.

Кирея—зафіксовано в населених пунктах 134, 135, 138, 139, 141.

Сукняк—зафіксовано в населених пунктах 168, 171.

Осінька—зафіксовано в населених пунктах 97, 123, 130.

Нижній чоловічий одяг має кілька назв, хоч і паралельних, бо зводиться лише до двох реалій.

Сорочка—загальноновживана назва, зафіксована в усіх населених пунктах. Розрізняють нижню (тільну) сорочку й верхню. Крім того, ще розрізняють сорочку з чохлами (для застібання рукавів) і без чохол.

Назва **рубаша (рубашка)** зафіксована в таких 33 населених пунктах: 1, 2, 3, 5, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17А, 19, 22, 24, 26, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 60, 61, 74, 76, 82, 95, 103, 109, 111, 112, 114, 119.

Як бачимо ця назва локалізується в говорах Нижньої Наддніпряниці й майже зовсім не поширилась у говорах середньої Наддніпряниці.

Назва **поштаники (підштаники)** зафіксована в таких 40 населених пунктах: 1, 4, 23, 27, 34, 40, 53, 69, 76, 91, 93, 94, 97, 99, 104, 106, 111, 113, 114, 117, 121, 123, 127, 128, 136, 141, 144, 145, 147, 148, 161, 163, 167, 169, 172, 173, 174, 177.

Назва **сподники** зафіксована в таких 29 населених пунктах: 2, 8, 10, 13, 16, 20, 21, 33, 40, 51, 52, 63, 64, 65, 70, 75, 79, 82, 95, 114, 116, 123, 128, 137, 142, 143, 145, 159, 165.

Назва **кальсони** зафіксована в таких 16 населених пунктах: 3, 8, 33, 42, 53, 55, 60, 71, 74, 76, 80, 82, 98, 101, 103.

Чоловічі головні убори досить різноманітні як у реаліях, так і в назвах. Серед них є як стійкі, так і з втраченою активністю функціонування.

Шапка—назва загальноновживана в усіх говорах Наддніпряниці.

Картуз—загальноновживана назва, зафіксована в усіх населених пунктах.

Назва **бриль** зафіксована в таких 90 населених пунктах: 2, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 32, 38, 43, 44, 46, 53, 54, 55, 56, 58, 60, 62, 68, 69, 71, 73, 74, 76, 79, 80, 82, 89, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 102, 105, 112, 114, 115, 117, 118, 119, 122, 125, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 151, 153, 157, 158, 160, 161, 162, 164, 166, 168, 169, 171, 173, 174, 177, 178, 179.

Назва **капелюх** зафіксована в таких 9 населених пунктах: 23, 82, 91, 118, 121, 142, 155, 172, 176.

Назва **хвуражка (фуражка)** зафіксована в таких 14 населених пунктах: 5, 10, 18, 19, 20, 22, 26, 27, 31, 82, 94, 95, 109, 112.

Назва **шляпа** зафіксована в таких 26 населених пунктах: 5, 12, 15, 20, 21, 26, 28, 30, 31, 39, 43, 44, 60, 61, 76, 82, 95, 103, 108, 111, 112, 114, 116, 119, 131, 140.

18. НАЗВИ ЖІНОЧОГО ОДЯГУ

Назви жіночого одягу численні й різноманітні. Складність цілої системи назв обумовлена як різноманітністю реалій, так і змінністю їх в процесі розвитку. Яскраво диференціюється одяг відповідно до вимог пори року, різних обставин праці, побутових вимог, відповідно до різноманітності матеріалів, що з них виготовляється одяг, та інших вигод. Велике значення має при цьому задоволення естетичних якостей одягу, певних групових чи індивідуальних уподобань. Диференціюється він за віком його носіїв, звичаїв, за багатьма зовнішніми й внутрішніми ознаками кожної реалії.

Сорочка—дуже стійка назва, зафіксована в усіх населених пунктах. Різні ознаки її створили ще й додаткові означальні називання, які диференціюють її за способом پوشиву, матеріалом, прикрашуванням, як-от:

Додільна сорочка—довга, з звисаючими подолами.

Підтичка—коротка.

Згрібна сорочка—з грубого матеріалу.

Вишита сорочка—з прикрасами.

Назва **рубаха (рубашка)** зафіксована лише в таких 14 населених пунктах: 1, 3, 18, 19, 20, 22, 29, 34, 38, 42, 49, 66, 74, 103.

Спідниця—назва з великою стійкістю, загальноновживана в усіх населених пунктах. Диференціюється ще за такими ознаками:

Полотняна спідниця.

Вовняна ”

Вибійчана ”

Рясна ”

Юбка, як паралельна назва до спідниці, зафіксована в таких 12 населених пунктах: 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 28, 41, 49, 82, 103.

Назва **хустка** зафіксована в таких 38 населених пунктах: 2, 16, 22, 23, 25, 30, 43, 44, 59, 62, 79, 82, 95, 105, 106, 107, 109, 115, 123, 124, 125, 130, 134, 136, 138, 139, 141, 143, 144, 145, 157, 158, 161, 162, 165, 169, 175, 176.

Назва **платок** зафіксована в таких 95 населених пунктах: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 74, 75, 77, 79, 80, 82, 84, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 100, 101, 103, 108, 110, 111, 112, 113, 117, 118, 120, 121, 126, 129, 131, 132, 144, 145, 147.

Назва **кохта (кофта)** зафіксована в таких 87 населених пунктах: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 28, 30, 32, 33, 36, 39, 40, 41, 43, 44, 46, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 70, 73, 74, 75, 77, 78, 80, 82, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 99, 102, 104, 105, 111, 112, 113, 115, 117, 127, 128, 129, 130, 132, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 147.

Назва **плаття** зафіксована в таких 60 населених пунктах: 3, 4, 3, 7, 8, 9, 11, 17, 17А, 18, 20, 24, 25, 28, 31, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 60, 68, 74, 78, 80, 82, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 103, 104, 105, 112, 113, 115, 119, 126, 127, 129, 130, 143, 144, 161, 163.

Назва **пальто** (жіноче) зафіксована в таких 24 населених пунктах: 10, 14, 16, 20, 27, 31, 35, 39, 40, 41, 42, 47, 51, 52, 54, 55, 56, 61, 68, 80, 97, 104, 105.

Назва **кертетка (плисова, з фандиками)** зафіксована в таких 35 населених пунктах: 25, 29, 48, 53, 59, 62, 65, 67, 69, 71, 75, 87, 96, 113, 117, 123, 125, 128, 130, 136, 139, 144, 145, 147, 148, 149, 152, 154, 161, 162, 164, 173, 174, 179, 180.

Назва **юпка (суконна, з фандами, з усяками)**, як паралельна назва до свити, зафіксована в таких 28 населених пунктах: 25, 53, 57, 59, 60, 62, 63, 67, 73, 77, 78, 112, 117, 119, 125, 129, 130, 138, 141, 142, 154, 155, 158, 160, 164, 169, 172.

Назва **свита (свитка)**, як тип жіночого одягу, зафіксована в таких 15 населених пунктах: 35, 48, 57, 59, 62, 69, 71, 96, 134, 135, 138, 155, 156, 170, 180.

Назва **кожушина (кожушанка)** зафіксована в таких 14 населених пунктах: 2, 48, 48, 51, 57, 59, 61, 69, 102, 107, 118, 130, 131, 170.

Назва **сак (сачок)** зафіксована в таких 12 населених пунктах: 12, 13, 32, 53, 57, 71, 133, 140, 146, 151, 157, 162.

Назва **очіпок** зафіксована в таких 44 населених пунктах: 2, 12, 13, 16, 27, 30, 32, 33, 35, 45, 54, 57, 62, 65, 67, 70, 75, 87, 96, 106, 113, 118, 123, 130, 132, 133, 134, 135, 138, 141, 144, 145, 148, 149, 151, 152, 154, 161, 162, 165, 169, 170, 173, 179,

В системі назв жіночого одягу збереглась досить численна група лексики старої, тепер уже це навіть явища раритетного типу. Навіть самі мовці зазначають, що такі назви, як і сам одяг, „старі“, вони „були колись“, „збереглись у старих людей“, „зустрічаються тепер уже рідко“ і т. под.

Запаска, як особливий вид спідниці, назву якої зафіксовано в таких населених пунктах: 53, 57, 50, 62, 67, 69, 71, 99, 102, 106, 113, 123, 125, 134, 135, 138, 139, 149, 152, 156, 160.

Плахта, як особливий вид спідниці, зберегла свою назву в таких населених пунктах: 32, 35, 57, 106, 113, 117, 125, 134, 138, 139, 155, 160.

Сукенка—вид суконного одягу, у пунктах 130, 168, 172.

Намітка—пов'язка чи покривало на голову, у пунктах 125, 157, 158.

Косяк— вид косинки, у пунктах 107, 124, 171.

Косинець—вид косинки, у пунктах 142, 144, 150.

Чушка—вид очіпка, у пунктах 144, 145, 167, 168, 179.

Бурнус (бурнус)—довга легка одежина, у пунктах 32, 138, 149, 152.

Пальтісанка—вид напівпальта, у пунктах 2, 7.

Черкеса—довга свита, у пунктах 134, 138, 160.

Джерга—вид спідниці, у пунктах 113, 135.

Талійка—легкий одяг на талії, у пунктах 65, 70, 113.

Халадайка—вільний довгий одяг, у пунктах 45, 48.

Бешешка—вид кофти, у пунктах 45, 67, 137.

Карас (карасик)—вид кофти, у пунктах 48, 57, 100.

Крайка—вид пояса, у пунктах 125, 155, 157, 158, 172.

Окравка—вид пояса у пунктах 64, 102, 115, 118.

Підперізка—вид пояса, у пунктах 107, 110.

З предметів окраси загальноновживані як реалії, так їх назви: **намисто, лента, стрічка, кіснички, вінок.**

Назва **дукач** зафіксована в таких 30 населених пунктах: 20, 45, 53, 55, 57, 59, 62, 69, 70, 96, 113, 115, 117, 120, 130, 134, 135, 136, 138, 139, 143, 148, 152, 114, 155, 158, 165, 169, 172, 79.

Предмети окраси та їх назви збереглись як раритети, зафіксовані лише в окремих населених пунктах:

Каблучка—друга назва персня, у пунктах 164, 166, 168, 173.

Теремок—вид віночка на голові, у пунктах 159, 160, 161, 163.

Кулон—вид брошки, у пунктах 108, 110.

Киндички—короткі стрічки, у пунктах 127, 131.

19. НАЗВИ ВЗУТТЯ

Загальноновживаними виступають такі дві назви: **чоботи** і **валянки (валенці)**. Вони ж відповідають двом реаліям, що так само дуже активні у вжитку.

Всі інші назви взуття поширені з різною активністю, бо відображають процес розвитку. Привертають до себе увагу, перш за все, три назви, що вживаються паралельно, ніби змагаючись між собою. Показники їх функціонування в живому мовленні характеризують наростання активності одних, навіших, та спадання активності других, старіших.

Назва **черевки** зафіксована в таких 73 населених пунктах: 12, 14, 22, 24, 32, 36, 40, 42, 46, 47, 48, 51, 54, 55, 59, 61, 64, 65, 67, 68, 69, 71, 76, 78, 80, 82, 84, 87, 90, 92, 93, 96, 88, 99, 100, 102, 107, 113, 114, 117, 118, 120, 121, 126, 130, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 140, 150, 152, 157, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 179, 180.

Назва **туфлі (тухлі)** зафіксована в таких 76 населених пунктах: 1, 3, 5, 9, 17, 17А, 18, 19, 21, 22, 24, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 49, 51, 53, 54, 55, 68, 75, 76, 79, 80, 82, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 101, 103, 104, 105, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 116, 124, 127, 129, 131, 133, 140, 146, 147, 149, 151, 153, 156, 163, 164, 166, 169, 170, 173, 174.

Назва **ботинки** зафіксована в таких 65 населених пунктах: 2, 3, 5, 15, 17, 19, 25, 26, 27, 28, 30, 33, 35, 38, 43, 44, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 63, 66, 67, 70, 76, 77, 79, 80, 87, 90, 95, 105, 108, 109, 110, 112, 113, 116, 118, 119, 124, 126, 127, 129, 132, 139, 140, 147, 151, 156, 160, 161, 162, 164, 166, 178, 180.

Зафіксовано також і раритетні назви старих реалій, які вже майже зовсім вийшли з ужитку:

Сап'янці—чоботи з дорогої шкіри, у пунктах 96, 103, 115.
Гетри—чобітки з куцими халявами, у пунктах 53, 100, 105.
Чорнобривці—святкові чоботи з червоними халявками й чорними головками, у пунктах 103, 114, 118, 179.

20. НАЗВИ БУДІВЕЛЬ РІЗНОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Назви цього типу можна поділити на дві групи за призначенням їх реалій:

1. Назви загальні. Вони вживаються для називання таких реалій, які мають широке призначення. Це так би мовити універсальні споруди, які можуть використовуватись для різних господарських потреб: як для зберігання знарядь, так і матеріалів, як для утримування худоби, так і для зберігання палива і т. д. Такими є, наприклад, **хлів**, **сарай**, **повітка**, **курінь**.

2. Назви специфічні. Вони вживаються для називання таких реалій, які мають конкретне призначення, пристосовані для вузких потреб. Такими є, наприклад, **собашник**—тільки для утримування собак, **курятник**—для курей, **кошушня**—для коней і т. д.

За стійкістю назв, за особливостями цих слів у діахронному плані їх можна поділити на дві групи:

1. Стійкі назви. Вони загальновідомі в широкому мовленні, утримують високу активність вжитку. Навіть деякі видозміни самих реалій, позначуваних ними, не змінюють назв. Такі, наприклад, **клуня**, **загорода**, **загін**, **погрібник**.

2. Змінні назви. Вони вже похитнулись у вжитку, ослаблені у своїй активності. Можуть мати паралелі, що їх заступають. Процес зникання назви може пов'язуватись з зниканням реалії, або й без цього. Такі, наприклад, **тік**—**гарман**, **свинарник**—**саж**, **вимбар**—**комора**, **собашник**—**качура**.

За обсягом ареалу, яким окреслюється поширеність назви, слід розрізняти:

1. Загальномовні назви. Вони відомі на всій території Наддніпрянщини. Серед них, наприклад, **хлів**, **загін**, **клуня**, **половник**.

2. Локалізовані назви. Вони функціонують лише в окремих говорах, зокрема, в полтавських чи київських. Серед них, наприклад, **оцарок**, **гок**, **хижа**, **лабаз**.

Можна обмежитись лише переліком назв стійких, які можуть характеризуватись і як загальні, і як загальномовні, і як специфічні. Такі ознаки можуть збігатись у одній назві. Вони в більшості зрозумілі у своїй семантиці, досить прозорі з цього погляду, мають невеликі відмінності від літературно-нормативної лексики:

сарай	курінь
(сарайчик)	підкат
повітка	(зако́т)
кошара	саж
курятник	свинарник
(курник)	(свини́нець)
коровник	(свини́шник)
винбар	воловня
(інбар)	хлів
собашник	(хлівець)
будка	засік
(собача будка)	клу́ня
загорода	(половник)
конюшня	горлова яма
тік	навіс
погріб	телятник
загін	сі́нник

Вимагають лінгвогеографічної характеристики змінні назви, які в більшості бувають то локалізованими, то паралельними, то раритетними. Показники активності вживання цих слів та територіального окреслення потрібні тут для визначення їх особливостей, їх місця в цілій лексичній системі:

Розрізняються дві назви загороди, як літнього приміщення для худоби:

Обора, що зареєстрована у таких населених пунктах: 156, 170, 172, 173, 177, 180.

Станок—у таких пунктах: 155, 168, 170.

Розрізняються дві назви току, як-от:

Гарман—у таких населених пунктах: 13, 14, 15, 54, 104, 109, 110, 111, 125.

Стодола—у таких населених пунктах: 133, 158, 163, 170.

Розрізняються три назви літнього хліва:

Халаш (халашник)—у таких населених пунктах: 48, 63, 77, 78, 106, 156, 165.

Стайня—у таких населених пунктах: 55, 65, 73, 86.

Халабуда—у таких населених пунктах: 80, 99, 116.

Розрізняються 8 назв добудови до хати, що служить для різних завдань:

Прихалабок—у таких населених пунктах: 79, 96, 116, 123, 156, 164.

Ятка—у таких пунктах: 140, 141, 143, 148, 152, 177.

Причеп —у таких пунктах: 156, 176, 177.

Катрага —у таких пунктах: 113, 117, 120, 135.

Притула —у таких пунктах: 159, 163, 171.

Піддашок—у таких пунктах: 145, 153, 167.

Підтинок —у таких пунктах: 174, 176, 179.

Приліпка —у таких пунктах: 107, 119, 121.

Біля хати ще можуть будуватись приміщення самостійного значення, які мають такі назви:

Хиж (**хижка**)—у таких населених пунктах: 106, 155, 158, 164.

Лабаз (баз)—у таких населених пунктах: 58, 59, 64, 70, 72, 73.

Куч—у таких населених пунктах: 59, 65, 71, 75, 142.

Крім усього, зареєстровано ще ряд таких специфічних назв, як-от:

Льох—друга назва погріба, що функціонує у 25 населених пунктах: 22, 26, 55, 114, 125, 135, 140, 143, 148, 149, 150, 152, 156, 157, 164, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 179, 180.

Канура—друга назва для собачої будки у таких населених пунктах: 55, 80, 82, 112, 119, 134, 138, 140, 170.

Оцарок—друга назва сажа, у таких пунктах: 62, 66, 74.

Гок—друга назва загороди, що споруджується переважно в степу, у таких пунктах: 33, 41, 49.

21. НАЗВИ ВОЗА ТА ЙОГО РІЗНОВИДІВ

Колісний пересувний засіб міцно пов'язаний з багатьма типами воза, а сама назва **віз** на всій Наддніпрянщині глибоко ввійшла в живе мовлення як загальноприйнята, загальноживана. Отже, назва **віз**—це той центр, навколо якого створено ще й численні різновиди. Різні побудови воза, різні призначення його тощо—все це дало нові назви з іншими коренями або назви в вигляді словосполучень з означальними словами також інших коренів.

Серед різновидів воза виділяється група легких двоколісних та чотириколісних побудов, що служать для перевозки людей (пасажирів), неважкого й негроміздкого ван-

тажу, або побудови комбінованого типу. Вони мають такі назви:

повозка
бричка
ре(и)сорка
дроги, дрожки
бігунка
бідка, бідарка

Вживання цих назв локально не окреслюється. Активність їх вжитку досить висока, бо зареєстровані вони майже в усіх населених пунктах.

Друга група назв фіксує важчі побудови воза, що служать для перевозки зерна чи інших сипких та роздрібних предметів і речовин. Ці назви неоднородні за своєю активністю, за локальною приналежністю, призначенням тощо.

Безтарка—новий тип воза, універсальний. Він пристосований не тільки для перевозки зерна, а й інших роздрібних матеріалів. Тепер ця реалія дістала загальне поширення, через те й назва її, хоч і нова, уже загальноновживана.

Шарабан—стара назва. Активність вжитку як цієї реалії, так і її назви, обмежена. Вона зафіксована в таких 13 населених пунктах: 19, 25, 26, 66, 72, 73, 74, 80, 82, 108, 116, 128, 159.

Короб— стара назва, активність вжитку якої, як і самої реалії, обмежена. Вона зафіксована в таких 9 населених пунктах: 31, 35, 38, 40, 41, 68, 73, 75, 101.

Грабарка—побудова з розбірним ящиком, яка служить для перевозки землі. Назва її стара. Зафіксована вона у полтавських та південнокиївських говорах з зовсім слабою, активністю вжитку, лише в таких населених пунктах: 104, 156, 168.

Каламашка—побудова мало відмінна від грабарки, вона може бути нерозбірною, закритою. Назва ця зафіксована в таких населених пунктах полтавських та південнокиївських говорів: 149, 166, 168, 174.

Третя група назв фіксує громіздкі типи воза, що пристосовані для перевозки соломи, дров та інших великих за об'ємом матеріалів. Ці назви також неоднорідні за своєю стійкістю, за локальною приналежністю тощо.

Гарба—це хоч і старий тип воза, але такий, що зберігається й досі та використовується в широкому вжитку. Через те й назва ця активна в живому мовленні, загальноновживана, не зрушена новою системою мовлення. Вона зафіксована майже в усіх обстежених населених пунктах.

Полугарбок—реалія типу гарби, але значно менша. Вона обмежена у функціях, через те й назва її зафіксована лише в таких населених пунктах: 55, 107, 111, 118.

Мажара—це й друга назва гарби й назва великого воза взагалі. Отже, місце її в системі сучасних назв стало досить своєрідним та не зовсім визначеним. Через те й стійкість її похитнулась, виявилась тенденція до зникання. Зафіксована ця назва у таких 30 населених пунктах: 1, 2, 5, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 17А, 18, 19, 21, 30, 32, 33, 52, 73, 94, 94, 96, 103, 106, 111, 113, 125, 127, 150, 159, 160.

Палуб — друга назва гарби чи навіть мажари як великого воза взагалі. Активність її уже спала, бо зафіксована вона в таких населених пунктах: 45, 48, 66, 116, 111.

Кургон—вид важкого воза універсального призначення. Назва цієї реалії відзначена в низькій активності вжитку, вона зафіксована в таких 12 населених пунктах: 8, 10, 33, 94, 96, 100, 116, 131, 154, 164, 166.

Би(е)ндюг—також назва важкого воза типу кургону. Активність її спадаюча, через те зафіксована вона у таких 14 населених пунктах: 2, 12, 22, 23, 27, 32, 34, 91, 93, 137, 173, 174, 178, 180.

Вирізняється ще й тип воза, який служить для перевезення вантажу такого, як будівельний матеріал та дрова великої довжини. Він має назву **розвор** або **розвод**, що функціонує як загальноновживана.

22. НАЗВИ САНЕЙ ТА ЇХ РІЗНОВИДІВ

Пересувний засіб по снігу, зроблений на полозках має широковідому назву **сани**. Ця назва глибоко ввійшла у живе мовлення на всій території Наддніпрянщини як загальноновживана (аналогічно до попереднього—**віз**). Навколо цього є численні різновиди, пов'язані з називанням видозмін самої реалії, різних її побудов, різних функцій тощо. Різновиди дістали назви як від слів інших коренів, так і в вигляді словосполучень з означальними словами від інших коренів.

Виділяється, перш за все, група назв таких реалій, що служать для перевозки людей (пасажирів), неважкого й негроміздкого вантажу або побудови комбінованого типу.

Іздові (виїздні) сани—загальна назва для саней легкого типу, переважно кінської упряжки. Вона—загальноновживана, зафіксована в усіх населених пунктах.

Козирки, козирьок, козиркові сани—назви легких санок в більшості кованих залізом, що мають своєрідну форму передньої частини в вигляді загнутого козирка. Назва ця досить активна. Вона зафіксована в таких 25 населених пунктах: 4, 5, 6, 9, 88, 94, 100, 103, 104, 107, 118, 124, 129, 149, 154, 155, 156, 158, 162, 168, 173, 174, 178, 179, 180.

Глабці—назва саней, верхня частина яких обшита корою або іншим гнучким матеріалом. Зафіксована вона у таких 28 населених пунктах: 58, 73, 74, 75, 78, 96, 106, 111, 114, 115, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 127, 131, 136, 151, 158, 159, 160, 161, 163, 165, 167.

Як бачимо, цієї назви немає у говорах степового поширення, де немає й відповідного матеріалу для побудови саней такого типу.

Коробчасті (сани)—назва саней коробчастої форми, верхня частина яких зроблена з дощок або виплетена з лози. Вона зафіксована лише в таких населених пунктах: 124, 165, 168, 176.

Лапті—назва саней відповідної форми з високим загнутим передком, але без задка. Як рідкісна вже тепер, ця назва зафіксована в таких населених пунктах: 154, 170, 178, 180.

Крилаті (сани)—назва саней відповідної побудови, що має боки в вигляді крил. Зафіксована вона в таких населених пунктах: 20, 81, 52, 119, 121, 170, 178.

Сідацькі (сани)—загальна назва саней, пристосованих для сидіння людей. Вона загальноновживана в усіх обстежених населених пунктах.

Задкові (сани)—назва типу саней такої побудови (контрастної до лаптів), що має пристрій для опори спини. Вона загальноновживана в усіх обстежених пунктах.

Друга група назв фіксує реалії важчої побудови, що служать для перевозки вантажу, дров, соломи тощо.

Робочі (сани)—загальна назва, що відповідає побудові й функціям реалії, пристосованої для перевозки вантажів. Вона—загальноновживана.

Рожнач, рожнаті, рожнові (сани)—назва саней без ящика, з рожнами, що вставляються в оплені як підпори для громіздких матеріалів. Вона зафіксована в таких 19 населених пунктах: 52, 103, 104, 106, 111, 114, 116, 123, 126, 127, 128, 129, 131, 153, 158, 160, 161, 162, 164.

Опленчасті (сани)—назва саней за їх складовими частинами, що звуться **оплені** (перекладини між полозками). Вона зафіксована в таких населених пунктах: 89, 120, 124, 154, 157, 170, 171, 179.

Копильчаки, копильці—назви саней за їх складовими частинами, що зветься **копили** (підставки для опленів, вдовбані в полозки). Вони зафіксовані в таких 10 населених пунктах: 92, 93, 94, 95, 106, 114, 123, 128, 152, 153.

Гринджоли—друга назва саней типу рожнатих, копильчаків і опленчастих. Вона зафіксована в таких 17 населених пунктах: 92, 94, 125, 134, 138, 139, 141, 144, 148, 150, 152, 161, 163, 165, 168, 170, 171.

Розвальні—також інша назва для чотирьох типів широких саней, схарактеризованих вище. Зафіксована вона у таких населених пунктах: 74, 159, 160, 165, 170, 171, 173, 178.

Третя група назв указує на типи саней за такими ознаками, як упряжка, тяглова сила, пристосована до них, тощо. Це назви загальноповживані й прозорі за своїм значенням:

волові	(сани)
кінні	„
самотужні	„
парні	„
однокінні	„
одинарні	„
парокінні	„

23. НАЗВИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РЕМАНЕНТУ

У сільському господарстві, зокрема в знаряддях сільськогосподарського виробництва, є численні реалії, які не еволюціонували або майже не еволюціонували протягом тривалого часу. Але в певний період розвитку сільського господарства вони замінені новими реаліями, технічно досконалішими, переконструйованими. Так сталося на території Наддніпрянщини внаслідок докорінного перевороту в сільськогосподарському виробництві після запровадження колгоспного ладу. Через те й численні назви сільськогосподарського реманенту не набули паралелей, а відпали. Замість них ввійшли в ужиток нові, не пов'язані з попередньою традицією називання, а такі, що виникли як предмети нової техніки, сільськогосподарської науки. Має велике значення й те, що більшість старих назв були також стійкими протягом тривалого попереднього розвитку. Все таке створило своєрідний стан лексики в цій галузі. Традиційна система назв сільськогосподарського реманенту ще існує в вигляді живих фактів сучасного мовлення, хоч її зрушення й виразно усвідомлюється мовцями, бо поряд з нею існує також нова, інша система,

Яскраво виступають традиційні назви знарядь сільсько-господарського виробництва та активно функціонують на всій території Наддніпрянщини. Вони залишаються загально-відомими, хоч сфера вжитку їх зовсім звужена. Вони стали лише допоміжними назвами, як допоміжні й самі реалії біля цілком нової системи. Головніші з них такі:

плуг	ціп
борона	яро
коса	батіг
граблі	серп
вила	хомут
лопата	

Деякі з цих реалей мають досить складну побудову та разом з тим ряд назв їх складових частин. Як показує аналіз, назви цих частин також недиференціюються з погляду локального та діяхронного. Однак вони можуть являти великий інтерес з погляду вивчення загальних питань називання. Так от, зокрема, різні частини плуга мають такі назви, загальноновживані на всій території Наддніпрянщини:

чепіга,	п'ятка,
ручки,	чересло
полця,	граділь
леміш	

Різні частини борони мають назви навіть ускладнені паралелями:

Рама, ряма.
Зубки, зубці, зуб'я.
Бильця, рамена, планки, поперечки.

Різні частини коси численні й цікаві своїми назвами як одиничними, так і паралельними:

кісся,	
ручка,	
лезо,	
полотно леза	
п'ятка	„
носок	„
жало	„

Спинка, рубець, пруг леза.
Наперсток, рихва, хомуток.
Пасквир, клинець

Різні частини ціпа мають такі назви, загальноновживані, але цікаві з погляду формування лексем-назв:

ціпално	капиці
бич	хомутець, петелька,

Різні частини ярма носять назви, які привертають увагу науки про називання, зокрема й своїми паралелями:

Чаша, чашвина, нахольник, нашійник.

Підгорля, підшийник.

Занози.

Снізки.

Коблучка, кільце.

Притика.

Цікаві так само назви різних частин батога, як-от:

Пужално.

Шийка.

Ремінь, кнут, малахай.

Кнутовище.

Наконечник.

Петелька, нашійничок.

Але характер сучасних назв сільськогосподарського реманенту уже визначає інша система, нова. Вона збігається з літературно-нормативною системою. Вона вже тепер глибоко ввійшла у живе народне мовлення всієї Наддніпряни. Це—назви знарядь колгоспного виробництва:

трактор,

комбайн,

жниварка, жатка,

сівалка,

віялка,

косарка, косілка,

молотарка,

сортировка,

сажалка,

культиватор,

зерносушилка.

24. НАЗВИ ПРОФЕСІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ З СІЛЬСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ

У системі назв сільськогосподарських професій на території Наддніпряни є різні одиниці як за своєю стійкістю, так і за локальною приналежністю. Майже всі живомовні назви цього типу мають міцну традицію в своєму вжитку та функціонують ще й тепер за цією традицією. Зміна цілої системи назв обумовлена зміною самої системи професій в зв'язку з механізацією сільськогосподарського виробництва на ґрунті колгоспного ладу та в зв'язку з їх загальною літературизацією. Ми привертаємо увагу до тих явищ, які еволюціонували протягом тривалого часу на ґрунті розвитку живої народної мови, місцевих говорів.

Коваль і кузнець—дві назви для позначення однієї реалії, однієї професії. І обидві вони функціонують паралельно на всій обстеженій території. Важко визначити пере-

вагу одної з них, активність їх однакова. Обидві ці назви загальноновживані.

Плотник—назва, яка виступає на всій обстеженій території як загальноновживана й безпаралельна.

Столяр—загальноноввідома й загальноновживана на всій обстеженій території. Вона ускладнюється паралельно („тесляр“, „тесля“), проте зовсім слабо вже в своїй активності.

Тесляр, тесля—назви, які зафіксовані в таких 9 населених пунктах: 48, 73, 78, 96, 114, 141, 144, 145, 155.

Швець—загальноновживана назва на території всієї Наддніпрянщини. Вона ускладнюється паралельним вжитком співвідносної з нею іншої назви („чоботар“), проте слабою в своїй активності.

Чоботар—назва, яка зафіксована в таких 9 населених пунктах: 60, 109, 110, 112, 114, 119, 146, 168.

Кравець—загальна назва майстра з пошиву чоловічого одягу. Нею позначається фахівець, що виконує широке коло робіт: він шиє одяг різних кроїв, одяг легкий та зимовий і т. д. Назва ця загальноновживана, вона зафіксована в усіх обстежених населених пунктах.

Швачка—загальна назва жінки як фахівця в цій галузі, переважно з пошиву жіночого одягу. Це так само, як і „кравець“, назва майстра широкого кола робіт. Вона також загальноновживана.

Крім загальних, зафіксовано ще й дві назви спеціалізованих майстрів по пошиву кожухів різного типу.

Кушнір—зафіксовано в таких 5 населених пунктах: 6, 109, 111, 150, 163.

Кожушник, кожухар—зафіксовано в таких 14 населених пунктах: 54, 97, 134, 138, 139, 148, 150, 152, 165, 168, 172, 174, 176, 177.

Колісник (колесник)—загальноновживана назва на всій обстеженій території. Проте ще є й співвідносна назва „стельмах“.

Стельмах (штельмах)—друга назва колісника, вона зафіксована в таких 23 населених пунктах: 124, 137, 140, 146, 147, 148, 150, 152, 154, 155, 158, 159, 160, 162, 164, 165, 166, 168, 173, 174, 176, 177, 178. Як бачимо, ця назва відзначається тим, що вона локалізована, бо поширена в полтавських та південнокиївських говорах.

Бондар—загальноновживана й безпаралельна назва, поширена на всій території Наддніпрянщини в активному функціонуванні.

Пічник—загальноновживана назва, поширена в активному функціонуванні на всій Наддніпрянщині.

Дві назви майстра „мурівник“ та „муляр“ вживаються то в широкому розумінні, для позначення фахівця в кам'яних роботах взагалі, то як другі назви пічника. Ці назви локально звужені та в активності своїй обмежені.

Мурівник—зафіксована в таких 11 населених пунктах: 138, 139, 148, 150, 152, 156, 169, 172, 175, 176, 179.

Муляр—зафіксована в таких 7 населених пунктах: 141, 142, 143, 156, 172, 177, 179.

Дуже розгалужене називання працівника, який пасе скот і вівці. Тут ми знаходимо як загальні назви, так і вузько спеціалізовані, як загальнопоширені, так і територіально локалізовані, як активні у вжитку, так і звужені.

Пастух—це загальна назва того, хто пасе скот. Вона загальновідома та активно вживана в усіх населених пунктах Наддніпрянщини. Проте є ще й співвідносні з нею назви, специфічні, вужче локалізовані тощо.

Чередник—назва пастуха великої групи рогатого скоту. Часто виступає як паралельна до „пастух“. Вона зафіксована в таких 49 населених пунктах: 6, 14, 16, 26, 29, 30, 35, 37, 39, 46, 58, 59, 60, 62, 64, 66, 79, 84, 92, 93, 102, 106, 110, 111, 115, 116, 123, 124, 126, 128, 130, 134, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 149, 154, 155, 159, 160, 167, 172, 176, 177, 179.

Товарчий—теж назва пастуха скоту, але вже раритетна. Вона зафіксована лише в таких населених пунктах: 1, 2, 12.

Чабан—загальна назва пастуха овець. Вона загально-вживана на території Наддніпрянщини, а особливо активна саме в нижній, степовій частині.

Вівчар—паралельна до „чабан“ як назва пастуха овець. Проте вона вже обмежена в активності та схильна до локалізації в полтавських і південнокиївських говорах. Зафіксована ця назва в таких 46 населених пунктах: 6, 7, 8, 9, 15, 27, 37, 46, 80, 82, 84, 92, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 118, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 128, 131, 136, 153, 158, 159, 160, 166, 172, 176, 177, 179.

Ватажник—назва пастуха великої групи овець, ватаги. Вона вже раритетна, зафіксована в таких населених пунктах: 73, 110, 140, 159.

Гайдар—раритетна назва пастуха овець, що зафіксована лише в таких населених пунктах: 88, 103.

Сакламан, сакламанщик—це назва пастуха ягнят, отже спеціалізована та вже раритетна. Вона зафіксована в таких населених пунктах: 20, 29, 67.

Дві назви майстра в жерстяних роботах відзначено на територіях говорів Наддніпрянщини.

Жерстяник—загальновідома й активно вживана назва в усіх обстежених населених пунктах.

Бляхар—співвідносна назва до „жерстяник“, яка поширена в основному в полтавських та південнокиївських говорах, а також значно нижчої активності. Вона зафіксована в таких 30 населених пунктах: 15, 17, 102, 112, 119, 124, 130, 137, 140, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 150, 152, 162, 164, 166, 168, 170, 172, 173, 174, 176, 177, 178, 179, 180.

25. НАЗВИ НЕРІЛЬНИЧИХ ЗЕМЕЛЬ

Землі, які не використовуються в сільському господарстві, розрізняються в двох своїх видозмінах: або тимчасово не оброблювані, або зовсім ще не розпочаті обробкою. Відповідно до цього є в говорах Наддніпрянщини й дві групи назв нерільничих земель.

Цілина—назва для таких земельних площ, які зовсім не оброблялись, не використовувались у рільничому господарстві. Назва ця загальновідома й загальноновживана.

Пустир—друга назва для тих же земель, що їх звать цілиною. Вона також загальноновживана у мовленні всіх обстежених населених пунктів.

Є назви земель цього типу ще й інші, звужені у своєму вжитку, як функціонально, так і територіально.

Обліг—назва, яка зафіксована у таких населених пунктах: 76, 99, 117, 123, 127, 152, 154, 162.

Цільник, цілик—зафіксована у таких населених пунктах: 134, 139, 140, 142, 144, 145, 176, 177.

Залі[е]ж—у таких населених пунктах: 120, 124, 126, 138.

Ялова земля—у таких населених пунктах: 172, 174, 176, 177.

Гульова земля—у таких населених пунктах: 7, 8, 10, 73, 172.

Вигін—у таких населених пунктах: 26, 143, 154, 160.

Переліг, перелогі, перелогові землі—це паралельні назви для таких площ, які тимчасово не обробляються. Вони загальноновживані в усіх говорах Наддніпрянщини.

Толока—друга назва для тих же земель, що звуться перелоговими. Але в більшості це назва для земель не оброблених з певними завданнями, за планами сівозміни. Вона загальноновживана у говорах Наддніпрянщини.

Перегул, перегуляна земля—це назви земель цього ж типу, але звужені в своєму вжитку. Вони зафіксовані у таких населених пунктах: 20, 40, 71, 95, 129, 131, 137.

Непридатні землі для рільничого господарства або неврожайні так і характеризуються в живому мовленні описово,

як землі погані, неврожайні тощо. Але є для них ще й специфічні назви, хоч і звужені в своєму вжитку.

Невдоба, невдоба—зафіксована в таких населених пунктах: 87, 89, 95, 103, 141, 142, 143, 144, 145.

Пісна земля—у таких населених пунктах: 134, 138, 139, 156.

Неугіддя—у таких населених пунктах: 17, 24, 32, 38.

Для земель неврожайних, хоч і оброблюваних, є ряд загальноновживаних назв, які з самої своєї семантики надають характеристику позначуваних реалій, вказуючи на склад земель, ґрунт тощо, як-от:

солонець,	глей,
[солончак],	пологи,
глинища,	горяна земля,
суглинок,	жорства,
піски,	наволік.

26. НАЗВИ РІЛЬНИЧИХ ЗЕМЕЛЬ, З ЯКИХ ЗНЯТО ВРОЖАЙ

Землі такого типу мають свої назви відповідно до назв польових культур, що на них вирощувались. Ці назви загальновідомі й загальноновживані, як-от:

житнище,	гречище,
просище,	коноплище,
[просянище],	льонище,
кукурузище,	со[н]ячище,
пшеничище,	картоплище,
вівсянище,	бурячище.
яшнище,	

Але є до деяких з цих назв ще й другі, паралельні, мало активні функціонально, локалізовані в територіальному поширенні:

[И]ржище—друга назва для житнища, зафіксована в таких населених пунктах: 94, 99, 107, 130, 136, 150, 151.

Підмет—друга назва для коноплища, зафіксована в таких населених пунктах: 99, 112, 119, 123, 124, 127, 135.

27. НАЗВИ ГОРОДНІХ КУЛЬТУР ТА ЇХ СОРТІВ

Основні назви городніх культур у говорах Наддніпрянщини загальновідомі та загальноновживані. Майже всі вони безваріантні, не виявляють тенденцій до зникання чи заміни, хоч і дуже старі. Вони стверджені тривалим вжитком у своєму історичному минулому та в сучасному

функціонуванні як стійкі мовні факти. Не виявляють вони й диференціації за територіальними ознаками. Серед них такі назви:

картопля	мак
буряк	перець
квасоля	помидор
морква	баклажан
горох	щавель
гарбуз	огі(и)рок
(кабак)	кавун
цибуля	диня
капуста	

Але тут становлять великий інтерес назви різноманітних і численних сортів городніх культур. При цьому географічне поширення їх чи диференціація за ознаками розвитку не привертає до себе уваги. Ці назви цікаві з іншого погляду—з погляду загальних питань вивчення називання. Вони фіксують спосіб думання людини й шляхи формування назв. Вони відображають велику різноманітність у характерних деталях основних городніх культур та ті тонкощі, які так вдало й влучно відбило в своїх засобах живе народне мовлення. Як показують зібрані матеріали, називання йшло за різними ознаками городніх культур: за зовнішніми й внутрішніми, за формою й кольором, за використанням їх у харчуванні людини й за ширшим призначенням, за багатьма іншими істотними якостями реалій. Серед назв є утворення досить прозорі й етимологічно невизначні, навіть загадкові, літературно-термінологічні й народно-розмовні. З усіх основних реалій, назви яких фіксувалися під час обстеження, не відзначено назв сортів лише у кількох: морква, горох, мак, огірок. Всі інші городні культури дуже багаті на сорти й різновиди. Разом з тим вони є носіями й дуже характерних назв.

Картопля

бараболя	сороківка
волохата	сніжка
бугайка	агрономка
зірниця	пічкурка
зорянка	лозівка
параска	ела
репанка	лиска
семиглазка	вергуха
скоростяна	майка
шершавка	цвіруха

синьокорка
кудрявка
матузянка
рожевка
красна

білоруска
американка
полтавка
гречанка.

Буряк

кормовий
столовий
цукровий
(сахарний)
рожевий
(розовий)

білий
червоний
(красний)
жовтий
квасовий
квасний.

Квасоля

біла
чорна
ряба
(рябенька)
сіренька
краплиста
писана
мурзана
анголка
солдатка
сахарка
сахарна
молочна
бобова

лагуха
нагутка
баштанка
диручка
глива
плеската
(плоска)
лапата
кругла
плетучка
(плетючка)
крученка
довгенька
бомбочка.

Гарбуз (кабак)

кормовий
столовий
червоний
(красний)
волоський

білий
жовтий
грецький
руський
татарчук.

Цибуля

сіянка
сажанка
тиканка
кущовка
одностебла
вінкова
висадка
самоплодка
корчушка
однорічна

дворічна
зимня
московка
підшкурка
зубровка
димка
(піддимка)
зубкова
циговка
арпажка

каба	чорнушка
репа	читауска
запіканка	кубкова
ріпчаста	бариня
сорокозубка	катеринка
сахарна	засушка
парасочка	молочкова
синя	вергунівка.

Перець

гіркий	гострий
солодкий	(красний)
зелений	душистий
червоний	(пахущий)
салатний	болгарський
стручковий	сибірський.
кримчак	

Помидор (баклажан)

сортовий	сливка
дичка	ополченець
солодкий	чудиринка
кислий	арман
борщовий	дзвоник
синій	глечик
корольок	кубанець
маяк	донець.
ящірка	

Капуста

рання	біла
(майка)	красноголовка
пізня	білоголовка
(зимня)	цвітна
осіння	сіянка
липневка	головаста
скороспілка	корольок
білокачанка	капорка.

Диня

дубівка	качалочка
качанка	райка
репанка	ліпівка
скибаста	зимниця
мальонка	(зимівка)
колгоспниця	степкаста
бовтуха	жовтушка.

Кавун

рябчик	волове серце
білий	кінський
сірий	ожинівський
лисак	монастирський
туман	мелітопольський
добрун	донський
любимчик	херсонський
багатир	астраханський
назарик	кубанець
тріскунець	кримка.

28. НАЗВИ ДИКИХ РОСЛИН І БУР'ЯНІВ

Назви цього типу виявились у говорах Наддніпрянщини дуже численні й різноманітні, як і самі реалії. Їх важко характеризувати в діахронному чи в докладному лінгвогеографічному плані хоч би простішим способом. Це вимагає розгляду кожної назви зокрема. Але навіть загальна констатація й реєстрація таких назв задовольняє основні інтереси назовництва. Сам принцип називання цих реалій мовцем, використані при цьому гнучкі мовні форми, так само складні способи мислення при називанні, багатство мовотворчих можливостей людини та добір їх—все це відбито в складній системі називання диких рослин і бур'янів. Тут же ми знаходимо й зразки, що характеризують способи сприймання готових назв літературно-термінологічного типу. І все це знайде своє використання в мовознавчій науці.

Ось перелік назв диких рослин і бур'янів, зареєстрованих у говорах Наддніпрянщини:

лобода	будяк
мишей	ш(с)пориш
курай	козельки
буркун	(козинці)
бриця	осот
щи(а)риця	довина
(щерець)	коров'як
молочай	лопух
(молочак)	вонючка
перекотиполе	собаче мило
(покотиполе)	подорожник
дикий овес	гірчак
вівсюг	серпоріз
дикий щавель	верблюдка

чорнобиль
бере(і)зка
дикий ячмінь
дике жито
петрів батіг
сліпота
куряча сліпота
заячий холодок
заячі вушка
заяча капуста
кінський щавель
глуха кропива
кропива
(жалива)
кабанці
мокрець
пирій
калачики
болиголова
синець
бле(и)кота

ковтяк
береза
плоскуха
полинь
деревій
кавунці
свиріпа
дурман
мітлиця
рогач
(рогачик)
(рогачка)
бе(и)ли(е)на
сосонка
кульбаба
хвощ
какиш
пасльон
реп'ях
жебрій.

29. НАЗВИ ПЛОДОВИХ ДЕРЕВ У САДУ

Назви плодкових дерев сформували свою систему в живому мовленні Наддніпрянщини аналогічно до назв городніх культур. Вони в цілому давні, загальноновживані, безваріантні, локально не розрізнявані. Вони залишаються стійкими в сучасному мовленні та не виявляють ніяких ознак до заміни. Основні з них такі:

вишня	шовковиця
яблуна	абрикоса
груша	горіх
слива	

Лише **вишня** та **абрикоса** мають паралельні назви, хоч і зовсім не активні й територіально обмежені.

Ягода, як друга назва вишні, зафіксована в таких 20 населених пунктах: 42, 47, 53, 55, 59, 65, 64, 67, 68, 71, 91, 92, 93, 94, 107, 109, 110, 122, 127, 129.

Жерделя, як друга назва абрикоси, зафіксована в таких 5 населених пунктах: 33, 118, 130, 132, 142.

Але велике багатство й різноманітність виявляється в назвах різновидів садових дерев та плодів, що становлять уже тепер складне сплетіння як літературно-термінологічних, так і народнорозмовних. Аналіз їх криє в собі велику пізнавальну вагу. Як з семантичного, так і з формального

погляду такі назви привернуть до себе увагу в різних галузях гуманітарних наук.

Вишня

шпанка	кавунка
проста	анадолька
(простячка)	глоровка
майка	буцька
біла	падолянка
чорнокорка	полянка
водянка	пальовка
волове око	молдавка
заяча мордочка	литовка
пальчикова	лозівка
довгохвоста	петриківка
батожанка	володимирка
кудрявка	циганка.

Яблуня

зимівка	коліровка
рання	семеренко
осіння	синоп
спасівка	краснобока
скороспілка	володимирка
(ранньооспілка)	кримка
антонівка	пепенка
ринет	(пепен)
білий налив	папіровка
райська	боровинка
(райка)	дубівка
шафран	мичуровка
кислиця	голубок
(кисличка)	опортиця
винна	тиролька
зеленка	тітовка
барвінка	буровинка
бергамот	завалока.
астраханка	
(астраханська)	

Груша

бушка	морщинка
сахарна	глива
краснобочка	карлик
скороспілка	баба
(ранньооспілка)	мускатка

зимівка
(зимниця)
рання
спасівка
бергамот
дуля
(піддуля)
(піддулька)
гниличка
паршивка
лісова красуня
(лісна красавиця)
золотарка
бариня
баринька
маргаритка
кашник
картоплянка
медовка
(медянка)
ільїнка
лимонка

дюшес
безсім'янка
водянка
дзвіночок
басарманка
петрівка
принцеса
клапа
зеленка
карлюк
духівка
шкурлянка
фелонська
маскалик
лебединка
борошнянка
жниварка
давучка
(давлючка)
динька
винівка.

Слива

біла
рожева
(розова)
жовта
бергамот
ажанська
черкеська
парпулька
синя
райдужна
сива
чорнослив
кругла
довгослива

косенька
глечик
тиковка
угорка
тернівка
тернослив
сахарка
сливняк
баклажанка
семенівка
опішнянка
(опішнянська)
камлах
кобилиця.

Шовковиця

сахарка
(цукрова)
червона
(красна)

біла
чорна
рожева
(розова).

Абрикоса

рання	ананаска
скороспілка	щепа
(ранньо спілка)	біла
дичка	краснощока
коліровка	кругла
арабка	мареля

(Г)оріх

дрібний	лісовий
волоський	грецький
простий	ліщиновка
кедровий	земляний.

30. НАЗВИ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН

Великою стійкістю відзначаються лише основні назви цієї групи. Будучи дуже старими, вони й тепер зберігаються в такому своєму вигляді. Не йдуть вони в порівняння з цією ознакою з такими реаліями, як, наприклад, назви одягу, чи домашніх меблів. Стійкість їх обумовлюється й тим, що більшість з них спільні у мовах близької спорідненості, у слов'янських. Але є в системі назв свійських тварин, зафіксованих у говорах Наддніпрянщини, і паралельні, в більшості вже раритетні явища, які досить виразні та оригінальні.

Основні назви свійських тварин, як загальновживані, виступають в такому вигляді:

корова	лоша
теля	лошиця
віл	свиня
бик	кабан
(бичок)	порося
первістка	коза
(первітка)	козел
телиця	овечка
(теличка)	(вівця)
яловка	баран
(яловиця)	ягня
бугай	собака
кінь	кіт
кобила	кішка.

Визначились дві найбільш активні паралелі в цій системі назв **пес** і **цап**. Але вони значно вужчого вжитку.

Назва **пес** зафіксована в таких 68 населених пунктах: 7, 12, 26, 30, 34, 40, 44, 55, 63, 64, 69, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 80, 82, 84, 87, 91, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 116, 118, 121, 123, 125, 126, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 144, 147, 149, 151, 153, 154, 155, 157, 158, 168, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178.

Назва **цап** зафіксована в таких 48 населених пунктах: 18, 42, 43, 44, 61, 64, 65, 74, 75, 77, 79, 80, 82, 84, 91, 92, 93, 98, 99, 100, 101, 102, 106, 107, 114, 115, 116, 120, 121, 123, 125, 131, 133, 134, 135, 138, 139, 151, 153, 156, 157, 158, 168, 171, 172, 175, 176, 177.

Збереглись також специфічні назви свійських тварин, які тепер виступають як раритетні. Вони локалізовані та зовсім слабої активності вжитку.

Льоха—друга назва свині, вживається з відтінком образності, зафіксована в таких населених пунктах: 171, 175, 176, 177.

Назимок—назва однорічного теляти, зафіксована в таких населених пунктах: 161, 167, 168, 171.

Бузівок—назва теляти віком більше року, коли воно перестає ссати, зафіксована в таких 24 населених пунктах: 58, 59, 60, 61, 62, 89, 91, 92, 93, 94, 98, 100, 101, 116, 118, 124, 125, 131, 132, 133, 153, 157, 158, 161.

Випусток—назва теляти, яке вже випускають біля дому, зафіксована в таких населених пунктах: 92, 93, 94, 104.

Первачка—друга назва первістки, зафіксована в таких населених пунктах: 21, 155, 162, 163, 165, 167.

Нетіль—друга назва яловки, зафіксована в таких 12 населених пунктах: 12, 16, 19, 20, 36, 41, 82, 128, 134, 137, 164, 167.

Хряк—друга назва кабана, з відтінком образності, зафіксована в таких населених пунктах: 12, 13, 65, 84, 106, 129, 134.

Ярка—друга назва ягняти, зафіксована в таких населених пунктах: 111, 115, 118, 120, 121.

Валах, валашок—назва малого кастрованого кабанчика, зафіксованого в таких населених пунктах: 19, 64, 74, 82, 134, 138, 139.

Є ще й загальні назви свійських тварин, без визначення конкретного їх виду, породи тощо. Загальноживані назви цього типу такі:

худоба
скот
скотина
коняка

Специфічна назва, друга назва цієї ж категорії, раритетна, відзначена лише одна—**товаряка**. Вона зафіксована у таких населених пунктах: 64, 68.

Збірні назви цілого гурту, табуна свійських тварин, згуртованих переважно для випасу, відзначено загальноновживаними такі:

череда (скоту)
отара (овець)

Біля цих загальноновживаних є й специфічні, зовсім вузького вжитку.

Гуртовець—друга назва череди, зафіксована в таких населених пунктах: 106, 108, 117.

Ватага—друга назва отари, зафіксована в таких населених пунктах: 123, 129, 130, 135, 136, 140, 143, 144, 165.

Згін—друга назва череди або отари, зафіксована в таких населених пунктах: 117, 118, 160, 163, 164.

31. НАЗВИ СВІЙСЬКИХ ПТАХІВ

У системі свійських птахів є різко протиставлені дві частини. З одного боку, основні одиниці, що відзначаються великою стійкістю. Вони загальноновживані, активні у своєму функціонуванні. З другого боку, нечисленні паралелі до деяких з цих основних. Вони відзначаються зовсім слабою активністю та майже всі локалізовані.

Глибоко вросли в живе мовлення такі назви, що зафіксовані майже у всіх обстежених населених пунктах:

курка	індиченя
півень	голуб
квочка	голубка
гуся	голуб'я
(гусеня)	(голубеня)
качка	це(и)сарка
качур	індик
каченя	індичка
(кача)	(індюшка)
курча	це(и)сар
гусак	це(и)сарча
гуска	

Селезень, як друга назва качура, зафіксована в таких населених пунктах: 13, 38, 42, 46, 47, 60, 61, 63, 64, 65, 72, 73, 74, 84, 91, 92, 93, 94, 98, 99, 100, 101, 102, 106, 107, 115, 116, 118, 120, 121, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 132, 133, 153, 157, 168, 171, 173, 176, 177.

Селе(и)х—як третя назва до качура, зафіксована в таких населених пунктах: 60, 161, 168, 175.

Гергуль—то як друга загальна назва гусей (гергулі), то як назва особливої породи гусей зафіксована в таких населених пунктах: 37, 142, 145, 148, 156, 175, 180.

Пітух—як друга назва півня, зафіксована в таких населених пунктах: 42, 47, 73, 74, 84, 92, 106, 114, 116, 128, 177.

Курій—як друга назва півня, зафіксована в таких населених пунктах: 135, 138, 142.

Куриця—як друга назва курки, зафіксована в таких населених пунктах: 156, 158, 161.

(В)утка—як друга назва качки, зафіксована в таких населених пунктах: 13, 29, 158, 161, 162, 163.

32. НАЗВИ ДЕЯКИХ ЯВИЩ ПРИРОДИ

Блискавка—загальновідома назва у живому мовленні всієї Наддніпряни.

Мол(ь)нія—назва паралельна до блискавки, яка здобула досить велике поширення, хоч переважно в південній частині обстежених говорів. Вона зафіксована в таких 65 населених пунктах: 1, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 24, 25, 27, 31, 32, 33, 35, 37, 39, 40, 41, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 67, 69, 71, 72, 75, 78, 79, 87, 88, 91, 92, 93, 94, 98, 99, 101, 104, 106, 107, 111, 114, 117, 118, 120, 123, 127, 129, 131, 138, 158.

Райдуга (радуга)—загальноживана назва, активна у мовленні всіх населених пунктах.

Веселка—паралельна назва до радуги. Вона зафіксована лише в таких населених пунктах: 139, 149, 165, 176, 180.

Іней (іній, іний)—назва безпаралельна й стійка на всій обстеженій території.

Туман—назва безпаралельна й стійка на всій обстеженій території.

33. НАЗВИ ПОГОДИ

Характеристика загального стану погоди в живому мовленні Наддніпряни частіше подається описовим способом. Тут дуже поширені дві формули, що вказують на стан погоди: **добра погода, погана погода**.

Хоч основні назви загального стану погоди й яскраво переважають, вони дуже активні в своєму вжитку, проте й є ціла система специфічних назв. Деякі з них навіть цікаві ще й своїм експресивним, оціночним змістом,

Година—це загальна назва доброї погоди, зафіксована в таких 32 населених пунктах: 2, 13, 34, 37, 40, 42, 43, 46, 53, 55, 71, 73, 79, 92, 99, 107, 111, 113, 116А, 117, 123, 134, 126, 127, 135, 148, 150, 152, 156, 175, 176, 180.

Інші загальні назви доброї погоди вже раритерні, як-от:

Нагодині—зафіксовано в таких населених пунктах: 111, 117, 119.

Напогоді—зафіксовано в таких населених пунктах: 12, 123, 138,

Погожий день—зафіксовано в таких населених пунктах: 138, 156, 141.

Негода—загальна назва поганої погоди, зафіксована в таких 10 населених пунктах: 34, 52, 72, 74, 99, 107, 111, 156, 158, 175.

Інші загальні назви поганої погоди вже раритетні, як-от:

Ненасть—зафіксована в таких населених пунктах: 117, 124, 133.

Непогідь—зафіксована в таких населених пунктах: 5, 102, 124, 136.

Конкретні назви мокрої снігової погоди досить численні, хоч і дуже звужені у вжитку, навіть раритетні:

Ляпанця (ляповиця)—у таких населених пунктах: 128, 160, 161, 173.

Липець—у таких населених пунктах: 97, 103, 111, 117.

Мовва—у таких населених пунктах: 12, 101, 107, 111.

Хляка—у таких населених пунктах: 138, 165, 171.

Охиза—у таких населених пунктах: 160, 163, 165, 168.

Конкретні назви сухої снігової погоди з вітром становлять цілий ряд, з різноманітними лексемами, специфічними, часто вже раритетними.

Завірюха—зафіксована в таких 76 населених пунктах: 7, 8, 11, 12, 13, 19, 26, 32, 33, 38, 39, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 53, 54, 59, 61, 65, 69, 76, 77, 80, 84, 87, 88, 90, 97, 98, 100, 101, 103, 104, 109, 110, 111, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 131, 132, 133, 134, 135, 139, 140, 143, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 156, 157, 158, 159, 165, 168, 172, 175, 176, 177, 180.

Хуртовина—зафіксовано в таких 22 населених пунктах: 4, 11, 23, 34, 61, 67, 68, 70, 73, 74, 78, 79, 92, 96, 99, 107, 117, 128, 161, 162, 173, 174.

Хурт(д)елиця—зафіксовано в таких 13 населених пунктах: 2, 30, 33, 37, 51, 60, 70, 75, 76, 79, 127, 141, 172.

Хуга—зафіксовано в таких 17 населених пунктах: 13, 14, 16, 23, 27, 30, 40, 60, 61, 75, 76, 79, 93, 167, 172, 176, 179.

Метелиця—зафіксовано в таких 26 населених пунктах: 17, 18, 29, 31, 39, 44, 51, 58, 59, 63, 68, 84, 91, 104, 106, 112, 119, 124, 135, 141, 144, 145, 154, 155, 159, 176.

Метіль—зафіксовано в таких 12 населених пунктах: 48, 49, 59, 62, 65, 66, 76, 93, 118, 125, 126, 127.

Заметіль—зафіксовано в таких 11 населених пунктах: 7, 38, 63, 102, 121, 138, 142, 172, 175, 176, 177.

Віхола—зафіксовано в таких 6 населених пунктах: 4, 6, 15, 33, 47, 113.

Конкретні назви холодної дощової погоди мають певні особливості як за своєю мовною формою, так і за поширенням на території Наддніпрянщини.

Слякоть—зафіксовано в таких 17 населених пунктах: 17, 42, 44, 48, 49, 76, 84, 91, 109, 110, 141, 144, 145, 147, 150, 152, 153.

Сльота—зафіксовано в таких 5 населених пунктах: 12, 132, 133, 168, 172.

Х(к)лякодза—зафіксовано в таких 5 населених пунктах: 93, 94, 117, 127, 151.

34. НАЗВИ ВІТРІВ

Загальна назва **вітер**—загальноживана в усіх говорах Наддніпрянщини.

Вихор—це назва рвучкого великого вітру. Вона зафіксована в таких населених пунктах: 13, 18, 116, 116А, 120, 123, 124, 127, 132, 133, 153, 171, 172, 177.

Специфічними й дуже вузько локалізованими виявились дві назви.

Низовий (вітер)—назва східного вітру, зафіксована в таких населених пунктах: 17, 19.

Горішняк—назва західного вітру, зафіксована в таких населених пунктах: 17, 19.

35. НАЗВИ ДОЩІВ

Дощ—дуже загальна назва, яка активно функціонує у живому мовленні всієї Наддніпрянщини. Численні різновиди цієї реалії дістали свої назви за допомогою означальних слів, доданих до основного. Такі описові назви теж активно вживані:

великий дощ	тихий дощ
малий "	косий "
густий "	рівний "
дрібний "	теплий "

майський дощ
весняний „
осінній „
літній „
холодний „

крапнистий дощ
затяжний „
грядовий „
громовий „

Біля загальної назви є також досить численні специфічні, вузкого вжитку й значення. Серед них виділяються, перш за все, назви великого раптового дощу.

Злива—зафіксовано в таких 28 населених пунктах: 1, 7, 8, 18, 19, 29, 42, 43, 44, 46, 48, 49, 63, 76, 80, 82, 84, 102, 114, 121, 131, 132, 133, 173, 174, 176, 177, 178.

Ливень—зафіксовано в таких 26 населених пунктах: 9, 11, 19, 24, 28, 37, 40, 41, 47, 54, 60, 61, 72, 76, 87, 88, 90, 92, 96, 115, 119, 123, 130, 141, 145, 161.

Зливень—зафіксовано в таких 4 населених пунктах: 119, 121, 124, 136.

Тривалий і дрібний дощ дістав свої назви, які виступають з різною активністю.

Сутковий дощ—зафіксовано в таких 37 населених пунктах: 26, 30, 34, 58, 60, 62, 63, 66, 68, 70, 71, 72, 73, 75, 77, 87, 88, 90, 91, 93, 94, 95, 104, 111, 119, 134, 138, 139, 146, 149, 156, 169, 170, 174, 178, 179, 180.

Обложний дощ—зафіксовано в таких 8 населених пунктах: 4, 6, 20, 23, 25, 29, 30, 31, 34.

Мряка—зафіксовано в таких 17 населених пунктах: 8, 9, 20, 30, 40, 41, 72, 73, 104, 124, 128, 141, 156, 160, 161, 179, 180.

Мжичка, мигичка—зафіксовано в таких 7 населених пунктах: 103, 109, 110, 135, 141, 144, 145.

Дощ, який з'являється раптово, „набіжний“, в час сонячного світла, „з-під сонця“, не тривалий, такий, від якого „не ховаються навіть кури“, має кілька назв.

Сліпий дощ—зафіксовано в таких 32 населених пунктах: 1, 4, 5, 6, 11, 19, 20, 23, 26, 27, 32, 34, 43, 44, 57, 60, 68, 70, 78, 80, 103, 104, 105, 106, 116, 126, 137, 147, 153, 157, 164, 166.

Курачий дощ—зафіксовано в таких 16 населених пунктах: 20, 27, 30, 42, 43, 44, 49, 102, 116А, 151, 171, 176, 77, 180.

Сонцьовий, сонячний дощ—зафіксовано в таких 6 населених пунктах: 20, 60, 75, 159, 162, 163.

36. НАЗВИ ЗВЕДЕНОЇ РІДНІ

Серед назв цього типу є як дуже стійкі та загально-вживані, так і змінні та вузько локальні.

Вітчим (отчим), як назва нерідного батька, вживається на всій Наддніпрянщині єдиною, безваріантною. Жодної іншої назви для позначення цього поняття не зафіксовано.

Мачуха—як назва нерідної матері, виступає на всій обстеженій території, аналогічно до попередньої, єдиною, безваріантною, загальноновживаною.

Пасинок, як назва нерідного сина, виступає загальноновживаною. Однак є до неї й співвідносні назви вужчого вжитку.

Пасербник—паралельно вживана назва нерідного сина. Вона зафіксована в таких 10 населених пунктах: 27, 93, 94, 111, 113, 126, 127, 156, 178, 179.

Годованик, годованець—теж паралельно вживані назви нерідного сина. Вони зафіксовані в таких 9 населених пунктах: 22, 33, 35, 76, 80, 82, 105, 108, 109.

Пасениця—як назва нерідної дочки, виступає загальноновживаною. Однак є до неї співвідносні назви вужчого вжитку.

Пасерб(н)иця—паралельно вживана назва нерідної дочки. Вона зафіксована в таких 37 населених пунктах: 27, 67, 69, 93, 94, 111, 113, 120, 122, 123, 124, 126, 127, 133, 138, 148, 150, 151, 152, 155, 156, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 167, 172, 173, 174, 175, 177, 178, 179, 180.

Годованка, годованиця—теж паралельно вживані назви нерідної дочки. Вони зафіксовані в таких 8 населених пунктах: 22, 33, 35, 80, 82, 105, 108, 109.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК

слів-назв, записаних у говорах Наддніпрянщини та коментованих у книжці (цифра біля слова указує на номер лексичної групи, до якої воно віднесено)

А		барило,	11
абрикоса,	29	баринька,	29
агрономка,	27	бариня,	27, 29
американка,	27	батіг,	23
анадолька,	29	батожанка,	29
ананаска,	29	басарманка,	29
анголка,	27	баштанка,	27
антонівка,	29	бебешка,	18
арабка,	29	безсім'янка,	29
арман,	27	безтарка,	21
арпажка,	27	бе(и)лина,	28
астраханка.	29	бе(и)ндюг,	21
		бергамот,	29
		бере(і)зка,	28
		бик,	30
Б		бильця,	23
баба,	29	битон,	2
багатир,	27	битончик,	2
бадія,	4	бич,	23
бадя,	4	бичок,	30
баз,	20	бігунка,	21
баклажан,	27	бідарка,	21
баклажанка,	29	бідка,	21
балабушка,	14	білий налив,	29
банка,	2	білокачанка,	27
баночка,	2	бле(и)кота,	28
бантина,	1	бликун,	16
баняк,	13	блискавка,	32
банячок,	13	бляхар,	24
бараболя,	27	бовтуха,	27
баран,	30	болиголова,	28
барвінка,	29		

бомбочка,	27
бондар,	24
боровинка,	29
борона,	23
борошнянка,	29
борщ,	14
ботинки,	19
бочка,	11
бочонок,	11
бриль,	17
бриця,	28
бричка,	21
бугай,	30
бугайка,	27
будинок,	1
будка,	20
будяк,	28
бузівок,	30
буркун,	28
бурн(м)ус,	18
буровинка,	29
буряк,	27
бурячище,	26
бутиль,	2
бутильок,	2
буфет,	15
буцька,	29
бушка,	29

В

вагани,	3
валах,	30
валашок,	30
валенці,	19
валянки,	19
вареники,	14
ватага,	30
ватажник,	24
велика хата,	1
верблюдка,	28
вергуни,	14
вергунівка,	27
вергуха,	27
верейка,	9
вертути,	14

верх,	1
веселка,	32
вибійчана спід- ниця,	18
виварка,	10
вигін,	25
виїзні сани,	22
вила,	23
винбар,	20
винівка,	29
випусток,	30
висадка,	27
вихор,	34
вишита сорочка,	18
вишня,	29
вівсюг,	28
вівсянище,	26
вівця,	30
вівчар,	24
відро,	4,5
віз,	21
вікно,	1
віл,	30
вінок,	18
вітер,	34
вітчим,	36
віхола,	33
віялка,	23
водянка,	5,29
волове око,	29
волове серце,	27
волові сани,	22
воловня,	20
волондирка,	29
волоський гарбуз,	27
волоський горіх,	29
волохата,	27
вонючка,	28
втиральник,	8
вушат,	11
вушки,	14

Г

гайдар,	24
галушки,	14

гарба,	21
гарбуз,	27
гардероб,	15
гарман,	20
гасник,	16
гасниця,	16
гасянка,	16
гергуль,	31
гетри,	19
гирун,	2
гирунчик,	2
гірчак,	28
глабці,	22
глей,	25
глек,	2
глечик,	22,7
глива,	27,29
глинище,	25
гловень,	1
глоровка,	29
глуха кропива,	28
гниличка,	29
година,	33
годованець,	36
годованиця,	36
годованка,	36
гок,	20
голуб,	31
голубеня,	31
голубка,	31
голубок,	29
голубці,	14
голуб'я,	31
горішняк,	34
горіще,	1
горлова яма,	20
горох,	27,29
горщик,	13
горшок,	13
горяна земля,	25
грабарка,	21
граблі,	23
граділь,	23
гречанка,	27
гречище,	26

гринджоли,	22
груша,	29
гульова земля,	25
гуртовець,	30
гусак,	31
гусеня,	31
гуска,	31
гуся.	31

Д

давлючка,	29
давучка,	29
дах,	1
двері,	1
деревій,	28
дереза,	28
джерга,	18
дзвіночок,	29
дзвоник,	27
диван,	15
дивина,	28
ди́ке жито,	28
дикий овес,	28
дикий щавель,	28
дикий ячмінь,	28
димка,	27
динька,	29
диня,	27
диручка,	27
дичка,	27
ді́жа,	3
ді́жечка,	5
ді́жка,	5,11
дім,	1
добрун,	27
довгослива,	29
довгохвостка,	29
додільна сорочка,	18
долівка,	1
дом,	1
донець,	27
дош,	35
дроги,	21
дрожки,	21
дубівка,	27, 29

дукач,	18
дуля,	29
дурман,	28
духівка,	29
дюшес.	29

Е

ела.	27
------	----

Ж

жалива,	28
жало леза,	23
жатка,	23
жебрій,	28
жерделя,	29
жерстяник,	24
житнище,	26
жлукто,	10
жниварка,	23, 29
жовтушка	27
жовтяк,	28
жорства,	25
жупан,	17
жмурок.	16

З

завірюха,	33
заволока,	29
загін,	20
загорода,	20
задкові сани,	22
закат,	20
залі (е) ж,	25
заметіль,	33
занози,	23
запаска,	18
запіканка,	27
затірка,	14
засік,	20
засушка,	27
заяча капуста,	28
заяча мордочка,	29
заячий холодок,	28
заячі вушка,	28
згін,	30

згрібна сорочка,	18
зеленка,	29
зерносушилка,	23
зимівка,	27, 29
зимниця,	27, 29
зірниця,	27
злива,	35
зливень,	35
золотарка,	29
зорянка,	27
зубки,	23
зубровка,	27
зубці,	14
зубці борони,	23
зуб'я.	23

И

(И)ржище.	26
-----------	----

І

ілінка,	29
інбар,	20
індик,	31
індиченя,	31
індичка,	31
індюшка,	31
іней,	32
іній.	32

Ї

їздові сани.	22
--------------	----

К

каба,	27
кабак,	27
кабан,	30
кабанці,	28
каблучка,	18
каблучка ярма,	23
кавун,	27
кавунка,	29
кавунці,	28
каганець,	16

кадіб,	11	кільце ярма,	23
кадовб,	11	кімната,	1
кадуб,	11	кінні сани,	22
кадушка,	5	кінський щавель,	28
казан,	13	кінь,	30
казанок,	13	кісники,	18
какиш,	28	кісся,	23
каламашка,	21	кіт,	30
калачики,	28	кішка,	30
кальсони,	17	кладовка,	1
камлах,	29	клапа,	29
канура,	20	клинець,	23
капелюх,	17	клуня,	20
капиці,	23	книш,	14
капорка,	27	кнут,	23
капусняк,	14	кнотовище,	23
капуста,	27	кобеняк,	17
карас,	18	кобила,	30
карасик,	18	кобилиця,	29
карлик,	29	кобка,	4
карлюк,	29	коваль,	24
картоплище,	26	кожух,	17
картопля,	27	кожухар,	24
картоплянка,	29	кожушанка,	18
картуз,	17	кожушина,	18
катеринка,	27	кожушник,	24
катрага,	20	коза,	30
кача,	31	козел,	30
качалочка,	27	козельки,	28
качанка,	27	козинці,	28
каченя,	31	козирки,	22
качка,	31	козиркові сани,	22
качур,	31	козирьок,	22
каша,	14	колгоспниця,	27
кашник,	29	колесник,	24
кварта,	6	колісник,	24
квасоля,	27	комбайн,	23
кваша,	14	комора,	1, 20
квочка,	31	компот,	14
керсетка,	18	коники,	14
киндички,	18	коноплище,	26
кирея,	18	конюшня,	20
кисіль,	14	коняка,	30
кисличка,	29	копил,	22
кислиця,	29	копильці,	22

копильчаки,	22
корба,	4
корж,	14
корзина,	9
корзинка,	9
короб,	21
коробчасті сани,	22
корова,	30
коровник,	20
коров'як,	28
корольок,	27
корчушка,	27
коса,	23
косарка,	23
косинець,	18
косілка,	23
коструля,	2, 13
костюм,	17
косяк,	18
котлети,	14
кохта,	18
кошара,	20
кошелик,	9
кошик,	9
кошіль,	9
кошовка,	9
кравець,	24
крайка,	18
краснобочка,	29
красноголовка,	27
крилаті сани,	22
кримка,	27, 28
кримчак,	27
кровать,	15
крокви,	1
кропива,	28
кружка,	6
крутеники,	14
крученка,	27
кубанець,	17
кудрявка,	27, 29
кузнець,	14
кукурудзище,	26
куліш,	14
кулон,	18

кульбаба,	28
культиватор,	23
курай,	28
кургон,	21
куриця,	31
курій,	31
курінь,	20
курка,	31
курник,	20
курча,	31
курятник,	20
куряча сліпота,	28
курячий дощ,	35
кухвайка,	17
кухня,	1
кухоль,	6
куча,	20
кушнір,	24
кущовка,	27

Л

лабаз,	20
лава,	15
лагута,	27
лан(м)па,	16
лапті,	22
лапша,	14
лаханка,	11
лебединка,	29
лезо,	23
леміш,	23
лемішка,	14
лента,	18
ливень,	35
лимонка,	29
липець,	33
липівка,	27
липневка,	27
лисак,	27
лиска,	27
литовка,	28
ліжко,	15
лісна красавиця,	29
лісова красуня,	29
ліщиновка,	29

лобода	28
лозівка,	27, 29
локшина,	14
лопата,	23
лопух,	28
лоша,	30
лошиця,	30
лутка,	1
любимчик,	27
ляпанця,	33
ляповиця,	33
льонище,	26
льоох,	20
льоха.	30

М

мажара,	21
майка,	27, 29
мак,	27
макітерка,	2
макітра,	2
маковик,	14
макортет,	2
малахай,	23
мальонка,	27
маргаритка,	29
мареля,	29
масляниця,	2
маслянка,	2
масничка	2
маторжаники,	14
матузянка,	27
мачуха,	36
маяк,	27
медовка,	29
медянка,	29
метелиця,	33
метіль,	33
мжичка,	35
мигичка,	35
миска,	12
мисник,	15
мичуровка,	29
мишій,	28
мітлиця,	28

млинци,	14
мнишки,	14
моква,	33
мокрець,	28
молдавка,	29
молотарка,	23
молочай,	28
молочак,	28
мол(ь)нія,	32
моргун,	16
морква,	27
морщинка,	29
москалик,	29
московка,	27
мряка,	35
муляр,	24
мурівник,	24
мускатка.	29

Н

навіс,	20
наволік,	25
нагодині,	33
нагутка,	27
назарик,	27
назимок,	30
накидка,	7
наконечник,	23
намісто,	18
намітка,	18
наперсток,	23
напогоді,	33
насті(о)льник,	7
нахольник,	23
нашийник,	23
нашийничок,	23
невдоба,	25
негода,	
ненасть,	33
непогідь,	33
нетіль,	30
неугіддя,	25
низовий вітер,	34
носок леза,	23

О

обліг,	25
обложний дощ,	35
обора,	20
овечка,	30
огі(и)рок,	27
одвірок,	1
одинарні сани,	22
однокінні сани,	22
озвар,	14
окравка,	18
опішнянка,	29
опленчасті сани,	22
оплінь,	22
ополченець,	27
опортиця,	29
орішки,	14
осінка,	29
осінька,	17
ослін,	15
осліничик,	15
осот,	28
острішок,	21
отара,	30
отчим,	36
охиза,	33
оцарок,	20
очіпок.	18

П

палуб,	21
пальтісанка,	18
пальто,	17
пальто жіноче,	18
пампушки,	14
папіровка,	29
параска,	27
парасочка,	27
парні сани,	22
парокінні сани,	22
парпулька,	29
паршивка,	29
пасерб(н)иця,	36
пасербник,	36

пасениця,	36
пасинок,	36
пасквир,	23
пасльон,	28
пастух,	24
первачка,	30
первістка,	30
первітка,	30
перегул,	25
перегуляна земля,	25
перекотиполе,	28
переліг,	25
перелоги,	25
перелогові землі,	25
перепичка,	14
перестінок,	1
пепен,	29
пепенка,	29
перець,	27
пес,	30
петелька,	23
петриківка,	29
петрів батіг,	28
петрівка,	29
пиджак,	17
пиріжки,	14
пирій,	28
пирогои,	14
півень,	31
підгорля,	23
піддашок,	1,20
піддимка,	27
піддулька,	29
піддуля,	29
підка т,	20
підлога,	1
підлокотник,	1
підмет,	26
підперізка,	18
підтичка,	18
підшипник,	23
підшкурка,	27
підштаники,	47
піл,	15
піски,	25

пісна земля,	25
пітух,	31
пічкурка,	27
пічник,	24
планки,	23
плаття,	18
плахта,	18
плащ,	17
плескач,	14
плету(ю)чка,	27
плисова керсетка,	18
плоскуха,	28
плотник,	24
плуг,	23
повітка,	20
повозка,	
погожий день,	33
погріб,	20
подолянка,	29
подорожник,	28
покотиполе,	28
покуття,	1
покуть,	1
полинь,	28
полиця плуга,	23
половник,	20
пологи,	25
полотенце,	8
полотно леза,	23
полотняна спід- ниця,	18
полтавка,	27
полугарбок,	21
полумисок,	12
полянка,	29
польовка,	27
помидор,	27
поперечка,	23
поросся,	30
потспці,	14
поштаники,	17
приголовач,	1
приліпка,	20
принцеса,	29

притика,	23
притинок,	20
притула,	20
прихалабок,	20
прихаток,	1
причепа,	20
причілок,	1
просище,	26
простячка,	29
просянище,	26
пруг леза,	23
пужално,	23
пустир,	25
пшеничище,	26
пшоняник,	14
пюре,	14
п'ятка плуга,	23
п'ятка леза.	23

Р

радуга,	32
райдуга,	32
райка,	27, 29
ра(я)ма,	23
рамена,	23
ранет,	29
ранньоспілка,	29
ремінь,	23
репа,	27
репанка,	27
реп'ях,	28
ре(и)сорка,	21
ринка,	2
риночка,	2
рихва,	23
ріпчаста,	27
робочі сани,	22
рогач,	28
рогачик,	28
рогачка,	28
рожевка,	27
рожнаті сани,	22
рожнач,	22
ро жнові сани,	22
розвальні,	22

розвод,	21
розвор,	21
рубаха,	17, 18
рубашка,	17, 18
рубець леза,	23
ручка коси,	23
ручка плуга,	23
рушник,	8
рябчик,	27
рясна спідниця.	18

С

саж,	20
сажалка,	23
сажанка,	27
сак,	18
сакламан,	24
сакламанщик,	24
салдатка,	27
саятирка,	12
самоплодка,	27
самотужні сани,	22
сани,	22
сарай,	20
сарайчик,	20
сап'янці,	19
сахарка,	27
сачок,	18
свинарник,	20
свининець,	20
свинушник,	20
свиня,	30
свиріпа,	28
свита,	17, 18
свитка,	18
світ,	16
світло,	16
сволок,	1
селезень,	31
селе(и)х,	31
семенівка,	29
семеренко,	29
коліровка,	29
семиглазка,	27
серп,	23
серпоріз,	28
синець,	29
синоп,	29
синьокорка,	27
сирники,	14
сівалка,	23
сідацькі сани.	22
сіни,	1
сінник,	20
сіряк,	17
сіянка,	27
скатерть,	7
скибаста диня,	27
скороспілка,	27, 29
скот,	30
скотина,	30
скриня,	15
скрутні,	14
слива,	29
сливка,	27
сливняк,	29
слижі,	1
сліпачок,	15
сліпець,	16
сліпий дощ,	35
сліпота,	28
слойка,	2
слоїк,	2
слякоть,	33
сльота,	33
сніжка,	27
снізки,	23
собака,	30
собача будка,	20
собаче мило,	28
собашник,	20
солонець,	25
солончак,	25
сонцьовий дощ,	35
сонячний дощ,	35
со(н)яшничище,	26
сороківка,	27
сорокозубка,	27
сорочка,	17, 18
сортирєвка,	24

сосонка,	28
сподники,	17
сохи,	1
спальня,	1
спасівка,	29
спинка леза,	23
спідниця,	18
стайня,	20
станок,	20
стельмах,	24
стеля,	1
степкаста диня,	27
стіл,	15
стілець,	15
стіна,	1
стодола,	20
столяр,	34
стріха,	1
стрічка,	18
струблі,	14
стуло,	15
суглинок,	25
судник,	15
сукенка,	18
сукняк,	17
суп,	14
сутковий дощ.	35

Т

табуретка,	15
талійка,	18
тарілка,	12
татарчук,	27
телиця,	30
теличка,	30
теля,	30
телятник,	20
теремок,	18
тернівка,	29
тернослив,	29
тесля,	24
тесляр,	24
тиканка,	27
тиква,	2
тиковка,	29

тиролька,	29
тік,	20
тітовка,	29
товарчій,	24
товаряка,	30
товченики,	14
товченка,	14
толока,	25
трактор,	23
тріскунець,	27
туман,	27,32
тух.	19

У

угорка,	29
узвар,	14
усики,	18
утиральник,	8
(в) утка.	31

Ф

фанди,	18
фелонська,	29
ф(хв)уражка.	17

Х

халабуда,	20
халадайка,	18
халаш,	20
холашник,	20
хата,	1
хатина,	1
хвощ,	28
хвуражка,	17
хижа,	1,20
хижка,	1,20
хлів,	20
хлівець,	20
хляки,	33
х(к)лякодза,	33
холодець,	14
хомут,	23
хомутець,	23
хомуток,	23

хряк,	30
хуга,	33
худоба,	30
хурт(д)елиця,	33
хуртовина,	33
хустка.	18

Ц

цап,	30
цвітуха,	27
цебер,	4
цеберка,	4
цебро,	4
це(и)сар,	31
це(и)сарка,	31
це(и)сарча,	31
цибуля,	27
циганка,	29
цілик,	25
цілина,	25
цільник,	25
ціп,	23
ціпилно.	23

Ч

чабан,	24
чавун,	13
чавунець,	13
чаша,	23
чашвина,	23
чемерка,	17
чепіги,	23
черевики,	19
череда,	30
чередник,	24
черепочок,	16
чересло,	23
черкеса,	18
читауска,	27
чоботар,	24
чоботи,	19
чорнобиль,	28
чорнобривці,	19

чорнокорка,	29
чорнослив,	29
чорнушка,	27
чугунок,	13
чудиринка,	27
чулан,	1
чумарка,	17
чушка.	18

Ш

шапка,	17
шаплик,	11
шарабан,	21
шафран,	29
шахва,	15
швачка,	24
швець,	24
шершавка,	27
шибка,	1
шийка,	23
шифонер,	15
шкафа,	15
шкурянка,	29
шляпа,	17
шовковиця,	29
шпанка,	29
ш(с)пориш,	28
штани,	17
штельмах,	24
шули.	1

Щ

щавель,	27
щепа,	29
щерба,	14
щерець,	28
щи(а)риця.	28

Ю

юбка,	18
юпка,	17,18
юшка.	14

Я			
яблуня,	29	яловка,	30
ягня,	30	яндолa,	12
ягода,	29	ярка,	30
яєшня,	14	ярмо,	23
ялова земля,	25	ятка,	20
яловиця,	30	яшнище,	26
		ящїрка.	27

**НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ,
У ЯКИХ ЗАПИСАНА МІСЦЕВА ЛЕКСИКА ЖИВОЇ НАРОДНОЇ МОВИ,
ОСНОВНІ МОВЦІ Й ЗАПИСУВАЧІ**

№ п.п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959—61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
1	Новочорноморія, Голопринського р-ну, Херсонськ. обл.	Живолуп О. П., 45 р. Живолуп В. І., 40. Гаран Ч. М., 70.	Ратушна В. А. Гречушна Л. Б.
2	Красне, Скадовського р-ну, Херсонськ. обл.	Кузьменко О. К., 75. Проценко Г. Т., 58.	Кононенко П. Я Якубовський О. Ф.
3	Чулаківка, Голопринського р-ну, Херсонськ. обл.	Бондарець Г. С., 70. Воскобойник Є. І., 68. Чабан Є. З., 57.	Гречушна Л. Б. Ратушна В. А.
4	Стара Збурівка, Голопринського р-ну, Херсонськ. обл.	Стеценко П. Ф., 82. Лисенко П. К., 35. Повод П. Ф., 75. Повод Н. С., 72.	Верба Н. Я. Тихонюк Л. П.
5	Гола пристань, Голопринського р-ну, Херсонськ. обл.	Лук'янченко О. Є., 62. Омельченко І. М., 61. Лук'янченко Г. Л., 58.	Гречушна Л. Б. Ратушна В. А.
6	Станіслав, Білозерського р-ну, Херсонськ. обл.	Вашина К. К., 77. Вашина Я. П., 66. Артеменко П. П., 64. Підпригора М. Д., 68. Голобородько Ф. Д., 49.	Тихонюк Л. П. Верба Н. Я.
7	Широка Балка, Білозерського р-ну, Херсонськ. обл.	Якубовська М. І., 75. Васильковець С. М., 71. Бродовський А. П., 70. Супруненко М. А., 64.	Повстенко Т. О. Філіпова В. Г.
8	Білозерка, Білозерського р-ну, Херсонськ. обл.	Журавленко М. А., 81. Піскун Є. І., 70. Малий П. М., 78. Баландін М. А., 70.	Повстенко Т. О. Філіпова В. Г.
9	Музиківка, Херсонського р-ну, Херсонськ. обл.	Штучка І. М., 68. Жмак О. Т., 65. Гладченко Л. С., 66.	Повстенко Т. О. Філіпова В. Г.
10	Токарівка, Херсонського р-ну, Херсонськ. обл.	Лица І. П., 67. Цариченко Д. А., 59. Щербина Я. І., 65.	Повстенко Т. О. Філіпова В. Г.

№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959—61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
11	Великі копані , Цюрупинського р-ну, Херсонськ. обл.	Грінченко Л. С., 71. Грінченко Д. І., 70. Руденко К. В., 40.	Верба Н. Я. Тихонюк Л. П.
12	Новокиївка , Каланчаківського р-ну, Херсонськ. обл.	Кудрицький Ф. Я., 84. Петрівський Ф. М., 79. Коржановський Г. М., 71.	Якубовський О. Ф. Кононенко П. Я.
13	Стrogанівка , Чаплинського р-ну, Херсонськ. обл.	Чумаченко С. В., 74. Мажаренко І. Г., 74. Мажаренко Г. Я., 73.	Якубовський О. Ф. Кононенко П. Я.
14	Новотроїцьке , Новотроїцького р-ну, Херсонськ. обл.	Борисенко Г. П., 78. Коноваленко М. А., 45. Любаш А. І., 55. Пригара Л. Є., 62.	Доценко В. Г. Старовойтова Т. А.
15	Генічеськ , Генічеського р-ну, Херсонськ. обл.	Шинкаренко Г. І., 68. Скрипниченко Ф. С., 66.	Доценко В. Г. Старовойтова Т. А.
16	Сиваш , Сиваського р-ну, Херсонськ. обл.	Дрюцький І. К., 63. Дубовий Г. Т., 50. Михайличенко Н. І., 40. Безрук А. Я., 64.	Доценко В. Г. Старовойтова Т. А.
17	Нова Маячка , Каховського р-ну, Херсонськ. обл.	Удовенко В. І., 58. Сяніна М. Ф., 63. Шаповал М. І., 77. Жихарев П. Т., 74. Жихарева О. К., 71. Соф'яник І. М., 71.	Ратушна В. А. Гречушна Л. Б.
17А	Чорноморівка , Каховського р-ну, Херсонськ. обл.	Ригорець С. З., Броник О. І.	Каніboloцька Л. Хондак Л.
18	Василівка , Каховського р-ну, Херсонськ. обл.	Василенко Г. М., 58. Куторлан В. Т., 38. Цукаренко Є. І., 35. Бондаренко П. Є., 85. Коваленко В. Г., 70.	Єлисеєва К. А. Ганченко В. Н.
19	Корсунька , Каховського р-ну, Херсонськ. обл.	Задоля Н. П., 54. Іванисенко І. І., 53. Задоля Г. П., 60. Балюра О. І., 33. Дорошко Т. Р., 54.	Панченко В. Н. Єлисеєва К. А.
20	Отрадо-Кам'янка , Бориславського р-ну, Херсонськ. обл.	Мірошніченко О. В., 45. Мірошніченко В. І., 50. Авер'ян С. Е., 72.	Хоменко Н. М. Олексієва Л. Г.

№	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959–61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
21	Козацьке , Бериславського р-ну, Херсонськ. обл.	Хижняк М. А., 60. Тимофієнко Г. М., 83 Ігнатенко С. Є., 88. Шепель Є. К., 90.	
22	Червоний Маяк , Бериславського р-ну, Херсонськ. обл.	Надточий П. П., 57. Скульбеда М. П., 25. Ішман А. С., 32. Рак К. Й., 88. Кир'янов Н. І., 80. Лагута В. Я., 78. Довженко П. О., 85. Покутня П. Г., 76.	Хоменко Н. М. Олексієва Л. Г.
23	Нижні Сирогози , Нижньосирогозького р-ну, Херсонськ. обл.	Широкий С. М., 71. Підгорний В. Ф., 60. Гришко Г. І., 51. Лебедів В. М., 57. Шопарів І. В., 60.	Калюжна Н. Козуліна А.
24	Костогризівка , Горностаївського р-ну, Херсонськ. обл.	Зибина Є. Є.	Хондак Л. Каніболоцька Л.
25	Павлівка , Снігурівського р-ну, Миколаївськ. обл.	Дідик М. П., 76. Бунчук Д. Ю., 78. Братченко В. М., 68.	Давиденко А. І. Покаржевська Л. М.
26	Каснінське , Великоолександрівського р-ну, Херсонськ. обл.	Шевченко М. С., 76. Синдецький І. А., 70. Чумак Д. Я., 81. Мальчиков М. І., 73.	Давиденко А. І. Покаржевська Л. М.
27	Любимівка , Каховського р-ну, Херсонськ. обл.	Дідик П. Д., 80. Кириченко Д. К., 84 Таран І. Р., 80. Мотрьок П. І., 72. Коробко Т. М., 57. Махайленко Т. С., 50. Малищенко Є. С., 51.	Хоменко Н. М. Олексієва Л. Г.
28	Горностаївка , Горностаївського р-ну, Херсонськ. обл.	Панченко І. Т., 80.	Хондак Л. Каніболоцька Л.
29	Князь-Григорівка , Горностаївського р-ну, Херсонськ. обл.	Карнаух К. М., 78. Тесленко І. Т., 77. Шиховець К. С., 83. Курас С. В., 70. Пуйло О. І., 78. Липа Г. І., 77. Тимченко О. Ю., 65. Курносик П. Д., 78.	Єлісеєва К. А. Панченко В. Н.

№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959—61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
30	Велика Олександрівка, Великоолександрівського р-ну, Херсонськ. обл.	Дробідько П. Т., 63. Логвиненко В. П., 46. Лупина П. Г., 55. Дубина Т. Г., 61, Крутько А. Г., 47. Мудрий Л. Т., 67.	Гавриленко В. Л. Жалко К. В.
31	Дудчани, Нововоронцовського р-ну, Херсонськ. обл.	Погун С. Т., 58. Тимошенко Н. Т., 74. Махия Я. Т., 78. Бузько М. П., 67. Богун П. А., 62. Іщенко Т. М., 59.	Хоменко Н. М. Олексієва Л. Г.
32	Велика Лепетиха, Великолепетиського р-ну, Херсонськ. обл.	Хуторська М. С., 58. Петренко І. І., 73.	Калюжна Н. С. Козуліна А. А.
33	Наталіне, Високопільського р-ну, Херсонськ. обл.	Хараїмо І., 72. Чернат І. Є., 64. Денисенко Я. А., 47.	Жалко К. В. Гавриленко В. Л.
34	Іванівка, Іванівського р-ну, Херсонськ. обл.	Яковенко М. С., 72. Крижанівська Г. Н., 53.	Калюжна Н. С. Козуліна А. А.
35	Осокорівка, Нововоронцовського р-ну, Херсонськ. обл.	Шелест Ф. Т., 74. Солоїд Д. М., 59. Топчій Г. В., 53. Скибицька К. Ф., 50.	Гавриленко В. Л. Жалко К. В.
36	Нижній Рогачик, Верхньорогачиського р-ну, Херсонськ. обл.	Борщевський І. Хмура І. Т.	Хондак Л. Каніболоцька Л.
37	Перемога, Верхньорогачиського р-ну, Херсонськ. обл.	Старченко В. І., 70. Перевізний М. О., 64. Перевізна Х. Й., 58. Шевченко М. П., 38.	Чигрин Є. З. Лимар С. Я.
38	Велика Білозерка, Великобілозерського р-ну, Запорізьк. обл.	Нестеренко Т. К., 74. Бехтер Г. І., 45. Карасюк Г. П., 58. Чмир Г. Ф., 63. Кондратюк І. Г., 34.	Лимар С. Я. Чигрин Є. З.
39	Водяне, Каменсько-Дніпровського р-ну, Запорізьк. обл.	Піскаха М. М., 75. Дроботюк І. П., 84. Тарасенко М. Д., 36. Живогляд Д. П., 57. Шевченко О. М., 48. Василенко М. І., 68.	Чигрин Є. З. Лимар С. Я.

№ п.п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959–61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
40	Орлянка , Василівського р-ну, Запорізьк. обл.	Жовтоніжка О. М., 71. Лобас С. Л., 50. Богдан С. М., 47. Веклич С. Ф., 53. Малюга Є. А., 70.	Чунихівська В. Ф. Рашевська А. Ю.
41	Бурчак , Михайлівського р-ну, Запорізьк. обл.	Курочка М. В., 51. Каніболоцький А. С., 65. Бережний М. С., 51. Носаль М. І., 63. Карнаух А. К., 55. Васильченко А. Ю., 30. Городова П. В., 37. Павличенко П. А., 77. Ломейко Я. К., 82.	Чунихівська В. Ф. Рашевська А. Ю.
42	Копани , Оріхівського р-ну, Запорізьк. обл.	Костюк, 75. Марич, 78.	Цибенко Н. М. Водяна Л. Б.
43	Широке , Василівського р-ну, Запорізьк. обл.	Волошко Н., 74. Демченко М., 49.	Водяна Л. Б. Цибенко Н. М.
44	Царинин Кут , Камишівського р-ну, Запорізьк. обл.	Дугієнко Є. Д., 27. Скидан Н. А., 67.	Цибенко Н. М. Водяна Л. Б.
45	Кірове , Оріхівського р-ну, Запорізьк. обл.	Музиченко М. Г., 61. Мороз І. І., 47. Литвиненко К. К., 67. Гармаш М. М., 36.	Чунихівська В. Ф. Рашевська А. Ю.
46	Юльївка , Камишівського р-ну, Запорізьк. обл.	Саєнко М. Є., 65. Калюжна В. Ф., 66.	Цибенко Н. М. Водяна Л. Б.
47	Новотроїцьке , Камишівського р-ну, Запорізьк. обл.	Касьяненко К. С., 46. Здоренко М. І., 78.	Качур О. А. Колісник С. Ф.
48	Самійлівка , Новомиколаївського р-ну, Запорізьк. обл.	Хомутенко Н. П., 65. Ходак А. Ю., 64.	Качур О. А. Колісник С. Ф.
49	Михайло-Лукашеве , Червоноармійського р-ну, Запорізьк. обл.	Бабенко І. Н., 75. Бабенко М. М., 74. Артемченко М. О., 52.	Качур О. А. Колісник С. Ф.
50	Роздори , Синельниківського р-ну, Дніпропетр. обл.	Воробйов М. Ф., 64.	Каракулукчі Є. Т. Жернова Н. В.

№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959—61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
51	Юр'ївка , Павлоградського р-ну, Дніпропетр. обл.	Чунихівська Ф. С., 60.	Чунихівська В. Ф.
52	Хашове , Новомосковського р-ну, Дніпропетр. обл.	Рогоза А. А., 68. Рогоза Т. І., 66.	Каракулукчі Є. Т. Жернова Н. В.
53	Миколаївка , Новомосковського р-ну, Дніпропетр. обл.	Гарбуз К. Л., 70.	Гарбуз Н. К.
54	Тарасове-Шевченківка , Магдалинівського р-ну, Дніпропетр. обл.	Гребельний І. К., 60	Гребельний В. І.
55	Велика Козирщина , Магдалинівського р-ну, Дніпропетр. обл.	Токар С. П., 56.	Токар О. С.
56	Петриківка , Петриківського р-ну, Дніпропетр. обл.	Пікуш О. Т., 55. Ніздрень Я. Ф., 67. Вишницька О. О., 30.	Жернова Н. В. Каракулукчі Є. Т.
57	Царичанка , Царичанського р-ну, Дніпропетр. обл.	Чіпко Д. О., 84. Багнич О. В., 30.	Жернова Н. В. Каракулукчі Є. Т.
58	Біленька , Верхньохортицького р-ну, Запорізьк. обл.	Хижняк М. К., 82. Близнюк Г. П., 65.	Оглобля А. Ф. Харченко А. К.
59	Мар'ївка , Верхньохортицького р-ну, Запорізьк. обл.	Чобота П. С., 84. Книш Г. Г., 82.	Оглобля А. Ф. Харченко А. К.
60	Лукашеве , Верхньохортицького р-ну, Запорізьк. обл.	Гунько Л. Т., 70. Яремко М. М., 65. Яремко Г. С., 38. Візер В. Ф., 71 Кравченко І. С., 47. Харитонова Н. Ф., 60.	Ляшко Л. П. Шмалько В. В.
61	Федорівка , Верхньохортицького р-ну, Запорізьк. обл.	Кириченко М. К., 77. Чернявська М. І., 66. Шуліка А. В., 74. Старинець Н. Я., 78.	Шмалько В. В. Ляшко Л. П.
62	Томаківка , Томаківського р-ну, Дніпропетр. обл.	Маковецький Д. Т., 83. Маковецька М. І., 84. Хрипко Г. М., 76. Хрипко Я. К., 61.	Оглобля А. Ф. Харченко А. К.

	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959—61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
63	Звонецький Хутір , Солонянського р-ну, Дніпропетр. обл.	Титаренко М. О., 75.	Кравченко М. Ф.
64	Дніпровське , Солонянського р-ну, Дніпропетр. обл.	Кривий П. А., 84. Велика С. Т., 85. Велика А. К., 64. Кривий М. А., 32.	Ляшко Л. П. Шмалько В. В.
65	Волоське , Солонянського р-ну, Дніпропетр. обл.	Щербак О. А., 75. Іващенко М. П., 72, Чумак А. Г., 75. Чумак О. Я., 70. Слаква А. Д., 78. Шмалько М. Д., 64.	Ляшко Л. П. Шмалько В. В.
66	Чумаки , Томаківського р-ну, Дніпропетр. обл.	Скакун М. К., 70.	Колісник О. А.
67	Новомар'ївка , Новокозівського р-ну, Дніпропетр. обл.	Сірик М. Т., 85 Крошка О. І., 91. Коденець С. Г., 63. Коваленко У. Г., 65.	Яременко Д. Г. Грекова Л. А.
68	Шестипілля , Новокозівського р-ну, Дніпропетр. обл.	Щеміль М. С., 70.	Щеміль С. І.
69	Олександропіль , Нікопольського р-ну, Дніпропетр. обл.	Татарина Г. Г., 81. Дев'ятко Г. Г., 70.	Харченко А. К. Оглобля А. Ф.
70	Червоногригорівка , Нікопольського р-ну, Дніпропетр. обл.	Дяченко О. Є., 54. Улицька Х. В., 53, Улицький Н. І., 52. Улицький К. Н., 76.	Каптілова Т. І. Радченко В. О.
71	Чкалове , Нікопольського р-ну, Дніпропетр. обл.	Величко І. В., 71. Кутова Н. Х., 67.	Яременко Д. Г. Грекова Л. А.
72	Миронівка , Нікопольського р-ну, Дніпропетр. обл.	Ронгаєць Є. Т., 58. Нагорна Х. Т., 51. Криленко П. І., 58.	Каптілова Т. І. Радченко В. О.
73	Грушівка , Апостолівського р-ну, Дніпропетр. обл.	Юшко С. С., 72 Токар М. Є., 74. Іванов Л. Ю., 82. Мушинова А. П., 76.	Каптілова Т. І. Радченко В. О.

№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959–61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
74	Придніпровське , Нікопольського р-ну, Дніпропетр. обл.	Ступак І. Ф., 78. Захаренко Г. Д., 75. Пилипенко Д. С., 69. Пилипенко Т. Ф., 73.	Капілова Т. І. Радченко В. О.
75	Ленінське , Апостолівського р-ну, Дніпропетр. обл.	Мухін П. Д., 73. Дяченко О. М., 61 Петренко П. А., 74. Комар М. С. 85.	Грекова Л. А. Яременко Д. Г.
76	Сухий Хутір , Щорського р-ну, Дніпропетр. обл.	Недбайло Є. П., 73. Цибулько П. Д., 57. Бубир П. П., 57. Бабець К. І., 62. Дорошенко А. І., 50. Навальний І. П., 82.	Кравцова О. Г. Дорошенко Л. П.
77	Іванівка , Криничанського р-ну, Дніпропетр. обл.	Гробко В. А., 50.	Кравченко М. Ф.
78	Щорськ , Щорського р-ну, Дніпропетр. обл.	Усенко М. Д., 82.	Колісник С. Ф. Козуліна А. А.
79	Софіївка , Софіївського р-ну, Дніпропетр. обл.	Добровольська П. М., 62. Шапран О. М., 66. Ластовченко Т. І., 64, Семеря Т. А., 81. Крошка В. І., 40.	Кравцова О. Г. Дорошенко Л. П.
80	Саксагань , П'ятихатського р-ну, Дніпропетр. обл.	Климач В. П., 47. Топка Т. А., 71. Чала М. Г., 42. Лобацевич М. П., 53.	Кравцова О. Г. Дорошенко Л. П.
81	Лозоватка , П'ятихатського р-ну, Дніпропетр. обл.		
82	Широке , Широківського р-ну, Дніпропетр. обл.	Курочка Д. Л., 41. Бабенко Є. С., 52. Карамушка К. М., 24 Падурець М. Ф., 31.	Кравцова О. Г. Дорошенко Л. П.
83	Гуровка , Долинського р-ну, Кіровоград. обл.		
84	Мішурин Ріг , Лихівського р-ну, Дніпропетр. обл.	Чміль М. С., 70.	Шиш Р. Г. Височина В. А.

№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959—61 р.р.	Мовці та їх вік	Записувачі
85	Зелене, Петрівського р-ну, Кіровогр. обл.		
86	Верблюжка, Вершинокам'янського р-ну, Кіровогр. обл.		
87	Червона Кам'янка, Олександрійськ. р-ну, Кіровогр. обл.	Швець О. І., 70. Сазонов А. Д., 78. Недогарок Є. М., 55.	Федан В. І. Ніколенко Л. В.
88	Протопопівка, Олександрійського р-ну, Кіровогр. обл.	Криворучко В. А., 75 Криворучко Ф. А., 83.	Федан В. І. Ніколенко Л. В.
89	Дмитрівка, Знаменського р-ну, Кіровогр. обл.	Куць Ю. Г., 64. Куць О. Ф., 57	Федан В. І. Ніколенко Л. В.
90	Цибульове, Єлисаветградського р-ну, Кіровогр. обл.	Мироненко Т. П., 68. Коноваленко П. І., 45.	Федан В. І. Ніколенко Л. В.
91	Іванківці, Знам'янського р-ну, Кіровогр. обл.	Довженко К. Ф., 64, Будяк І. П., 66, Будяк І. Т., 67.	Кібець Л. П. Профатило В. М.
92	Успенка, Онуфріївського р-ну, Кіровогр. обл.	Дерипастка О. І., 82.	Височина В. П. Шиш Р. Г.
93	Онуфріївка, Онуфріївського р-ну, Кіровогр. обл.	Грушка Д. М., 76. Сурмило Г. М., 84. Груша М. О., 75.	Кібець Л. П. Профатило В. М.
94	Талова Балка, Новогеоргіївського р-ну, Кіровогр. обл.	Антипенко І. Г., 72. Погрібняк П. П., 73.	Кібець Л. П. Профатило В. М.
95	Рацеве, Чигиринського р-ну, Черкаськ. обл.	Базилевич С. А., 56. Бабаченко А. І., 63. Жабко А. Д., 39	Полив'яна В. П. Десятникова Л. І.
96	Суботів, Чигиринського р-ну, Черкаськ. обл.	Коваленко О. Г., 67. Ворушило Х. Т., 71. Ворушило П. Д., 65.	Харченко А. К. Старокінь К. І.
97	Боровиця, Чигиринського р-ну, Черкаськ. обл.	Сунрун Р. К., 71. Смирнова М. Д., 43. Дерев'янка М. Д., 76 Солонько О. Ю., 36	Полив'яна В. П. Десятникова Л. Г.

№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959—61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
98	Новий Орлик , Кишiнiвського р-ну, Полтавськ. обл.	Стасовський Є. П., 64.	Височина В. А. Шиш Р. Г.
99	Сокилка , Кишiнiвського р-ну, Полтавськ. обл.	Пасюра Н. Н.,	Глушко. Іванюк.
100	Солониці , Козельщинського р-ну, Полтавськ. обл.	Матвієць Х. М., 73. Нагнибіда А. А., 64. Нагнибіда О. М., 62. Кривоший Ф. Б., 58. Кагал П. Ф., 69.	Альшанова Л. А. Котляр Т. Н.
101	Келеберда , Кременчуцького р-ну, Полтавськ. обл.	Макаренко Т. І., 50.	Височина В. А. Шиш Р. Г.
102	Підлужжя , Кременчуцького р-ну, Полтавськ. обл.	Опишко М. А., 54. Гайовий О. Є., 70. Коваленко М. О., 71. Артюшенко Н. М., 88. Кагал І. Д., 60.	Котляр Т. Н. Альшанова Л. А.
103	Градизьк , Градизького р-ну, Полтавськ. обл.	Наточій А. М., 67. Навіднича М. С., 56.	Полив'яна В. П. Десятник Л. І.
104	Жовнини , Градизького р-ну, Полтавськ. обл.	Винник П. Х., 64. Цимбалій Т. А., 73.	Полив'яна В. П. Десятник Л. І.
105	Ряська , Нехворощанського р-ну, Полтавськ. обл.	Губенко М. А., 60.	Рева О. І. Чуйко Н. Ф.
106	Захлюпанка , Карлівського р-ну, Полтавськ. обл.	Сириця М. М., 90. Цибулько М. Н., 68. Зимин Г. С., 80.	Доценко В. Г. Старовойтова Т. А.
107	Білики , Кобиляцького р-ну, Полтавськ. обл.	Середа Т. П., 51. Тихонюк С. С., 37. Колісник М. І. 80. Гещева Ю. М., 70. Рудина Д. Я., 60.	Холодний І. М. Глушко В. Іванюк Г.
108	Долухівка , Новосанджарського р-ну, Полтавськ. обл.	Басанець М. Г.	Рева О. І. Чуйко Н. Ф.
109	Опришки , Глобинського р-ну, Полтавськ. обл.	Колектив інформаторів	Миرونченко С. Г. Кравченко М. Ф.

№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959—61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
110	Битяги , Великокринківського р-ну, Полтавської обл.	Колектив інформаторів.	Миرونченко С. Г. Кравченко М. Ф.
111	Очеретувате , Семенівського р-ну, Полтавської обл.	Прилуцька Г. І., 55. Колектив інформаторів.	Тонконіг В. Ф. Могиленко З. П.
112	Сухорабівка , Решетлівського р-ну, Полтавськ. обл.	Пальчик П. П., 58. Коваль О. М., 60. Вихренко С. Т., 56.	Тихонюк Л. В. Жемет К.
113	Бірки , Великобагачанського р-ну, Полтавської обл.	Колектив інформаторів.	Сімченко С. Г. Ілляшенко Л. П.
114	Судіївка , Полтавського р-ну, Полтавськ. обл.	Скляр Г. М., 50. Віхоть І. А., 75. Шквиря П. С., 77.	Тюрина Ю. Лимар Г.
115	Мачухи , Полтавського р-ну, Полтавськ. обл.	Передерій М. Ф., 50. Москаленко К. Д., 67. Лубенська В. С., 60.	Овчаренко О. Левченко В. Холодний М.
116	Абазівка , Полтавського р-ну, Полтавськ. обл.	Мамай Г. В., 50. Ткачук Г. Г., 67. Динченко В. М., 63.	Тюрина Ю. Лимар Г.
116А	Батьки , Опішнянського р-ну, Полтавськ. обл.	Микитенко А. О.	Самополенко А. А. Котелевець А. П.
117	Сагайдак , Гоголівського р-ну, Полтавськ. обл.	Колектив інформаторів.	Сімченко С. Г. Ілляшенко Л. П.
118	Яреськи , Гоголівського р-ну, Полтавськ. обл.	Нечипоренко Я. Б., 40. Гончар О. А., 70. Саžno С. П., 70. Андрущенко Г. Ф., 60.	Овчаренко О. Холодний М. Левченко В.
119	Стасі , Диканського р-ну, Полтавськ. обл.	Йосипенко Т. А., 70. Гавриш О. М., 64. Серга І. А., 69. Дорошенко П. П., 42. Павлій П. І., 43. Грига О. М., 35.	Тихонюк Л. В. Шемет К. Я.
120	Дейкалівка , Зіньківського р-ну, Полтавськ. обл.	Колектив інформаторів.	Качур. Колісник.

№№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959–61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
121	Гречанівка , Гадяцького р-ну, Полтавськ. обл.	Колектив інформаторів	Качур. Колісник.
122	Шульжани , Камішнянського р-ну, Полтавськ. обл.	Охріменко М. К., 75.	Периста Л. В. Шеміль С. І.
123	Сенча , Сенчанського р-ну, Полтавськ. обл.	Лисенко П. Я., 7. Олихвір Н., 65. Зінець Г. Я., 99. Козинець М. К., 63. Сьомак Т. А., 75. Литван Я. І., 60. Каратникова Г. А., 30.	Гарбуз Ю. Бабенко А.
124	Риги , Похвицького р-ну, Полтавськ. обл.	Бордун Г. П., 25. Романенко І. Ф., 45. Малишко Х. І., 80. Перерва Г. М., 35.	Гарбуз Ю. Бабенко А.
125	Хейлівщина , Чернуського р-ну, Полтавськ. обл.	Оверченко Т. А., 85. Машина С. П., 50. Литвин Ф. А., 54. Кривоший М. Т., 40. Коломієць О. І., 40.	Овчаренко О. І. Левченко В. В. Ігнат'єв В. Я.
126	Ромодан , Миргородського р-ну, Полтавськ. обл.	Колектив інформаторів	Периста Л. В. Шеміль С. І.
127	Кутуржиха , Хорольського р-ну, Полтавськ. обл.	Кузьменко М. М., 62.	Могиленко З. П. Тонконіг В. Ф.
128	Броварки , Лубенського р-ну, Полтавськ. обл.	Колектив інформаторів.	Берещан Л. В. Пола В. Д.
129	Оржиця , Оржицького р-ну, Полтавськ. обл.	Колектив інформаторів.	Пола В. Д. Березан Л. В.
130	Ляшівка , Ірклієвського р-ну, Черкаськ. обл.	Козуля О. С., 67. Дмитренко М. П., 75.	Харченко А. К. Старокінь К. І.
131	Чехівка , Золотоніського р-ну, Черкаськ. обл.	Панченко М. П., 61. Панченко Г. М., 60.	Яременко Д. Г. Кібець Л. Б.
132	Антипівка , Золотоніського р-ну, Черкаськ. обл.	Козюра П. О., 76. Вітер П. Г., 68.	Яременко Д. Г. Кібець Л. Б.

№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959–61 рр.	Мовці та їх вік	Залисувачі
133	Коробівка , Золотоніського р-ну, Черкаськ. обл.	Цибуля М. Д., 61. Цибуля П. Я., 62.	Кібець Л. Б. Яременко Д. Г.
134	Михайлівка , Кам'янського р-ну, Черкаськ. обл.	Хідченко Г. С., 65. Полторака Д. Л., 85.	Паталаха Л. О. Оглобля А. Ф.
135	Дубіївка , Черкаського р-ну, Черкаськ. обл.	Княшка І. Я., 86. Червоненко Н. Л., 57. Приходько Х. П., 50.	Березан Л. В. Рашевська А. Ю.
136	Руська Поляна , Черкаського р-ну, Черкаськ. обл.	Титаренко У. І., 90.	Харченко А. К. Старокінь К. І.
137	Мошни , Черкаського р-ну, Черкаськ. обл.	Попудрішко С. П., 75. Мартиненко Ю. М., 60.	Голуб Н. Ф. Слинько С. О.
138	Ротмистрівка , Смілянського р-ну, Черкаськ. обл.	Святченко М. С., 77. Химера В. О., 56.	Паталаха Л. О. Оглобля А. Ф.
139	Листопадове , Златопільського р-ну, Черкаськ. обл.	Лисенко К. М., 68. Лисенко Г. Л., 56.	Оглобля А. Ф. Паталаха Л. О.
140	Лебедин , Шполянського р-ну, Черкаськ. обл.	Скрипник Л. В., 70. Погасій М. С., 42. Пухлій П. М., 60.	Кучеренко С. І. Завгородня С. С.
141	Мліїв , Городищенського р-ну, Черкаськ. обл.	Ковила Н. І., 80. Подужейко О. П., 60. Неліпа О. І., 85.	Гуцаленко О. П. Незнайома Г. Г.
142	Босівка , Лисянського р-ну, Черкаськ. обл.	Шевчук П. В., 53. Шевчук М. Д., 61.	Завгородня С. С. Кучеренко С. І.
143	Тарасівка , Звенигородського р-ну, Черкаськ. обл.	Кармази Х. Ф., 84. Лазаренко П. К., 45.	Кучеренко С. І. Завгородня С. С.
144	Шевченкове , Вільшанського р-ну, Черкаськ. обл.	Федьорко І. А., 75. Федьорко О. О., 69. Федьорко Д. Я., 85. Бондур Н. Я., 77.	Гуцаленко О. П. Незнайома Г. Г.
145	Стеблів , Корсунь-Шевченківського р-ну Черкаськ. обл.	Бондаренко А. Я., 65.	Гуцаленко О. П. Незнайома Г. Г.

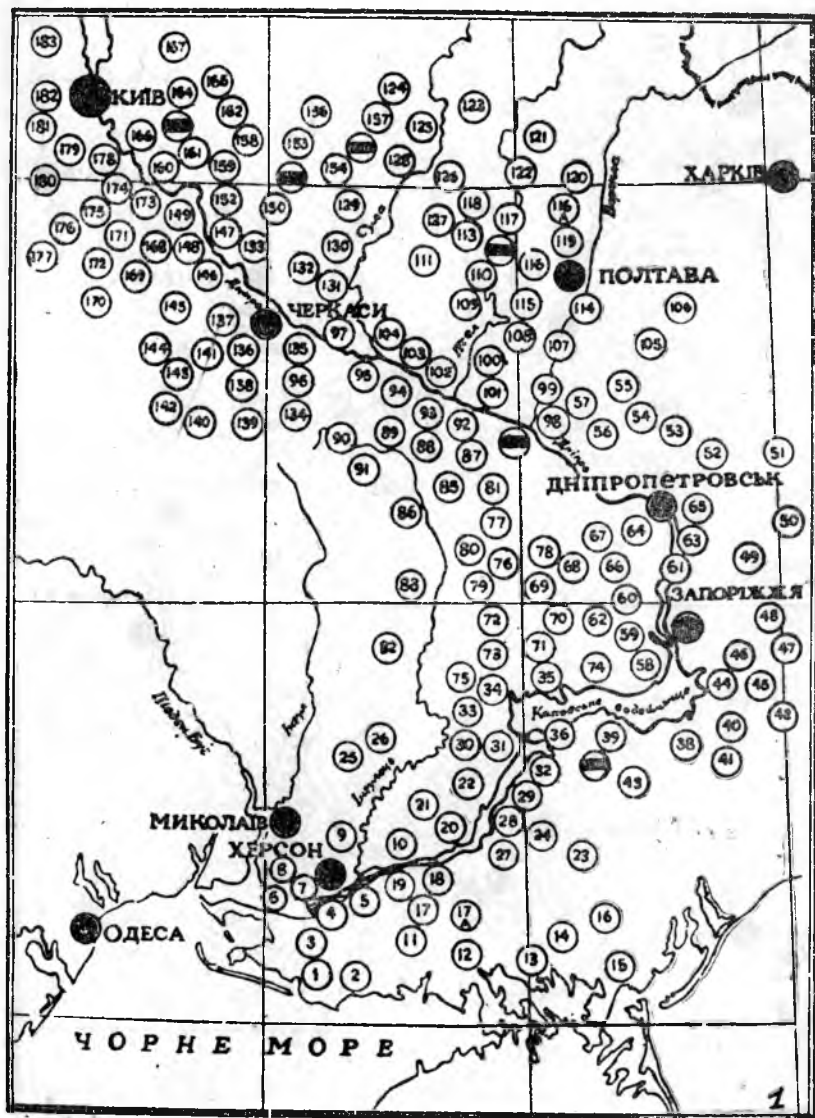
№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959-61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
146	Хрещатик , Черкаського р-ну, Черкаськ. обл.	Бондаренко О. Г., 57. Швидка Д., 47.	Слинько С. О. Голуб Н. Ф.
147	Прохорівка , Гельмязівського р-ну, Черкаськ. обл.	Дудукало М. Т., 73.	Слинько С. О. Голуб Н. Ф.
148	Степанці , Канівського р-ну, Черкаськ. обл.	Загурулько Я. І., 87. Микитенко В. Т., 92. Порожній Д. С., 6).	Сімченко А. С. Ілляшенко Л. П.
149	Черниші , Канівського р-ну, Черкаськ. обл.	Олифір Л. М., 56. Ладченко І. Т., 58.	Голуб Н. Ф. Слинько С. О.
150	Піщане , Золотоніського р-ну, Черкаськ. обл.	Дахно І. Ф., 74. Тимошенко Є. С., 83. Рева О. С., 65. Шандра М. А., 67. Дахно І. Ф., 74.	Сімченко А. С. Ілляшенко Л. П.
151	Старий Коврай , Гельмязівського р-ну, Черкаськ. обл.	Колектив інформаторів.	Ряжена Л. І.
152	Плешкані , Гельмязівського р-ну, Черкаськ. обл.	Степанець Д. С., 67. Беркун П. С., 61. Хомут М. І., 54.	Ілляшенко Л. П. Сімченко А. С.
153	Байківщина , Драбівського р-ну, Черкаськ. обл.	Галушка М. Я., 63. Старикова П. Л., 61. Вовчинський І. Ф., 64.	Кібець Л. Б. Яременко Д. Г.
154	Лазорки , Лазорківського р-ну, Полтавськ. обл.	Нестріляй І. В., 87. Нестріляй Ф. М., 80. Супрун І. І., 85. Гречаний Ф. Ф., 86.	Давиденко А. І. Омельченко Л. Ф.
155	Теплівка , Гребінківського р-ну, Київськ. обл.	Васько К. Ф., 80. Третяк А. Й., 74. Третяк Х. П., 73.	Давиденко А. І. Омельченко Л. Ф.
156	Саливонка , Гребінківського р-ну, Київськ. обл.	Луценко Н. Н., 60.	Могиленко З. П. Тонконіг В. Ф.
157	Повстень , Пирятинського р-ну, Полтавськ. обл.	Квас П. П., 64. Синило П. Г., 60 Оголь Г. П., 58. Бирик М. Д., 40.	Левченко В. В. Овчаренко О. І. Ігнат'єв В. Я.

№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959-61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
158	Великі Кручі , Пирятинського р-ну, Полтавськ. обл.	Хоменко М. І., 73. Панченко С. В., 76. Куцевол П. А., 67. Бугай Г. В., 26.	Овчаренко О. І. Левченко В. В. Ігнат'єв В. Я.
159	Пологи-Яненки , Переяслав-Хмельницького р-ну, Київськ. обл.	Белбот П. А., 57. Зражевський П. А., 66. Гриценко П. С., 64.	Доценко В. Г. Старовойтова Т. А.
160	Андруші , Переяслав-Хмельницького р-ну, Київськ. обл.	Степаненко Г. Ф., 60. Сулима І. П., 60. Бурчик М. П., 63.	Доценко В. Г. Старовойтова Т. А.
161	Студеники , Переяслав-Хмельницького р-ну, Київськ. обл.	Козелецька Є. М., 75. Музика П. Ф., 76. Красюк М. І., 82. Красюк У. П., 68.	Запорожець М. І. Бовт Р. М.
162	Яготин , Яготинського р-ну, Київськ. обл.	Яременко С. Ф., 70. Родак І. Ю., 68. Циркаль Т. Ф., 66.	Бовт Р. М. Запорожець М. І.
163	Семенівка , Березанського р-ну, Київськ. обл.	Закомірна П. І., 70. Корнієнко М. С., 68.	Запорожець М. І. Бовт Р. М.
164	Старе , Бориспільського р-ну, Київськ. обл.	Дрозд В. А., 56. Деркач К. П., 68. Мележик С. К., 65. Мележик С. М., 72.	Старовойтова Т. А. Доценко В. Г.
165	Баришівка , Баришівського р-ну, Київськ. обл.	Артюх П. М., 63. Артюх І. М., 70. Тищенко В. А., 77. Василяка М. В., 55.	Старовойтова Т. А. Доценко В. Г.
166	Іванків , Бориспільського р-ну, Київськ. обл.	Величко Ф. К., 83.	Запорожець М. І. Бовт Р. М.
167	Красилівка , Браварівського р-ну, Київськ. обл.	Павленко П. Ф., 49. Корнієнко О. Д., 75. Радченко О. К., 29. Гнатенко П. С., 65. Гнатенко В. В., 75. Чуняк Г. К., 48. Лизогуб В. Г., 15. Любко В. С., 71. Духно М. О., 67. Зінченко Н. І., 31.	Завгородня С. С. Краснокутська В. П.

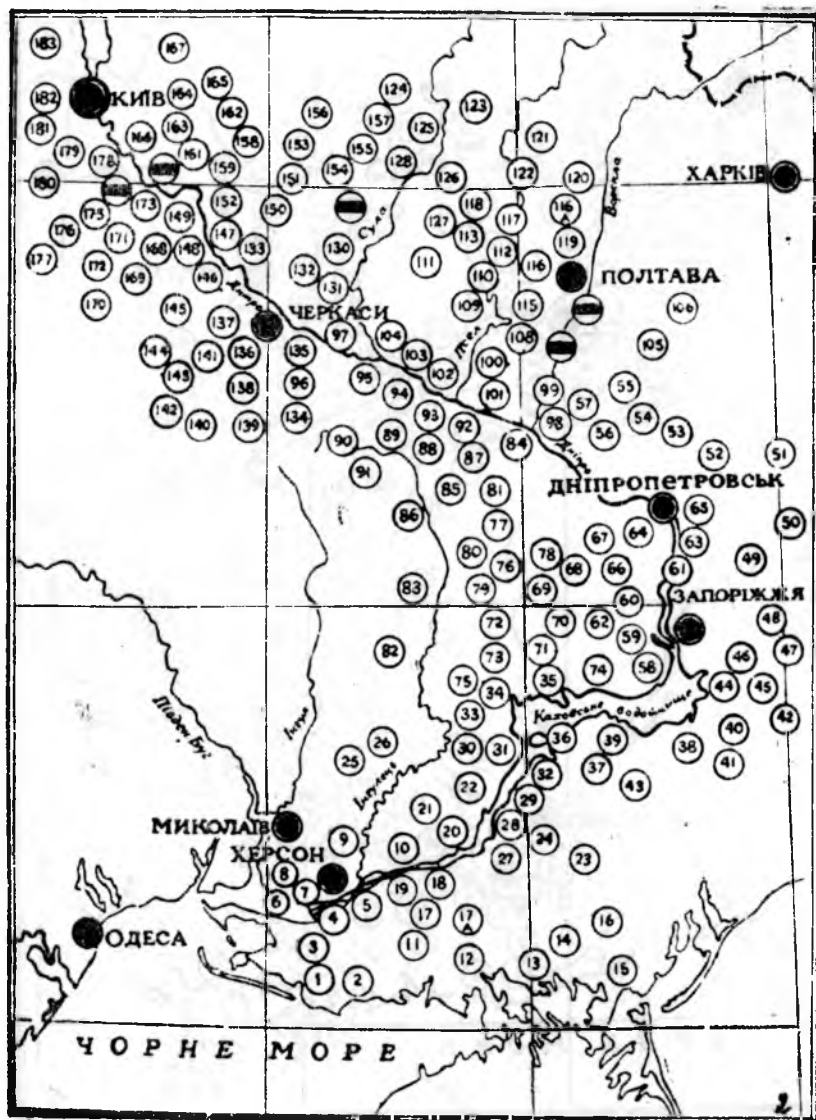
№№ п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959-61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
168	Миронівка, Миронівського р-ну, Київськ. обл.	Романюченко М. С., 75. Глоба Д. М., 66.	Прядун Л. Самополенко А.
169	Киданівка, Богуславського р-ну, Київськ. обл.	Коваль Т. Я., 77. Фесенко А. К., 66. Швидкий Я. К., 75. Коник Т. Л., 53. Лукашевська Т. А., 80.	Чунихівська В. Ф. Козуліна А. А.
170	Мисайлівка, Богуславського р-ну, Київськ. обл.	Дяченко М. Я., 60. Іванченко М. С., 68. Запорізький Т. О., 70. Крищенко П. Д., 63. Космач У. Я., 60. Андрущенко М. С., 62. Іванченко Л. П., 67. Педченко М. О., 62.	Самополенко А. Прядун Л. Козуліна А. А. Чунихівська В. Ф.
171	Велика Вовнянка, Таращанського р-ну, Київськ. обл.	Запорізький Ф. П., 72.	Самополенко А. Прядун Л.
172	Мовчанівка, Ракитнянського р-ну, Київськ. обл.	Кононенко Н. П., 93. Павловська С. О., 70. Вигівський П. М., 68. Рябенко К. Д., 86. Зінченко П. Є., 73. Семенюта М. Г., 69. Михида Я. М., 67.	Кушпет Є. Л. Городниченко О. І.
173	Леонівка, Кагарлицького р-ну, Київськ. обл.	Очеретяний Є. С. Очеретяний А. С.	Чудник Ю. А. Савченко В. О.
174	Великі Прицьки, Ржищівського р-ну, Київськ. обл.	Ілляш Л. Д. Булига І. С.	Чудник Ю. А. Савченко В. О.
175	Антонівка, Узинського р-ну, Київськ. обл.	Литвин Д. П., 77.	Могиленко З. П. Тонконіг В. Ф.
176	Фурси, Білоцерківського р-ну, Київськ. обл.	Кравченко О. В., 74. Астахова А. Г., 76. Мазур В. В., 70. Безпечна Т. П., 68. Мазур М. К., 75. Гаврушенко Г. Т., 50. Кравченко Я. Д., 47.	Кушпет Є. Л. Городниченко О. І.

№ № п. п.	Назви населених пунктів та їх адміністративна віднесеність за станом 1959-61 рр.	Мовці та їх вік	Записувачі
177	Шамраївка, Сквирського р-ну, Київськ. обл.	Мазуренко П. З., 60. Севериненко А. Р., 65. Севериненко М. П., 72. Шараєвська О. С., 77. Мазуренко С. М., 65. Медвідь М. С., 55.	Кушпет Є. Я. Городниченко О. І.
178	Трипілля, Обухівського р-ну, Київськ. обл.	Олексенко М. О., 75. Хортуна Т. М., 68.	Чудник Ю. А. Савченко В. О.
179	Митниці, Васильківського р-ну, Київськ. обл.	Казнодій М. Г., 70.	Тонконіг В. Ф. Могиленко З. П.
80	Веприк, Фастівського р-ну, Київськ. обл.	Ковальський Ф. С., 75.	Тонконіг В. Ф. Могиленко З. П.

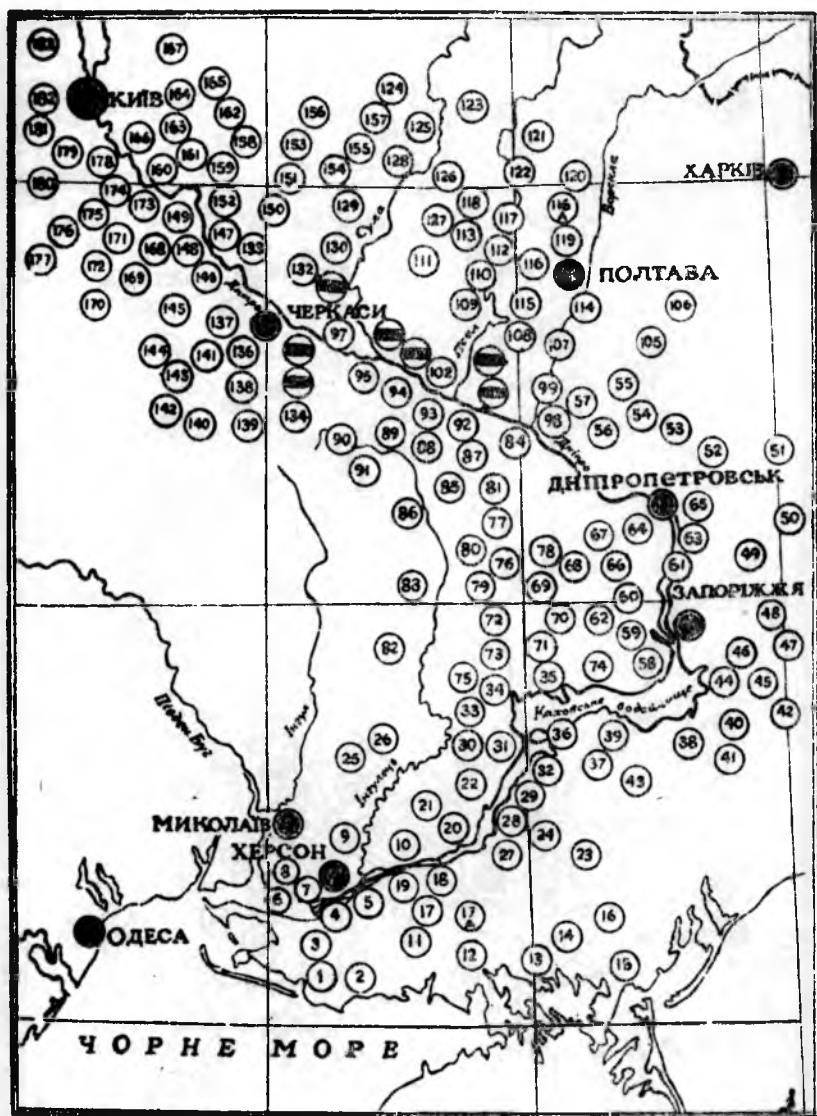
ЗРАЗКИ КАРТОГРАМ
ПОШИРЕННЯ МІСЦЕВИХ СЛІВ
У АКТИВНОМУ ВЖИТКУ



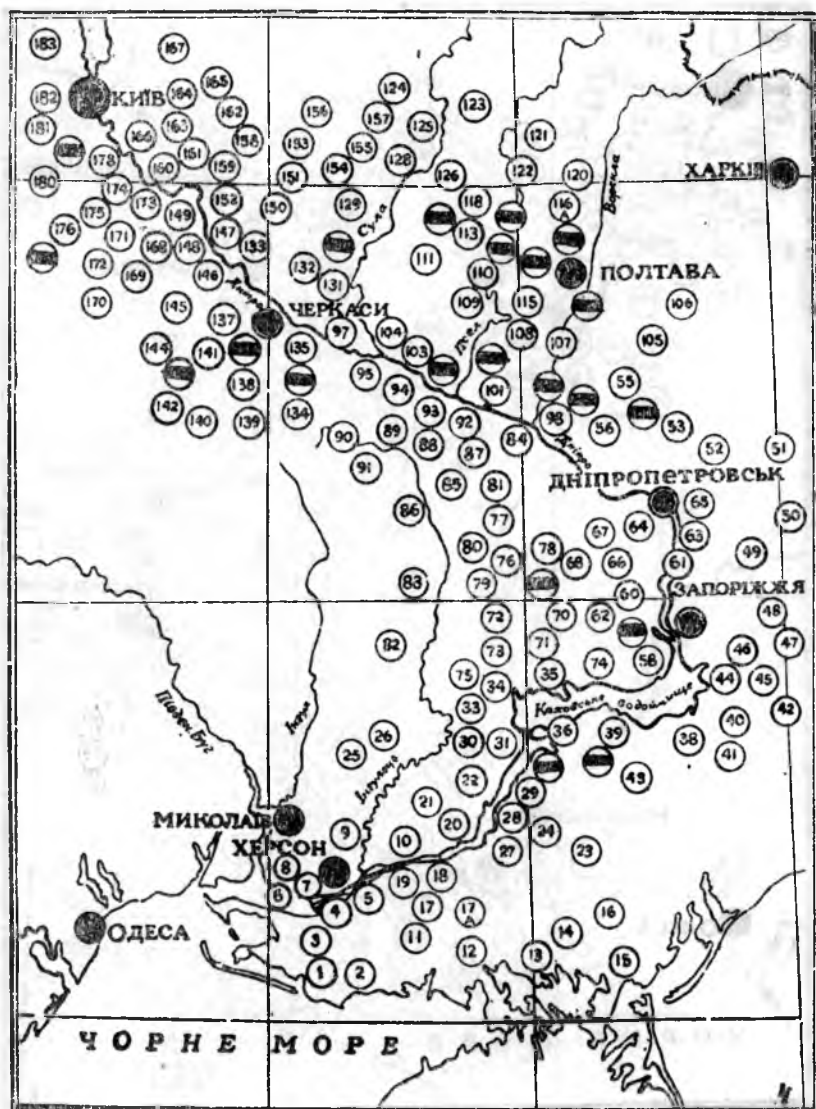
ПІДЛОКОТНИК



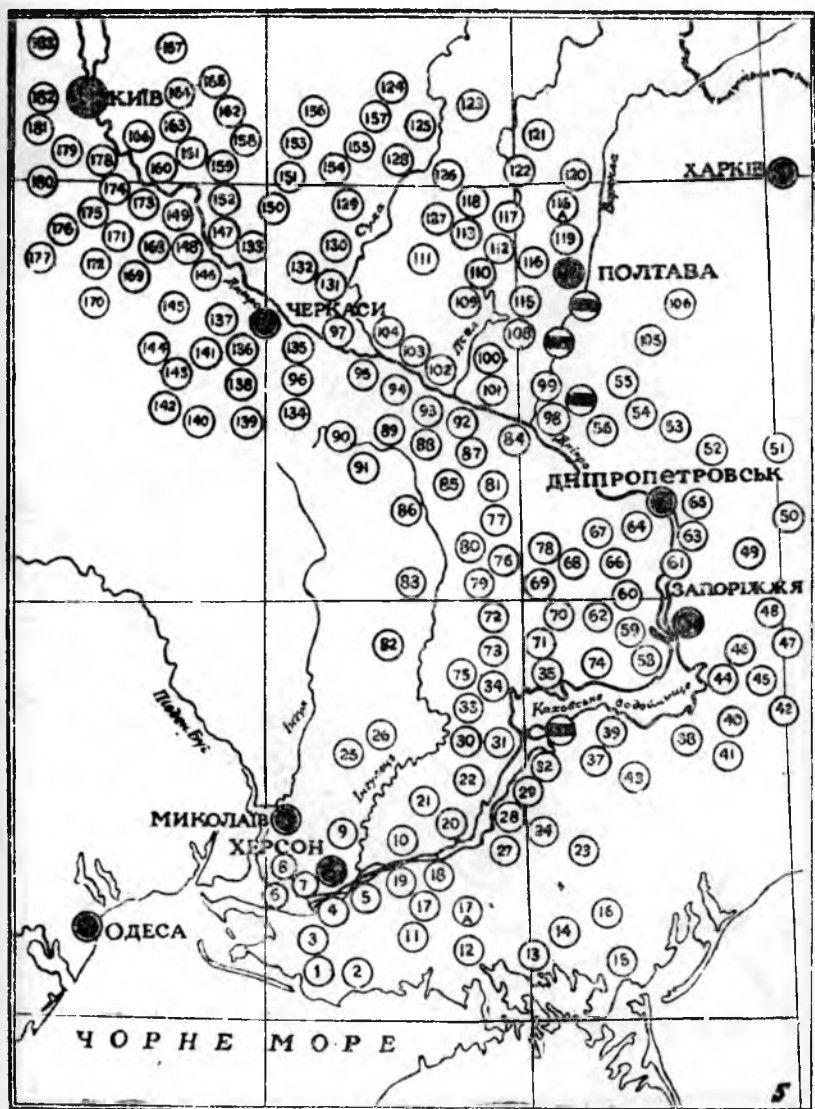
гловень (приголовач)



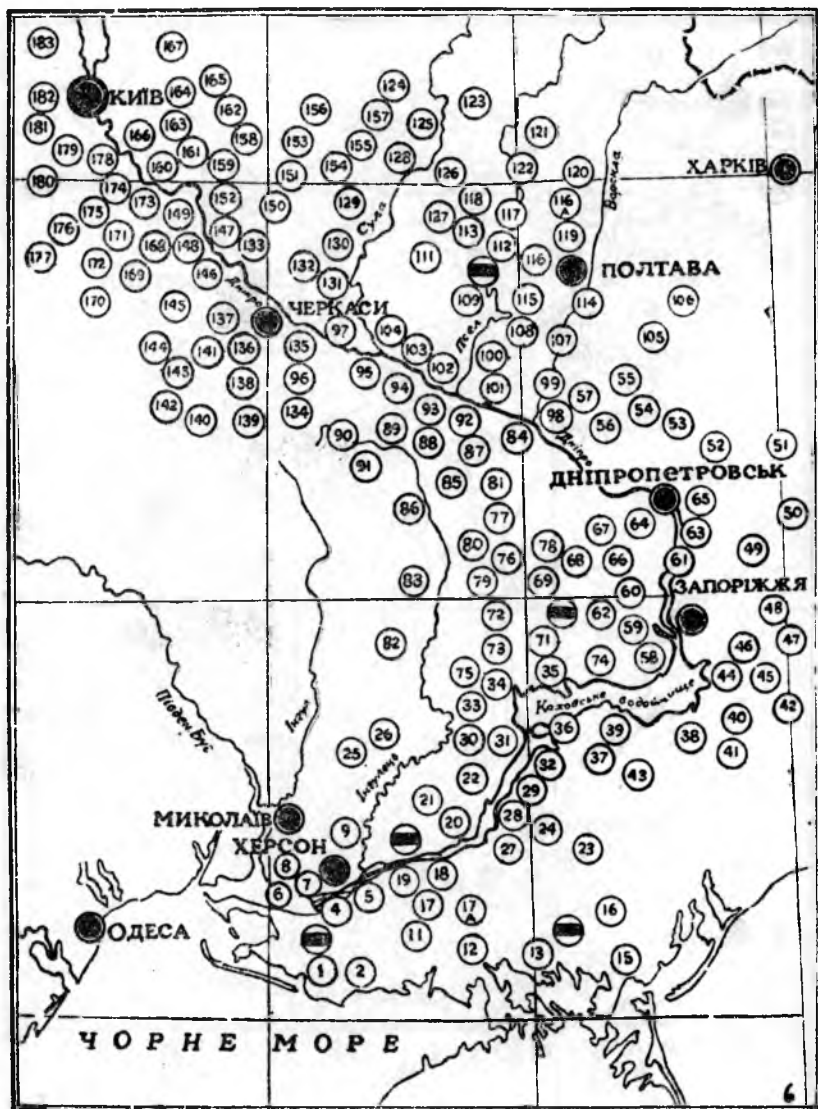
ринка (риночка)

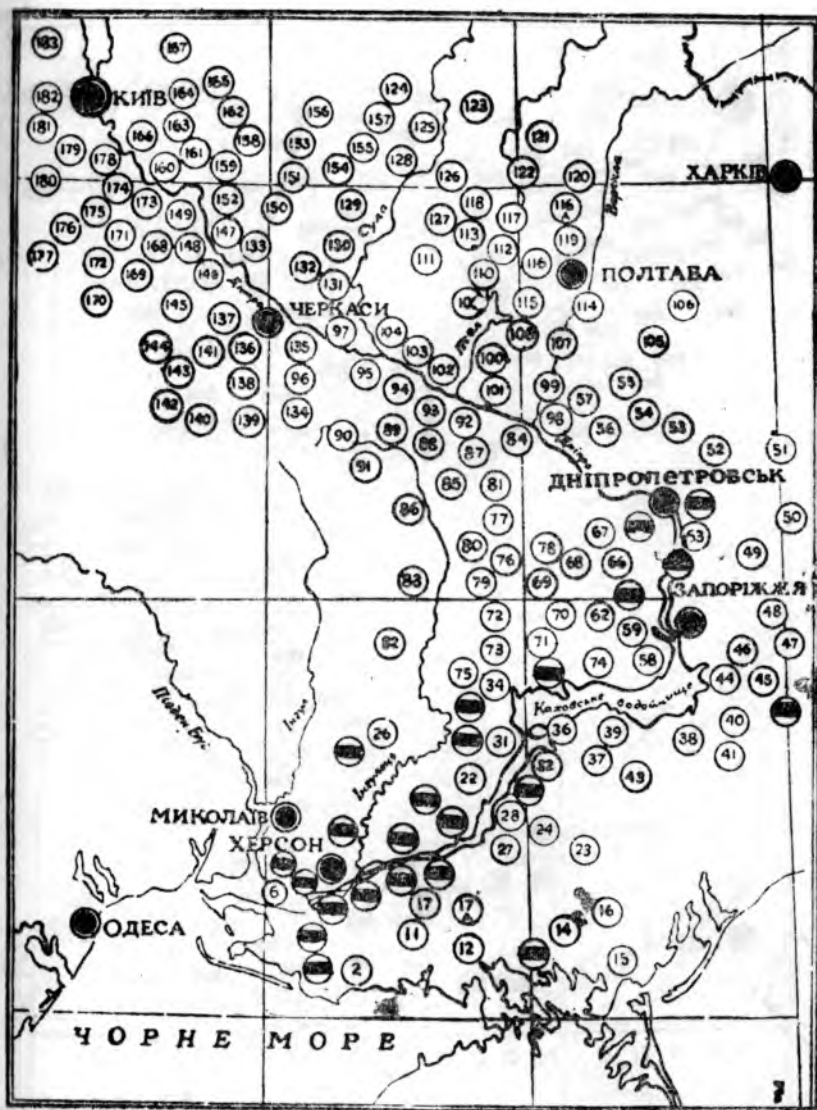


макортет

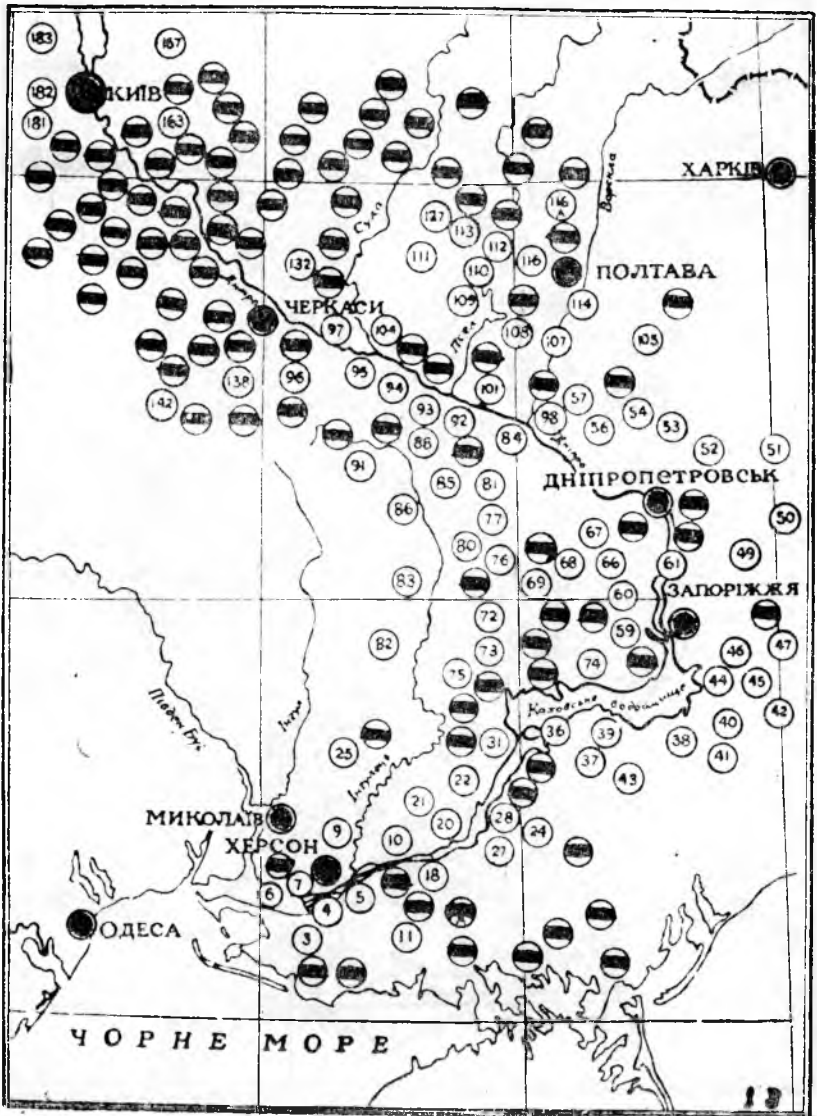


гирун (гирунчик)

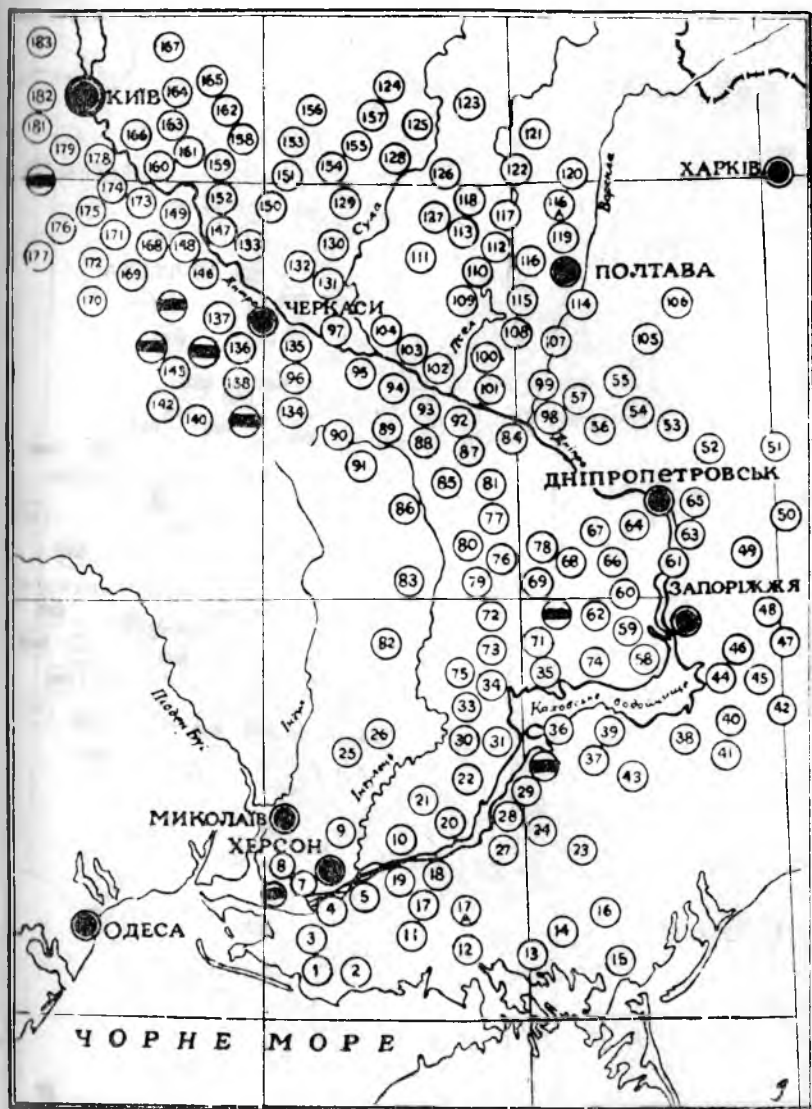




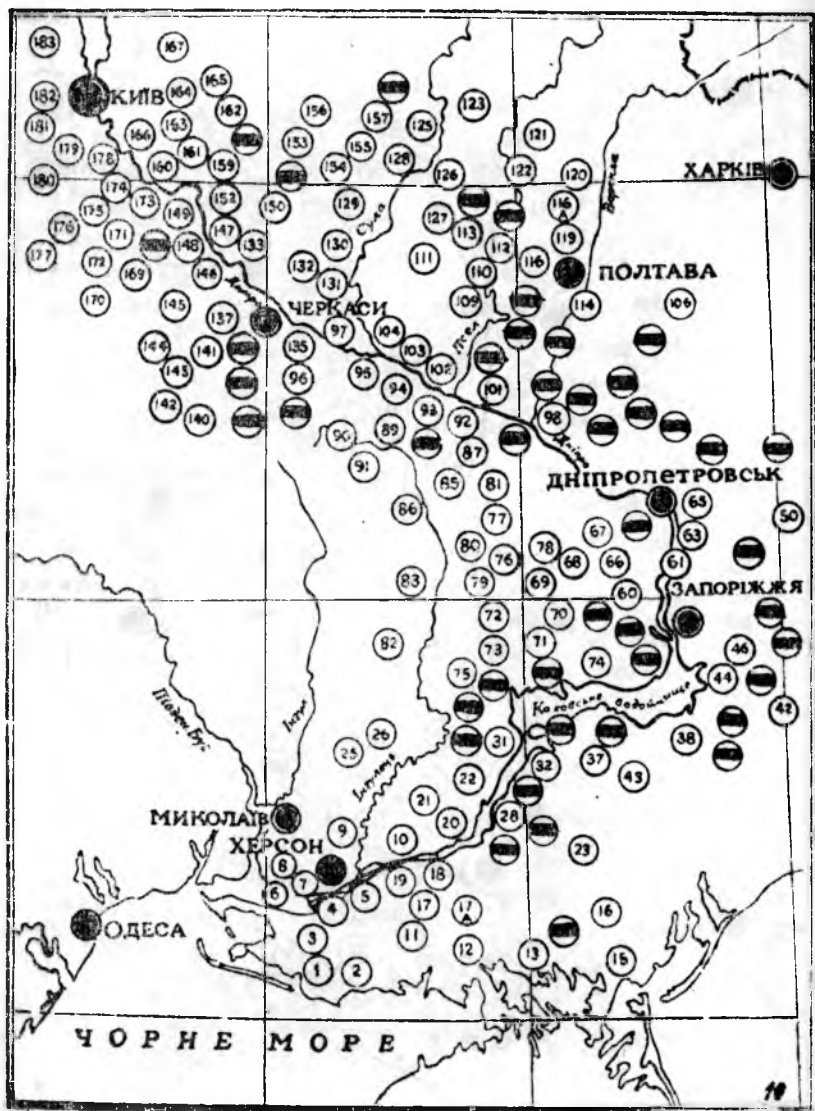
діжа



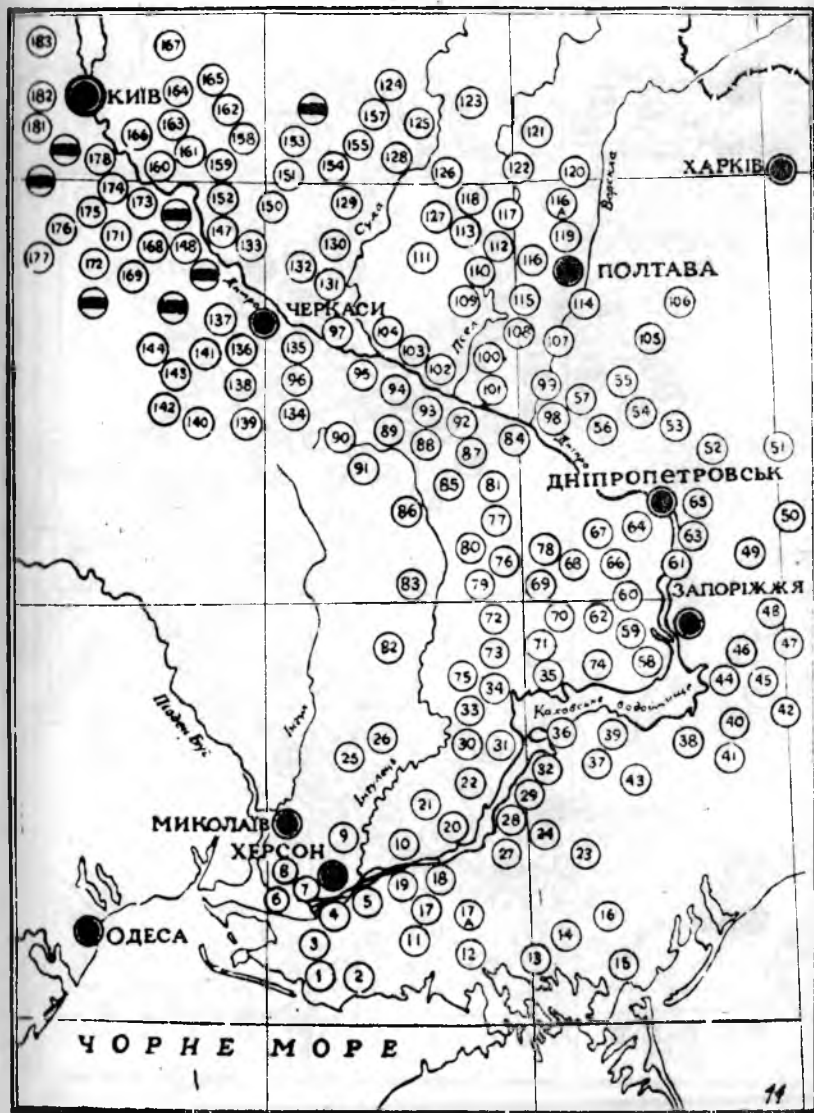
бадя (бадія)



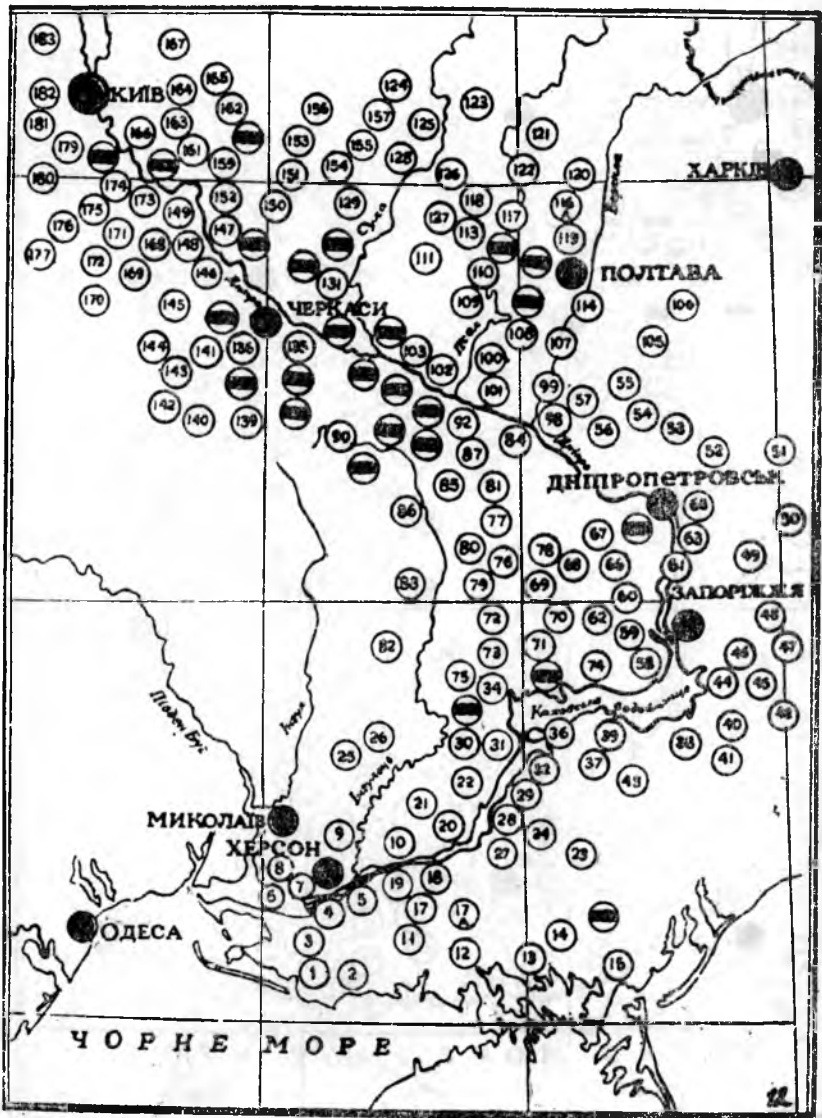
цебер (цебро, цеберка)



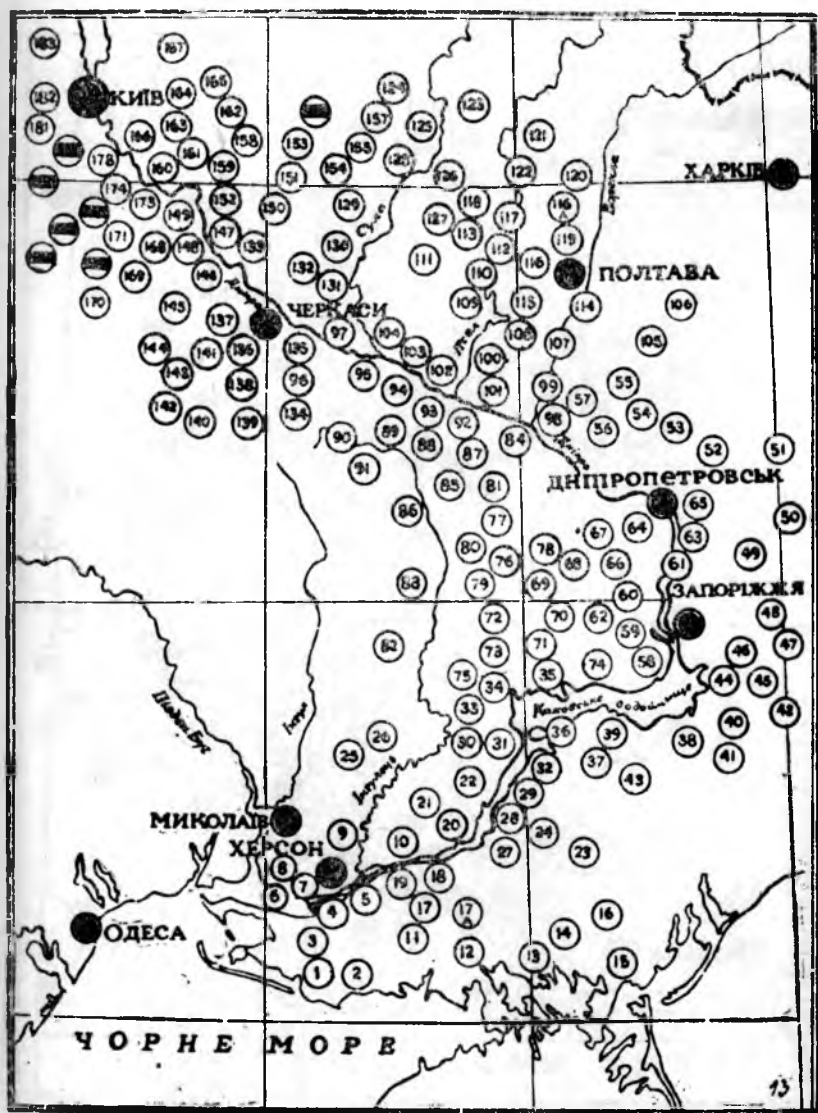
корба



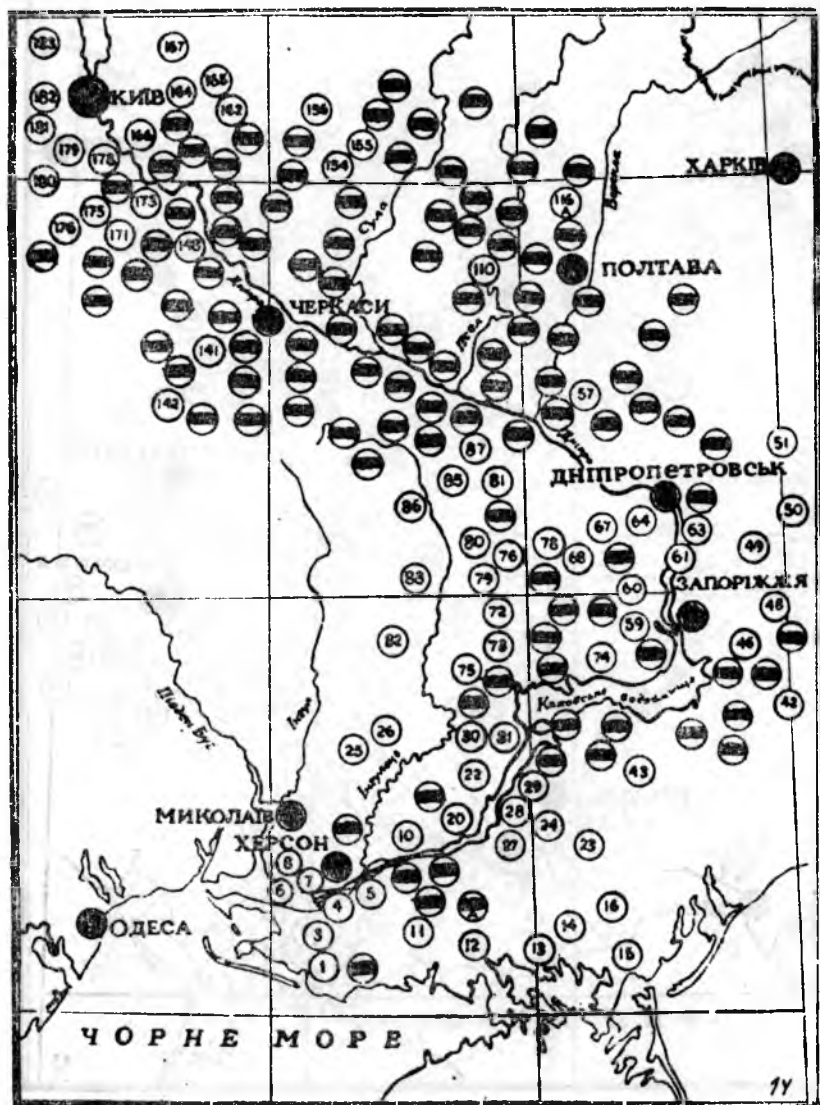
ВОДЯНКА



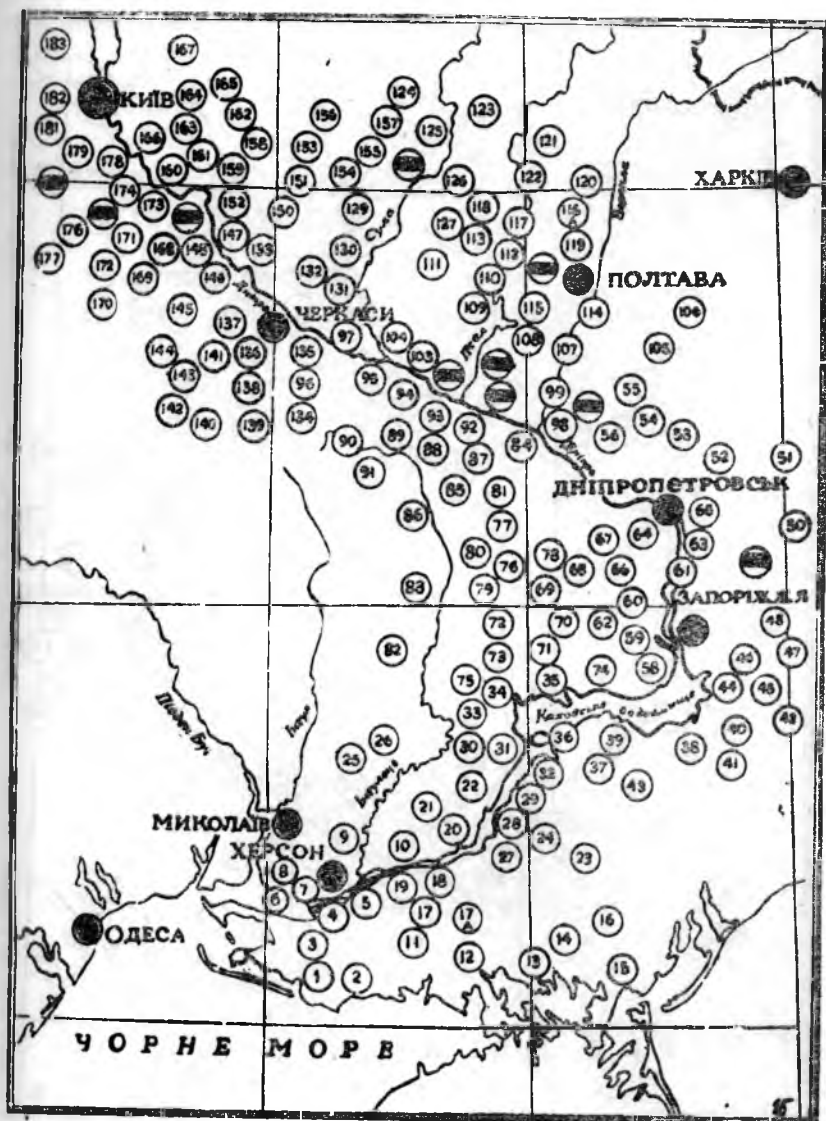
кварта



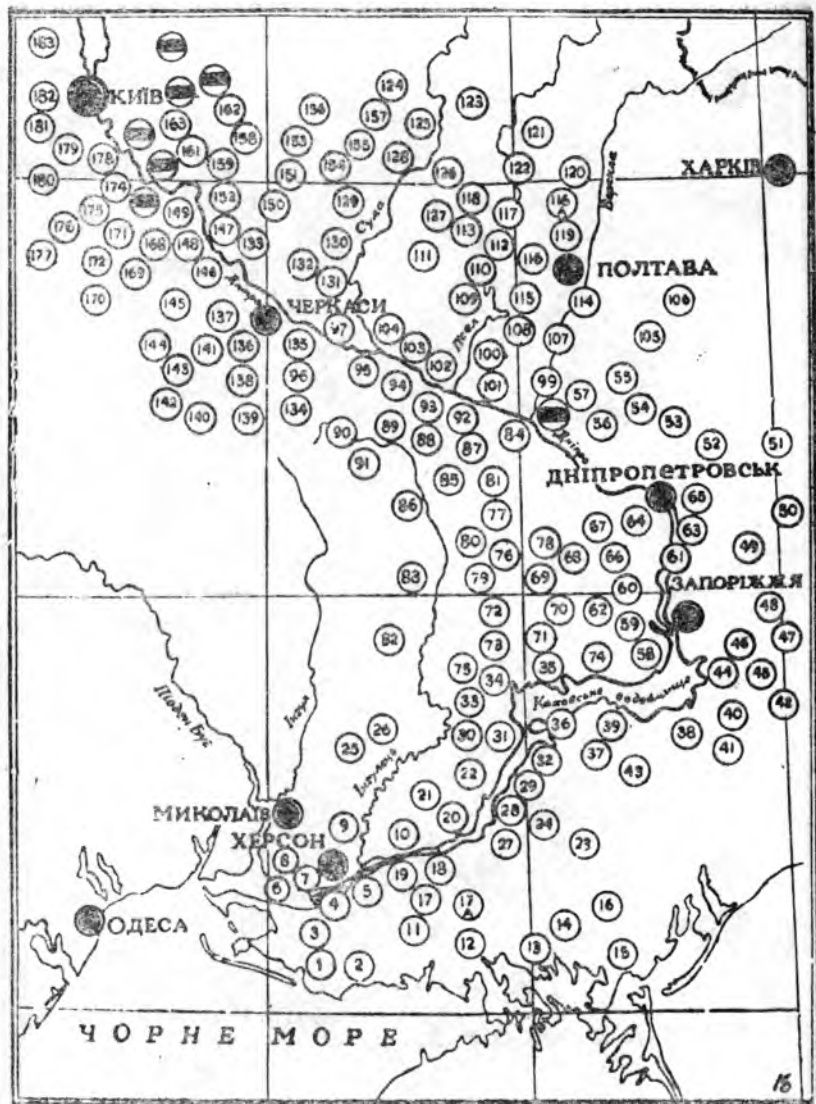
КУХОЛЬ



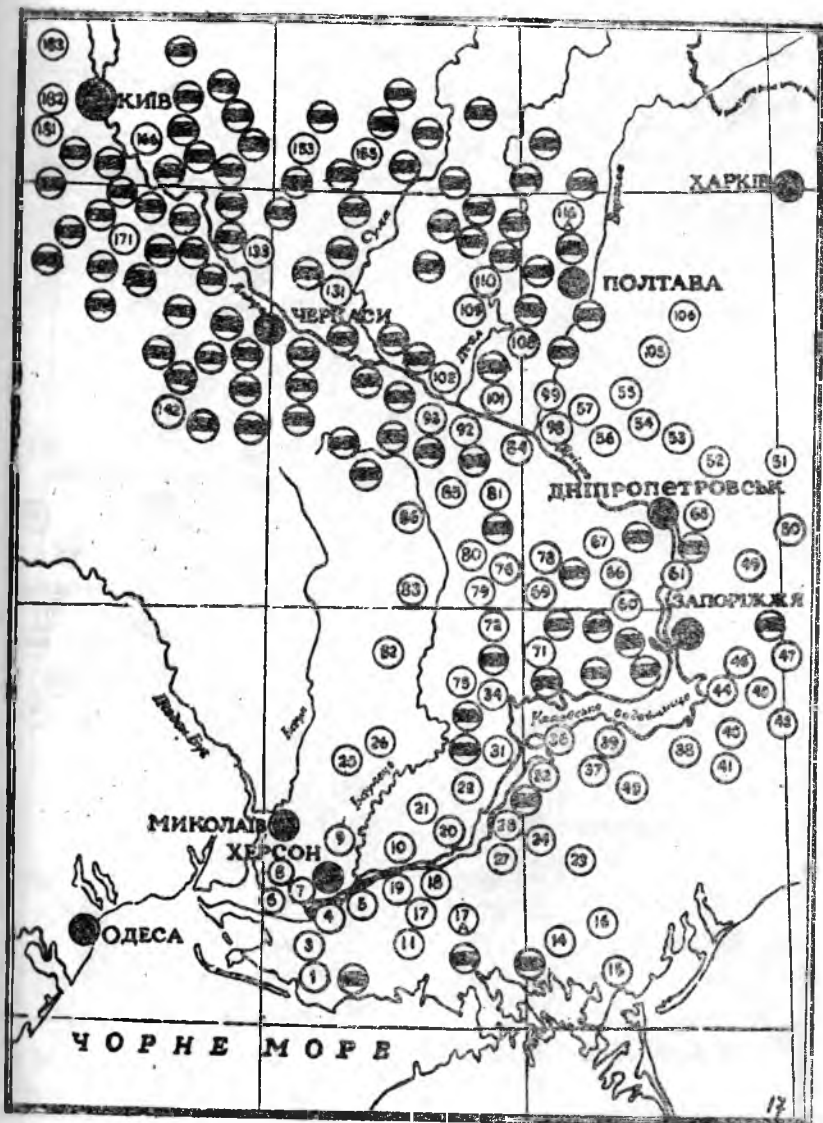
НАСТІЛЬНИК (НАСТОЛЬНИК)



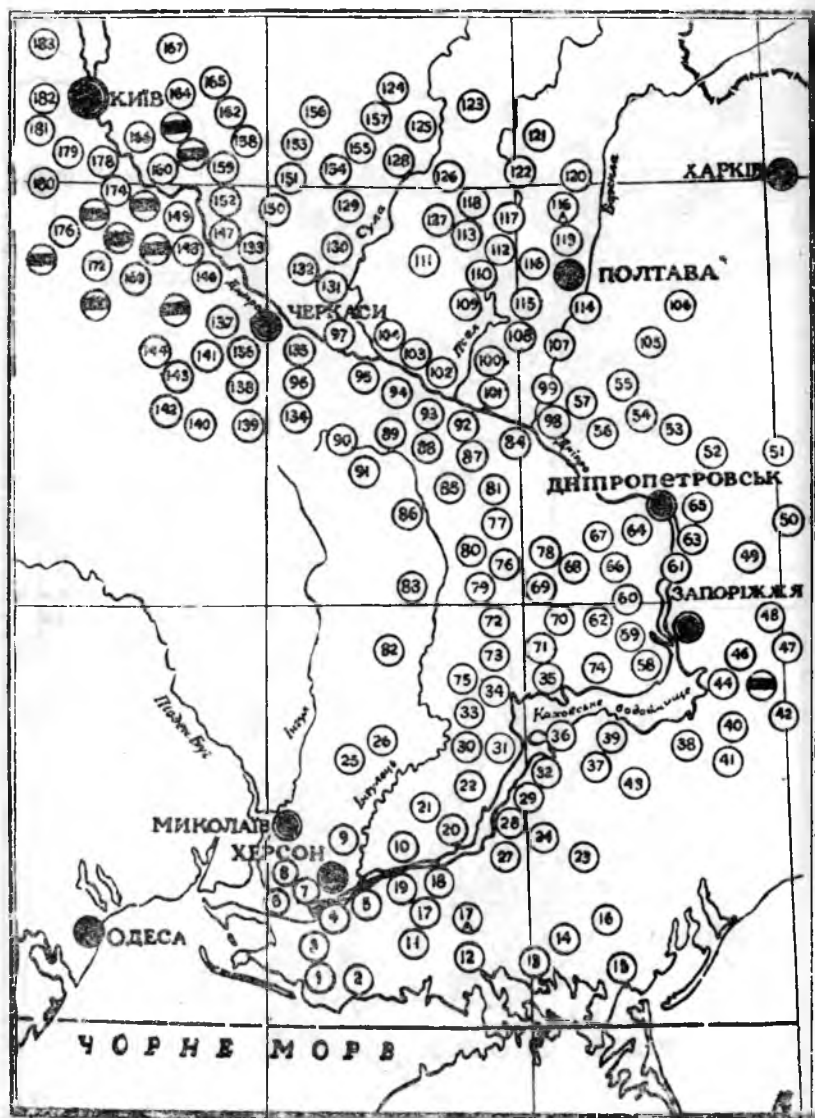
верейка



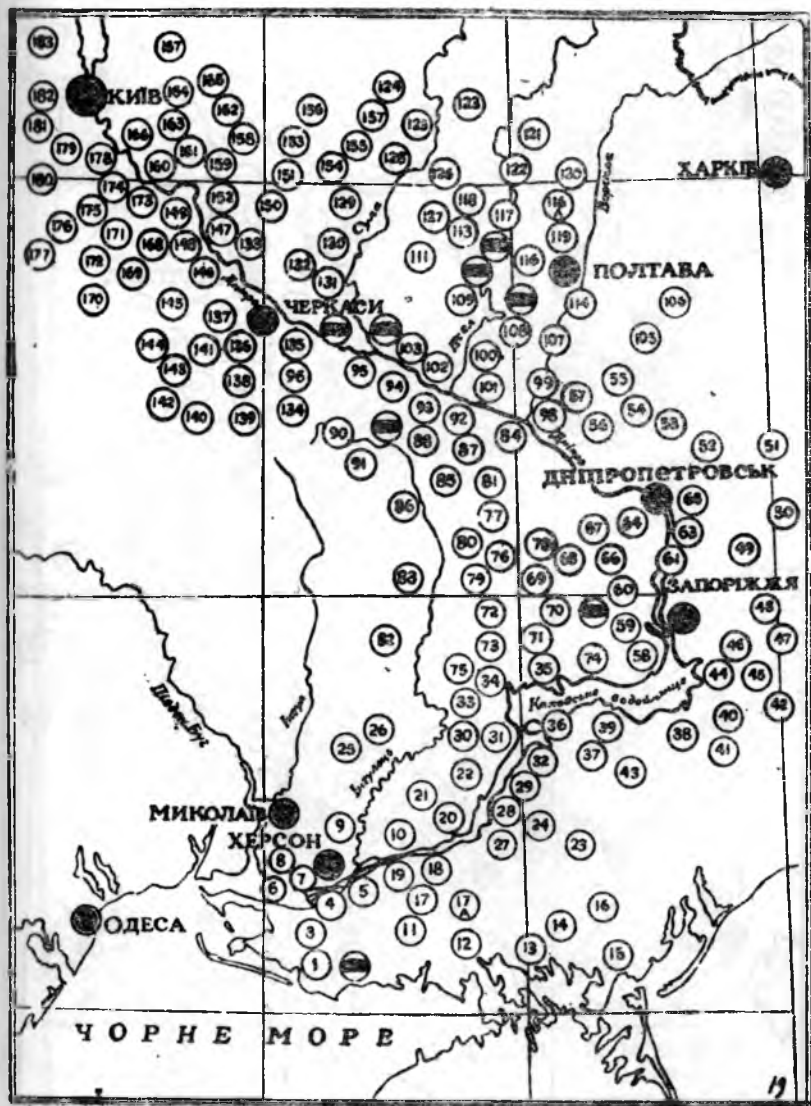
ЖЛУКТО



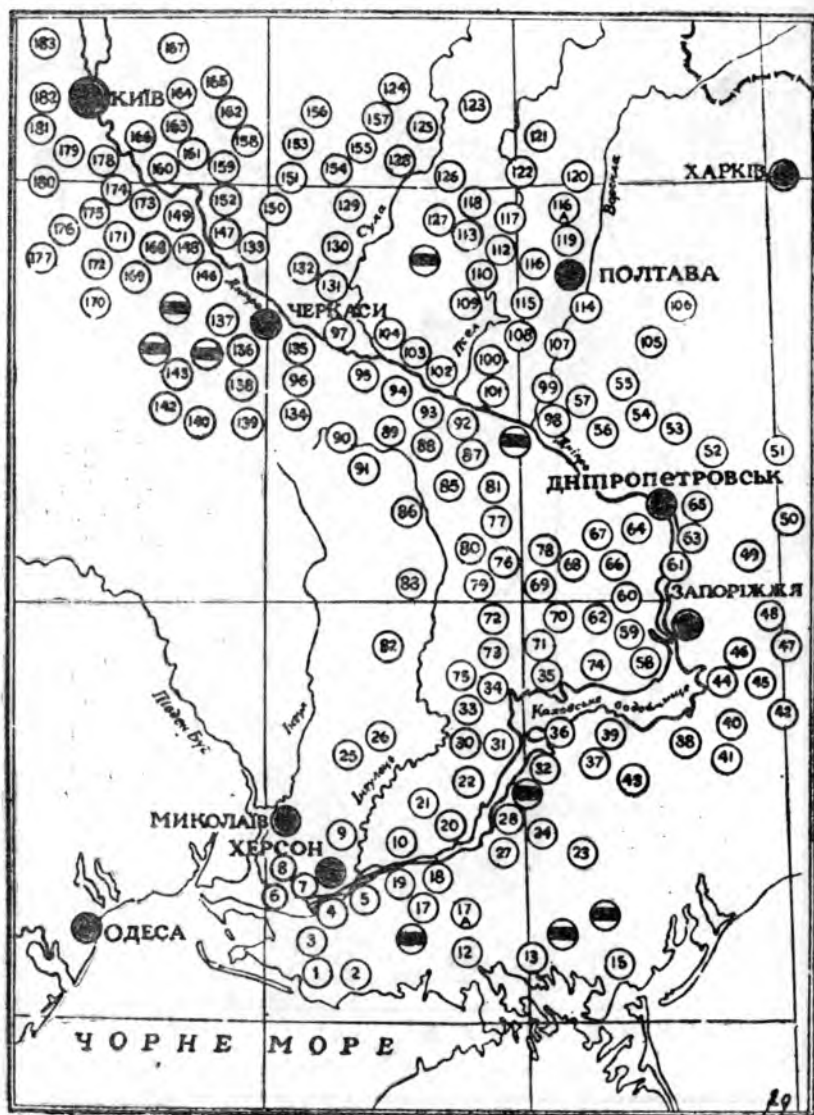
кадуб (кадіб)



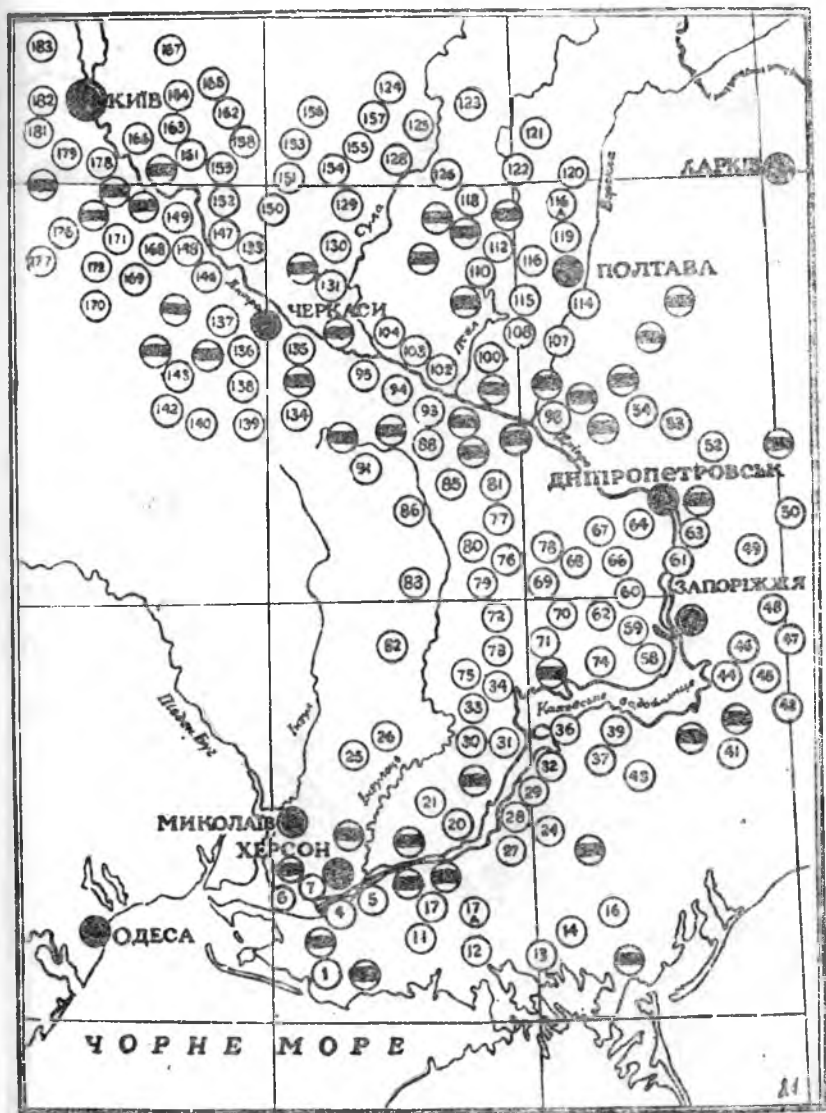
барило



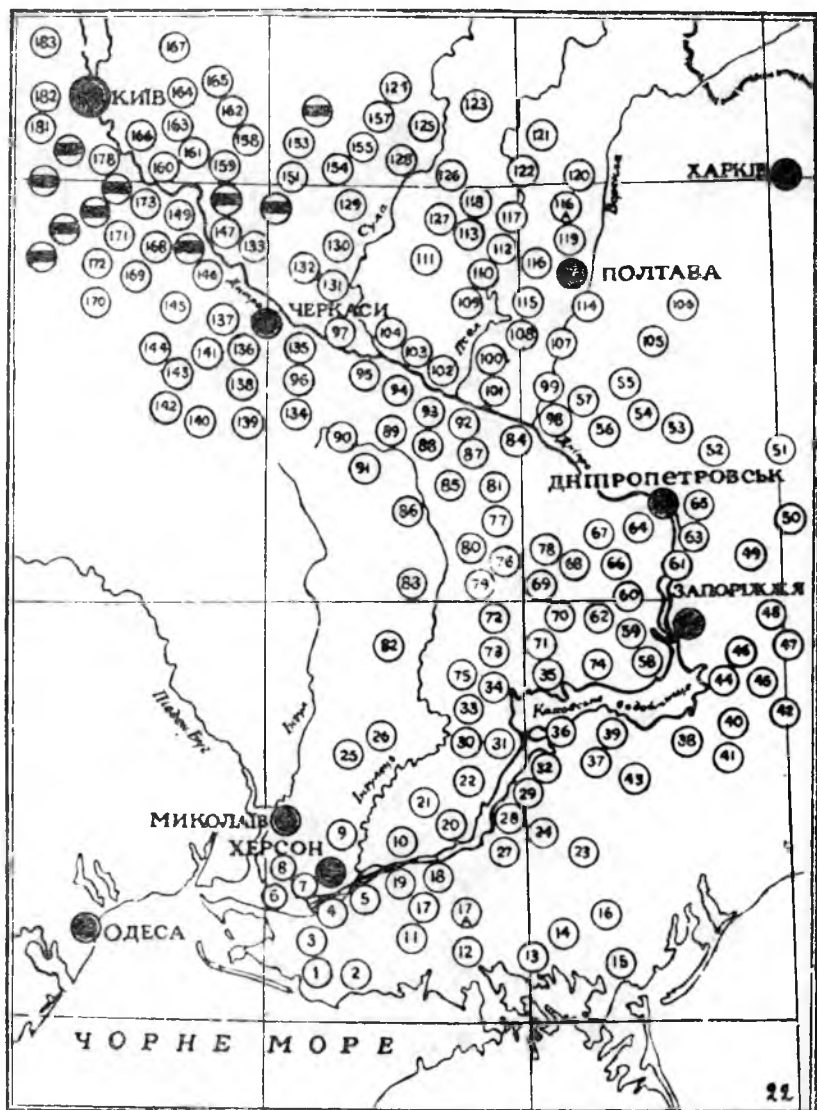
шаплук



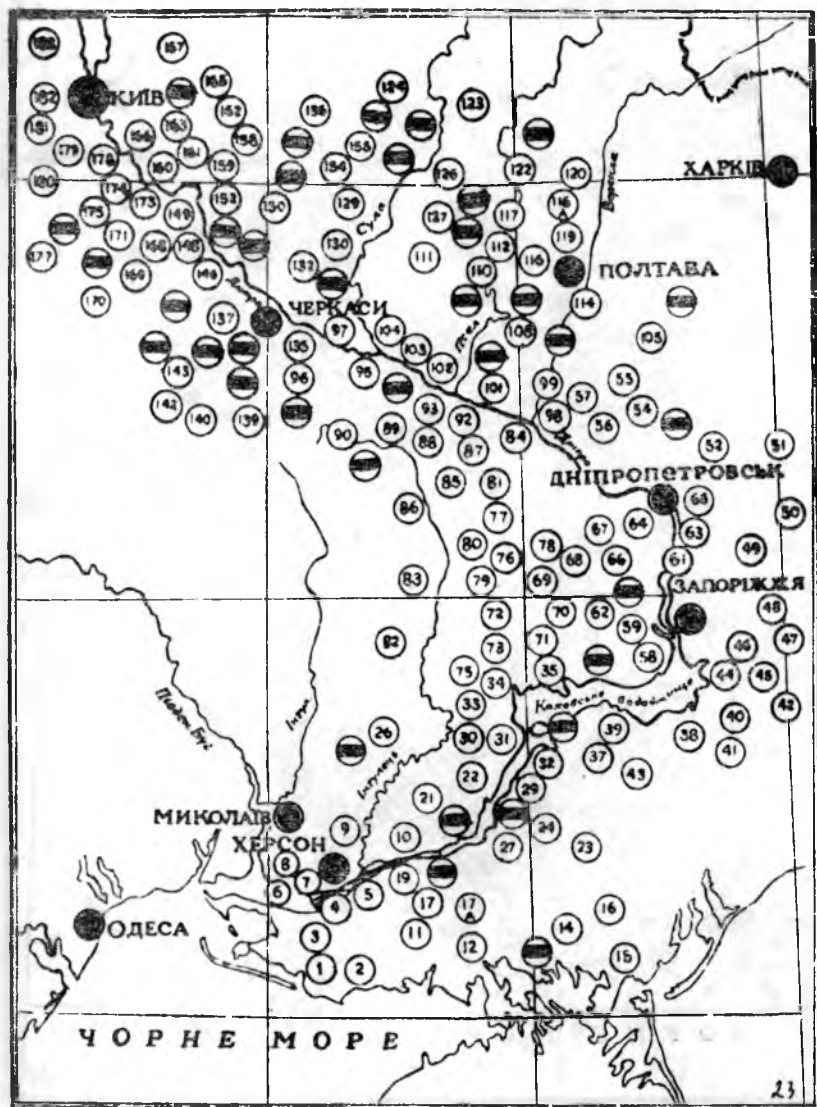
полумисок



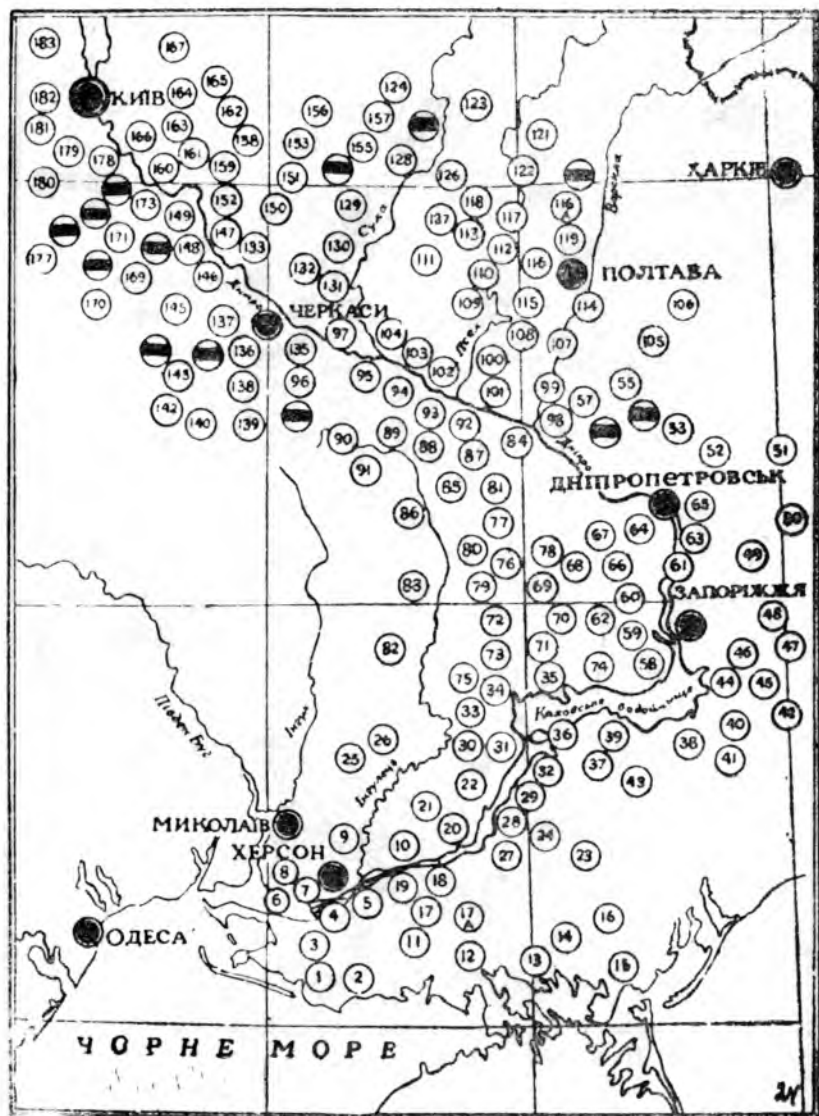
баняк



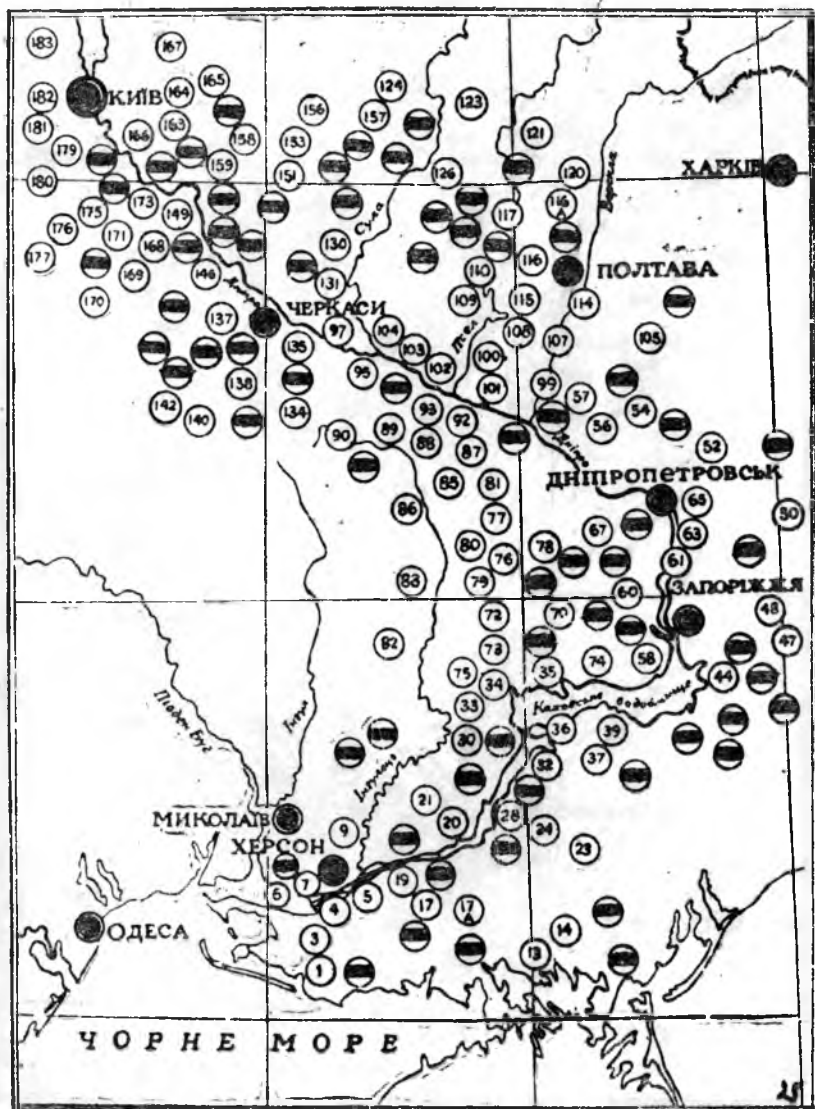
узвар



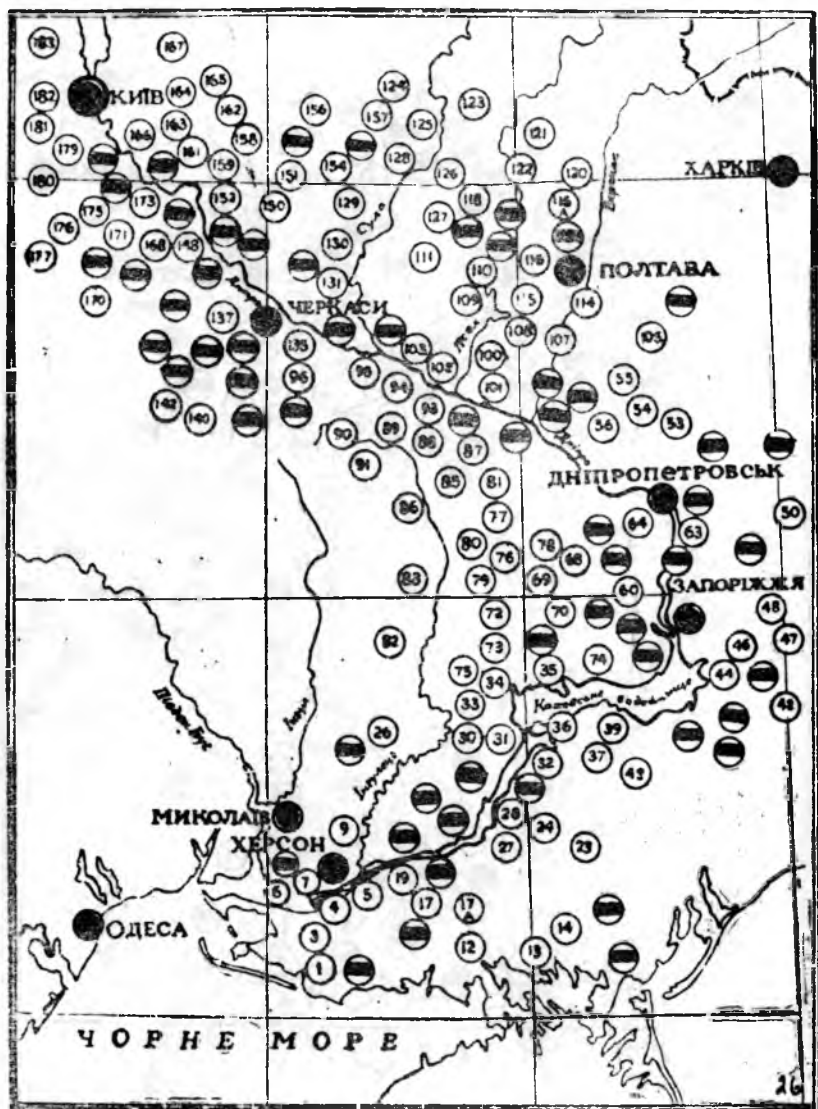
Ю ШКА



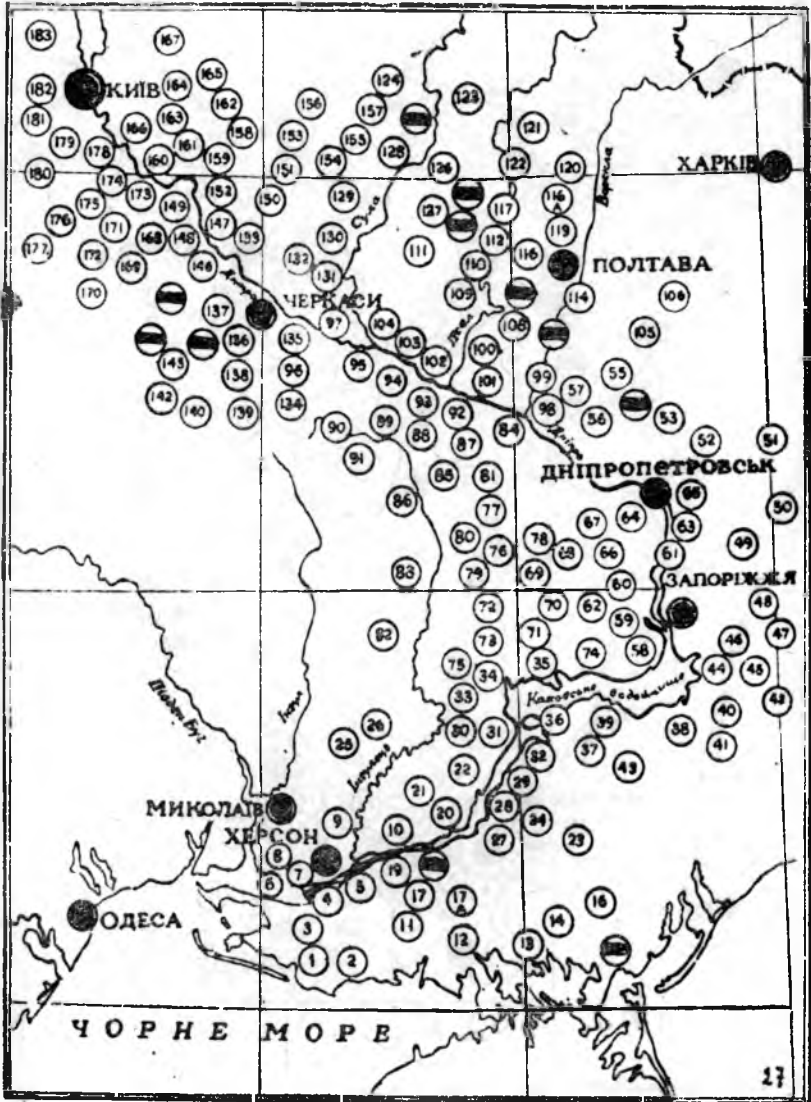
галушки



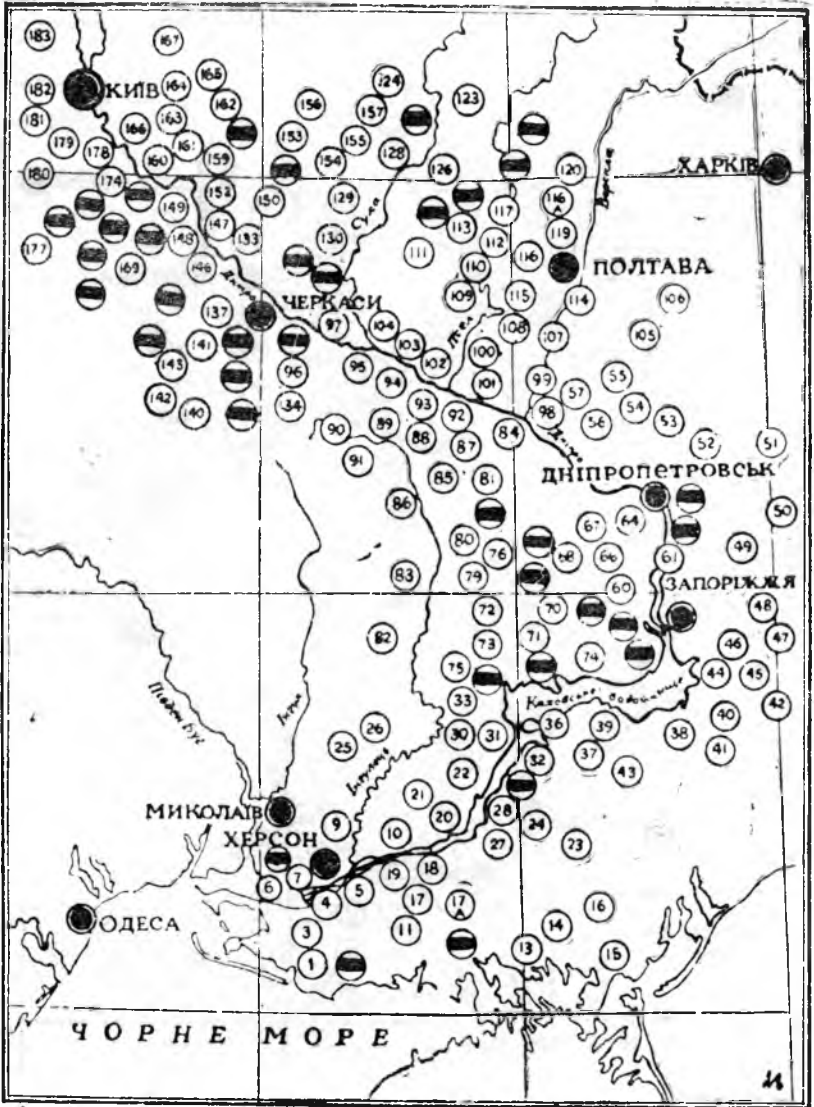
затірка



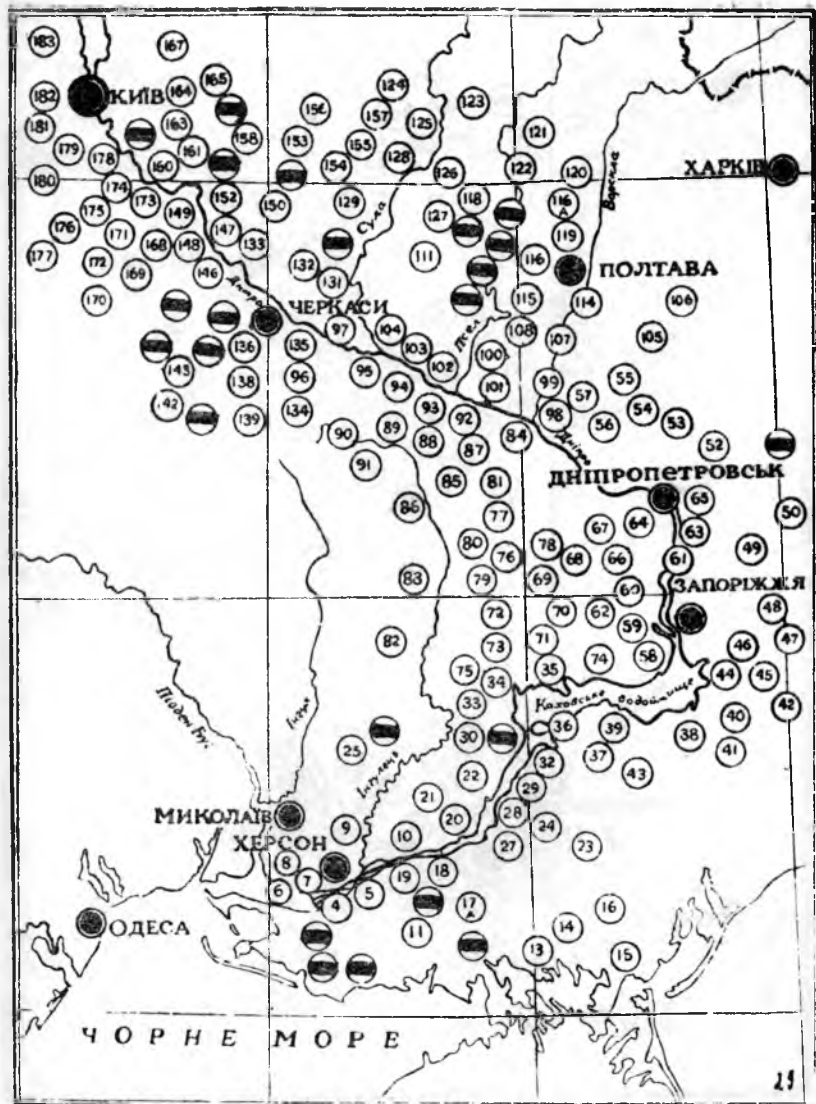
КВѦША



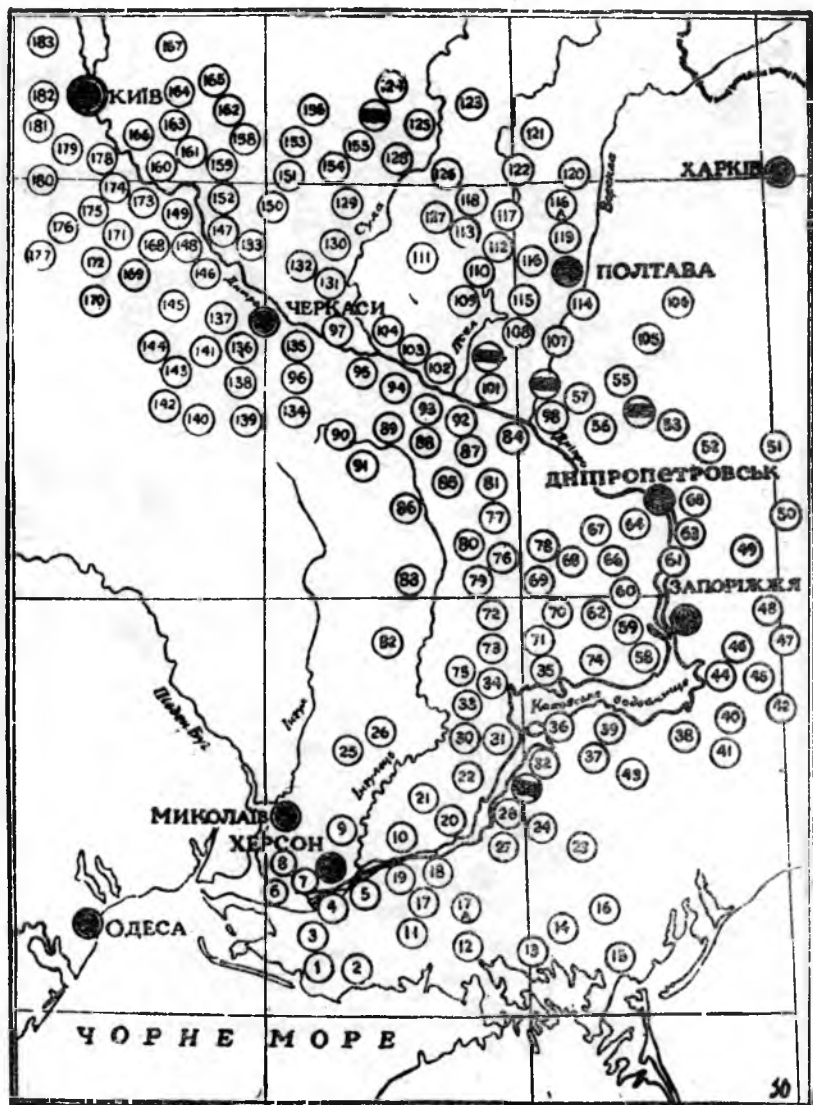
Куліш

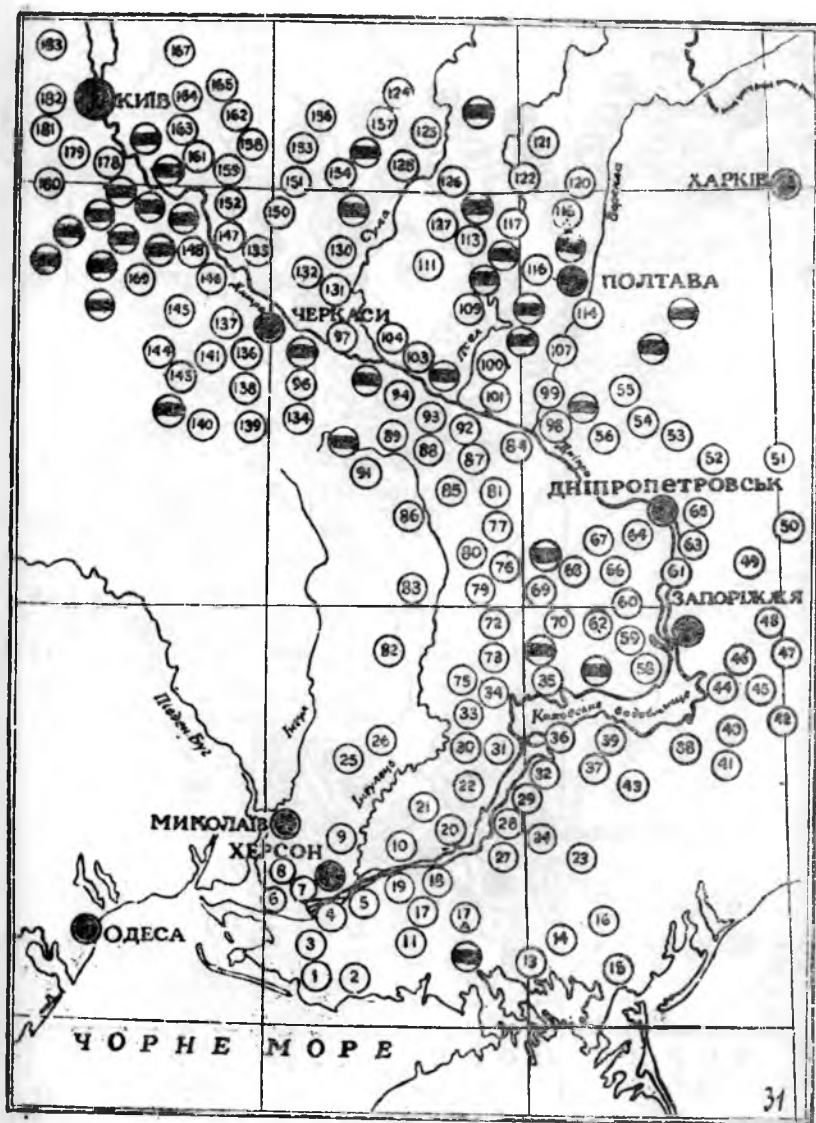


пампушки

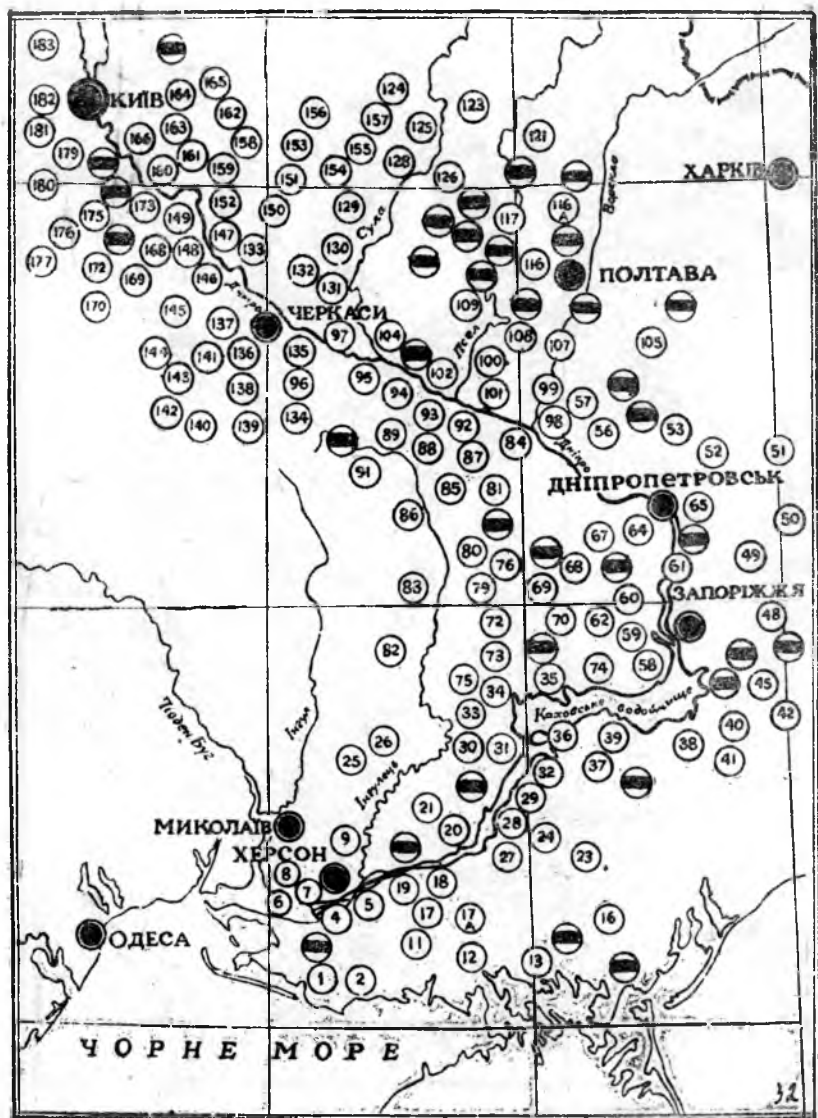


лемішка

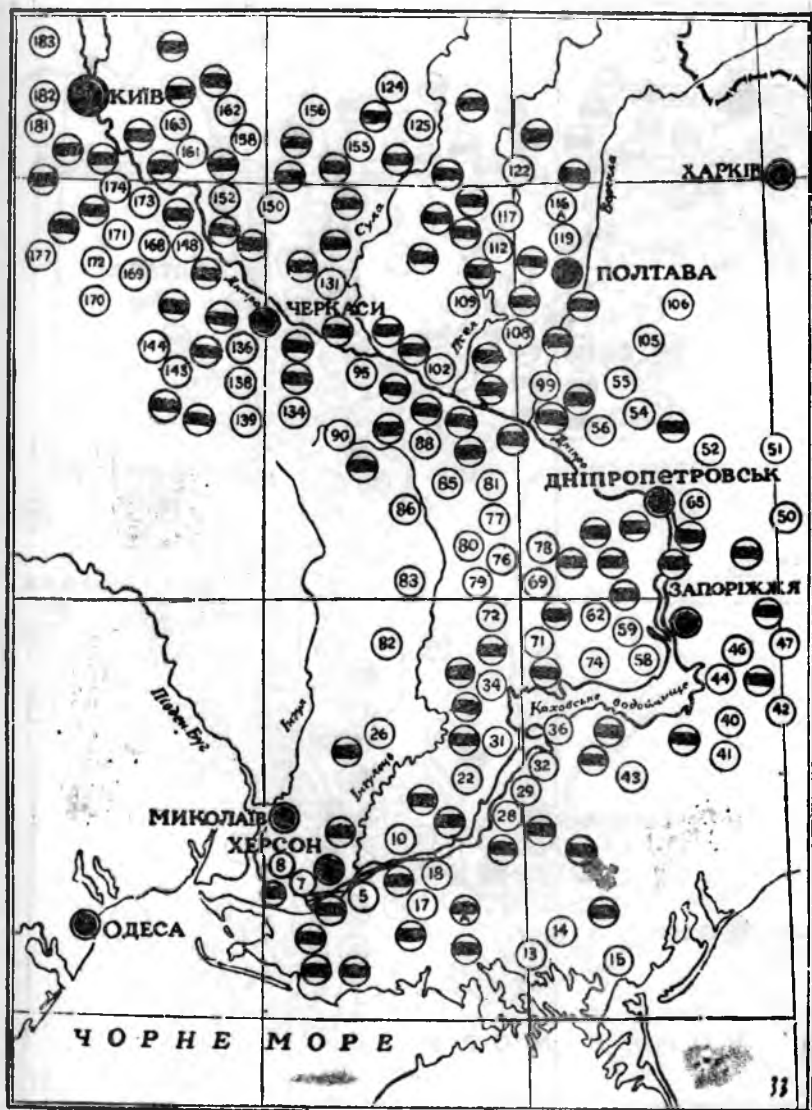


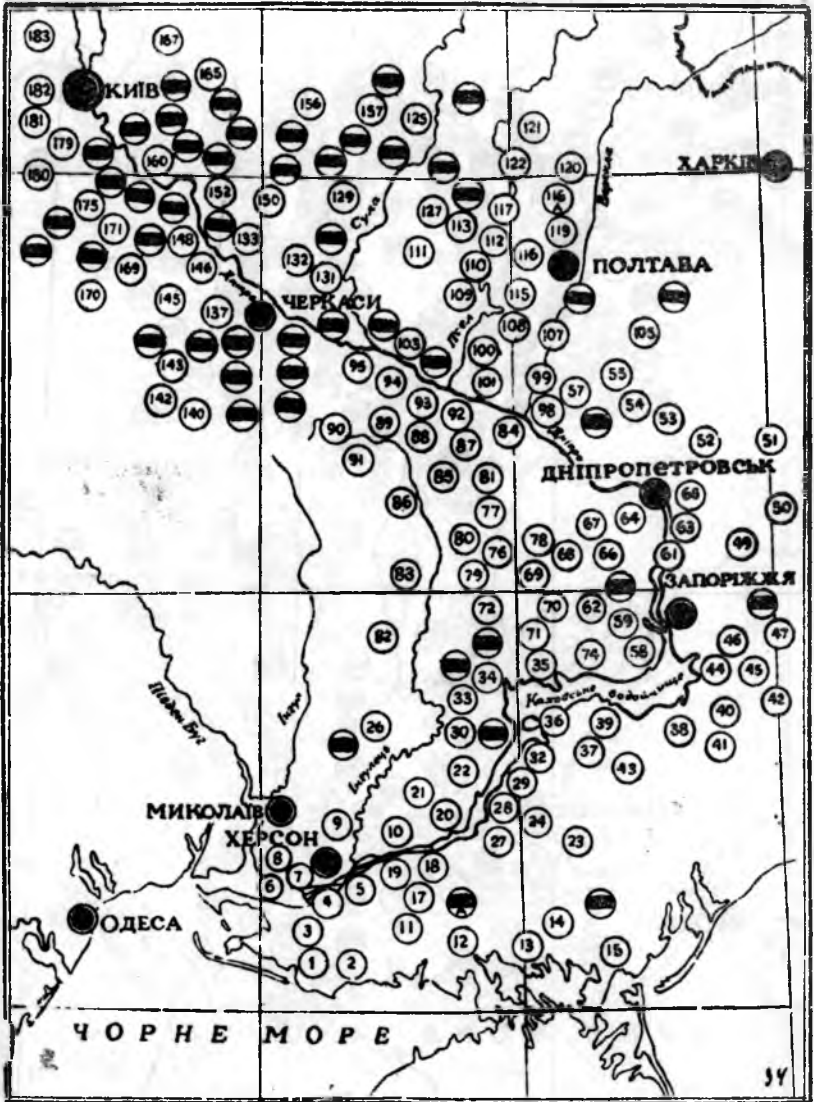


ДИВАН

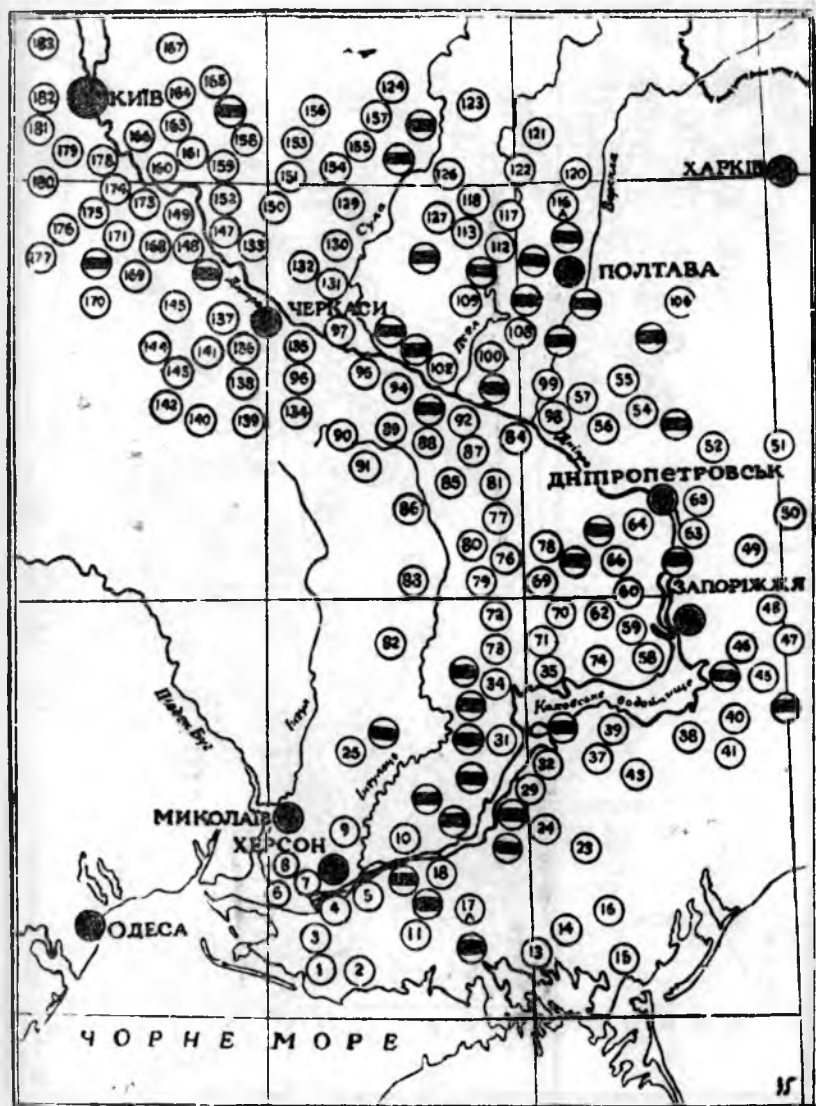


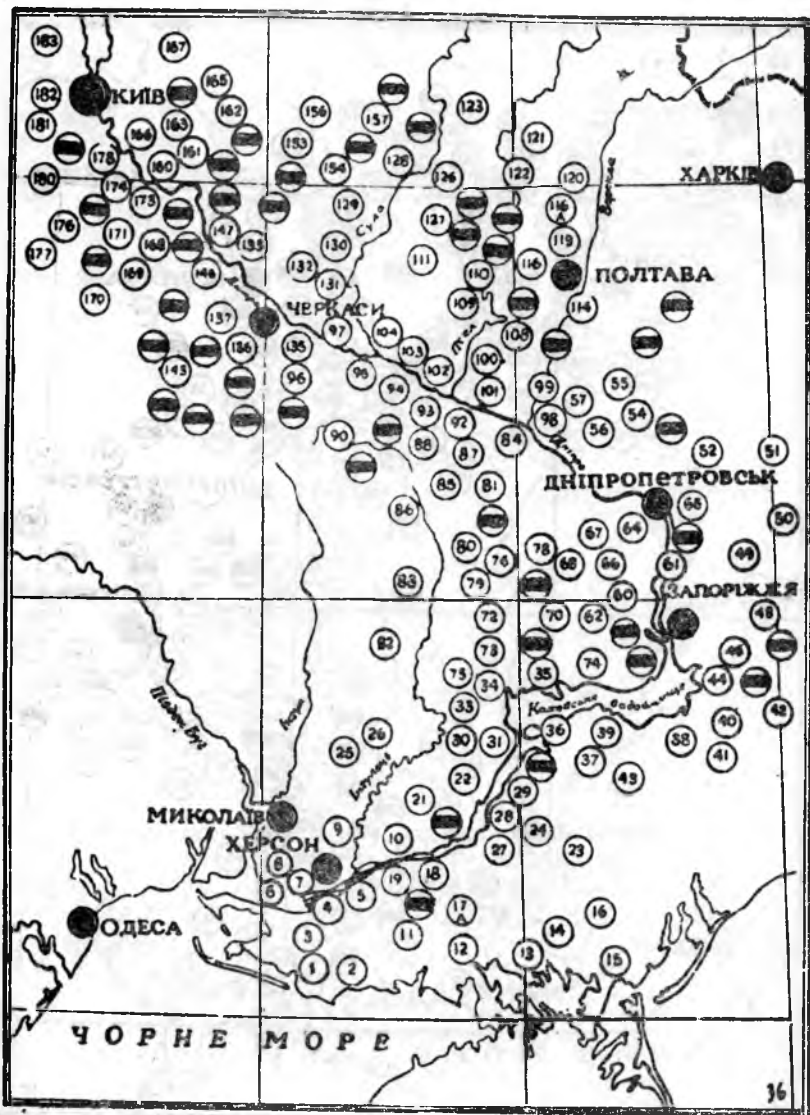
к р о в а т ь

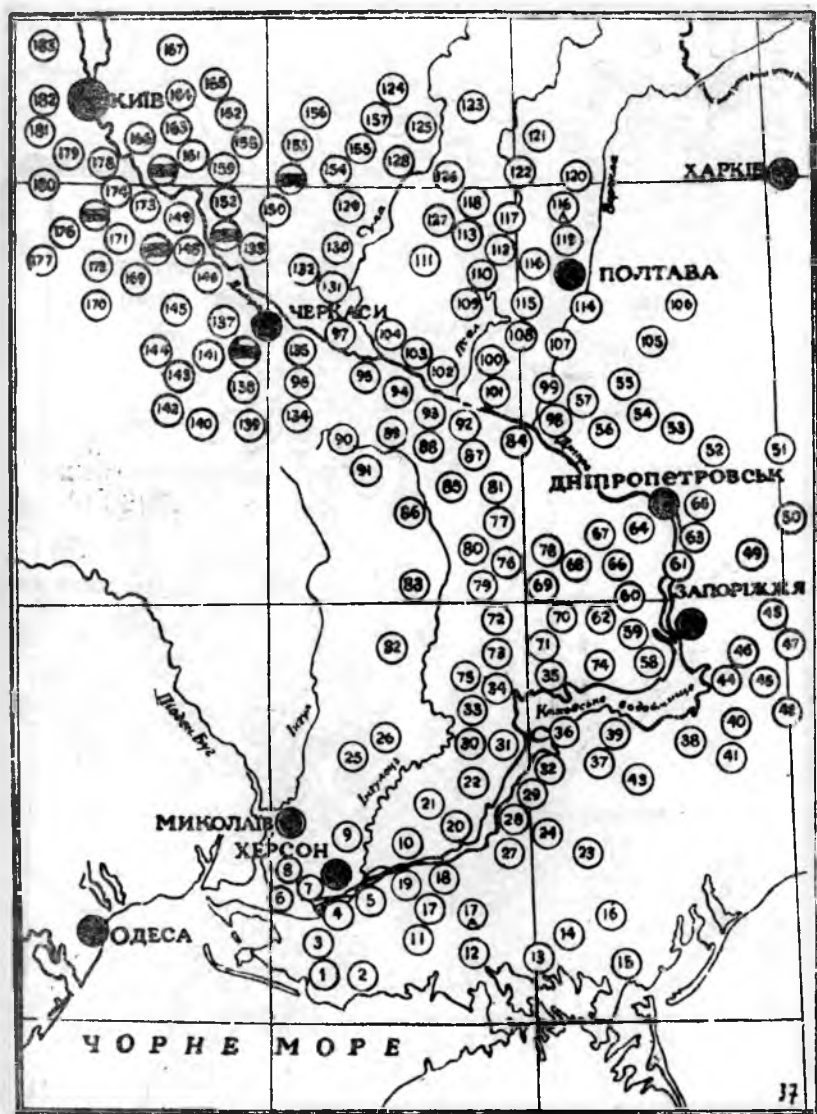




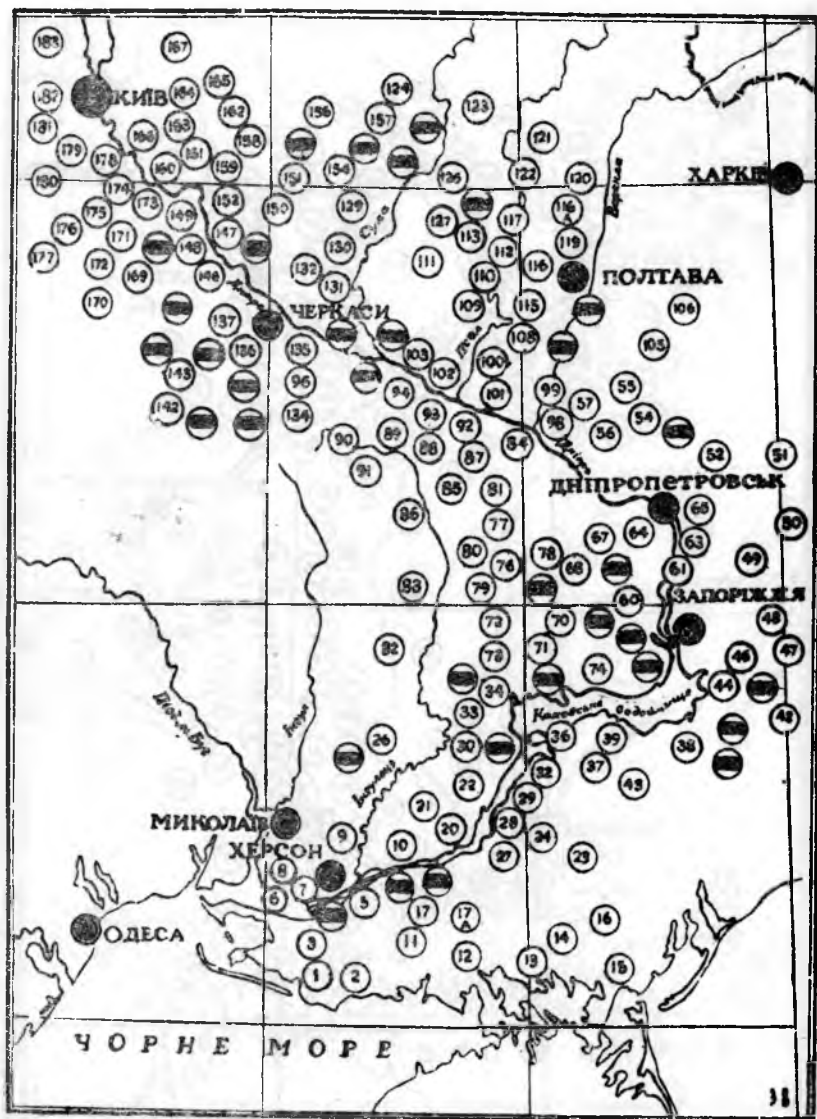
гардероб

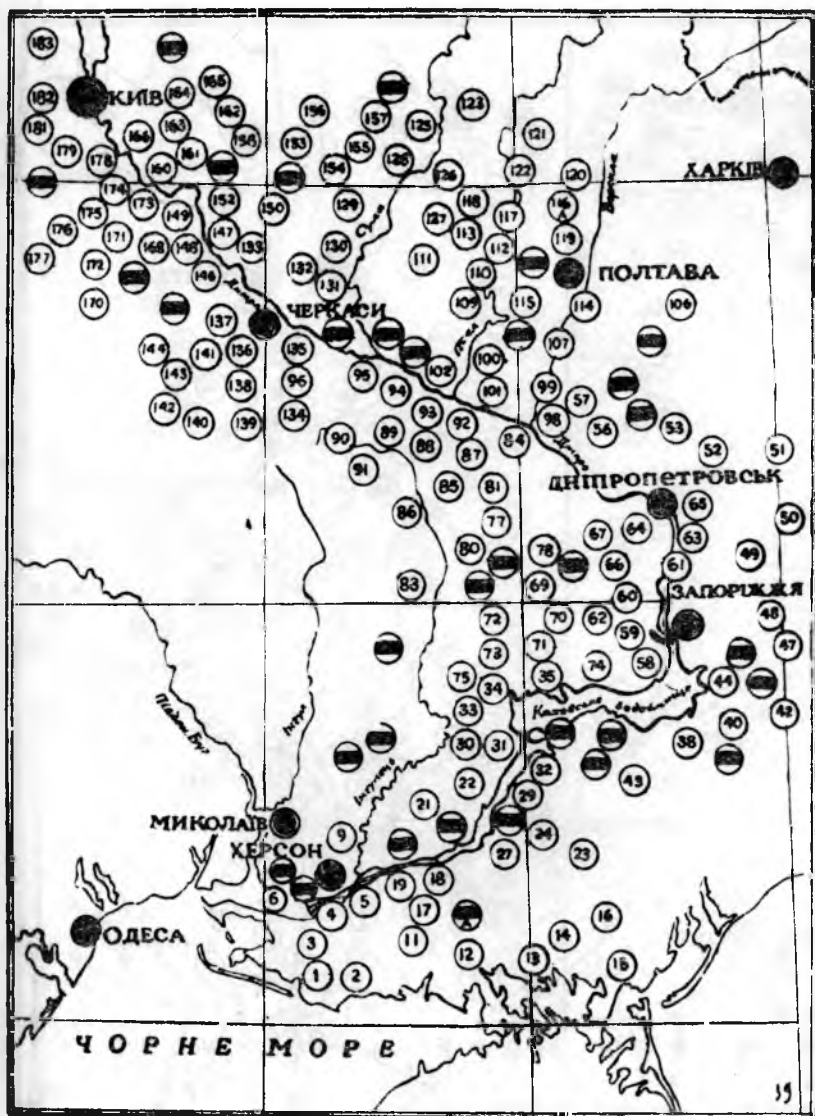




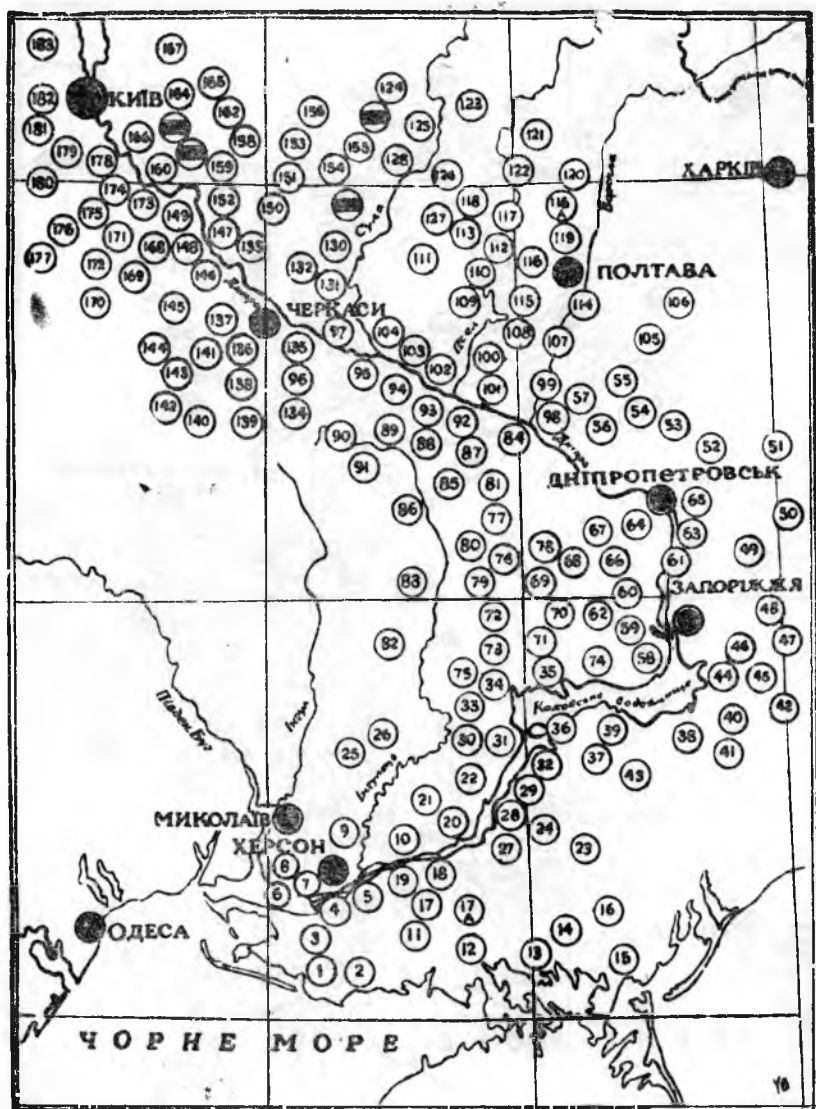


МИСНИК

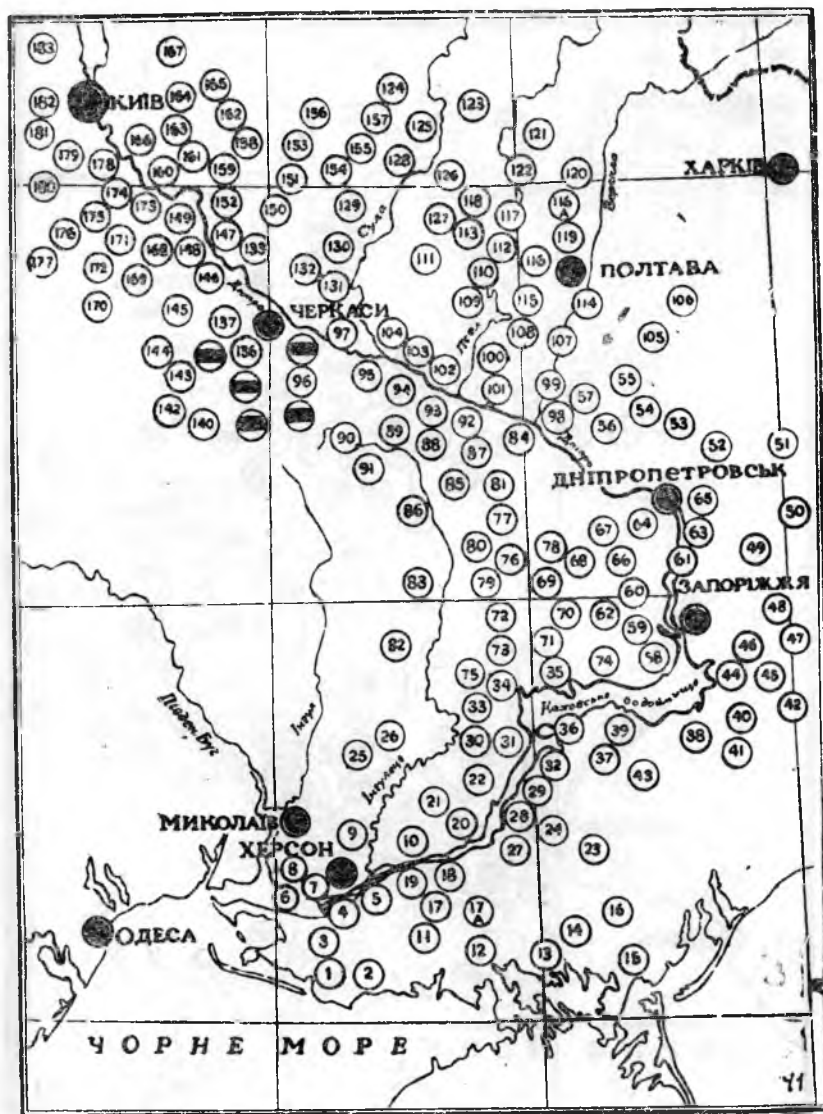




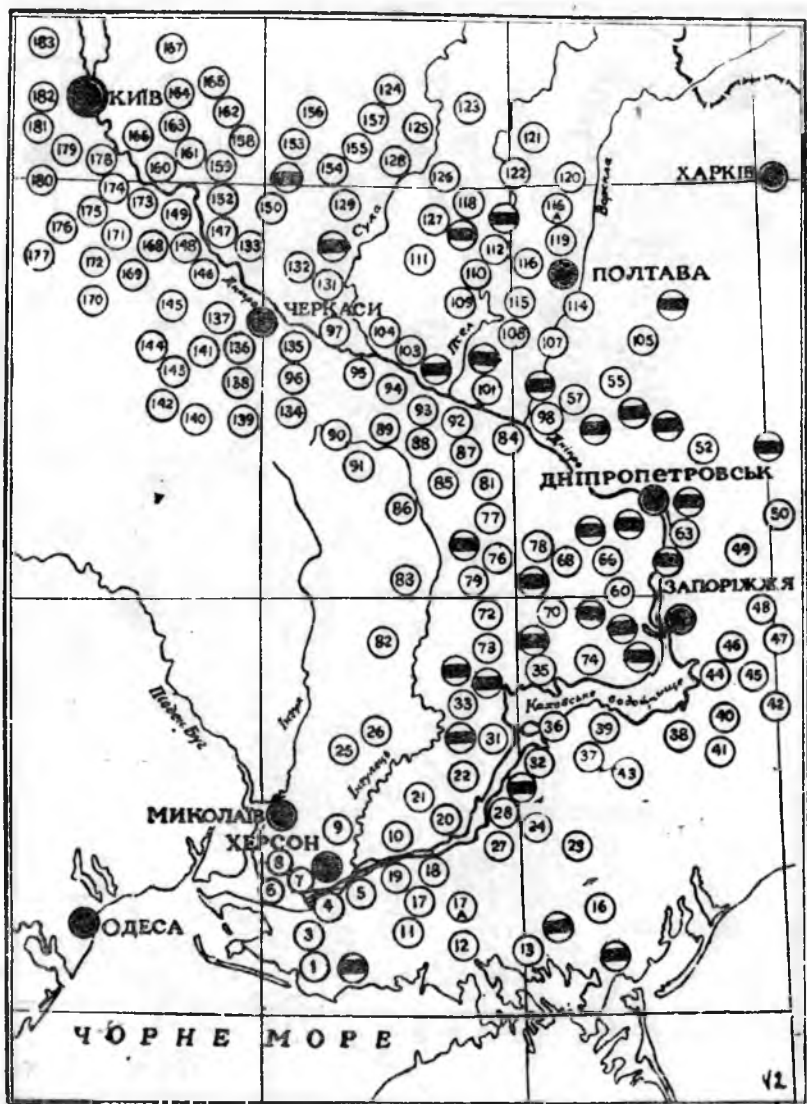
жупан



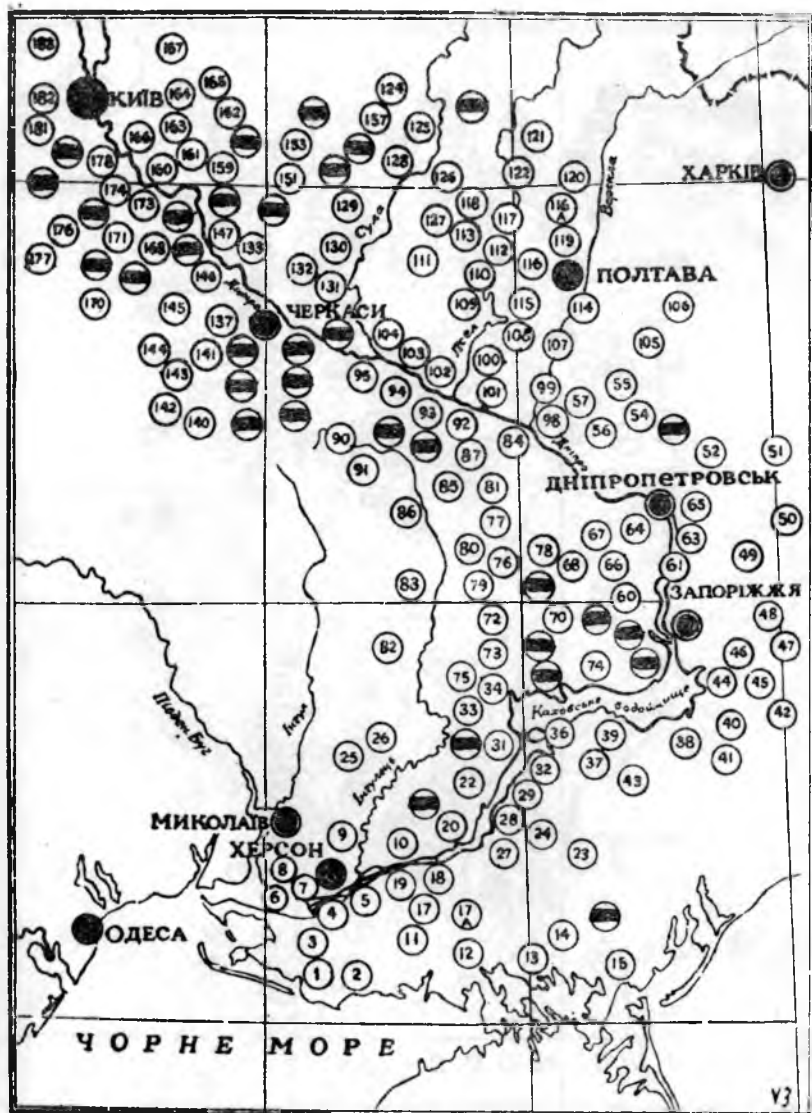
кирея



срѣк

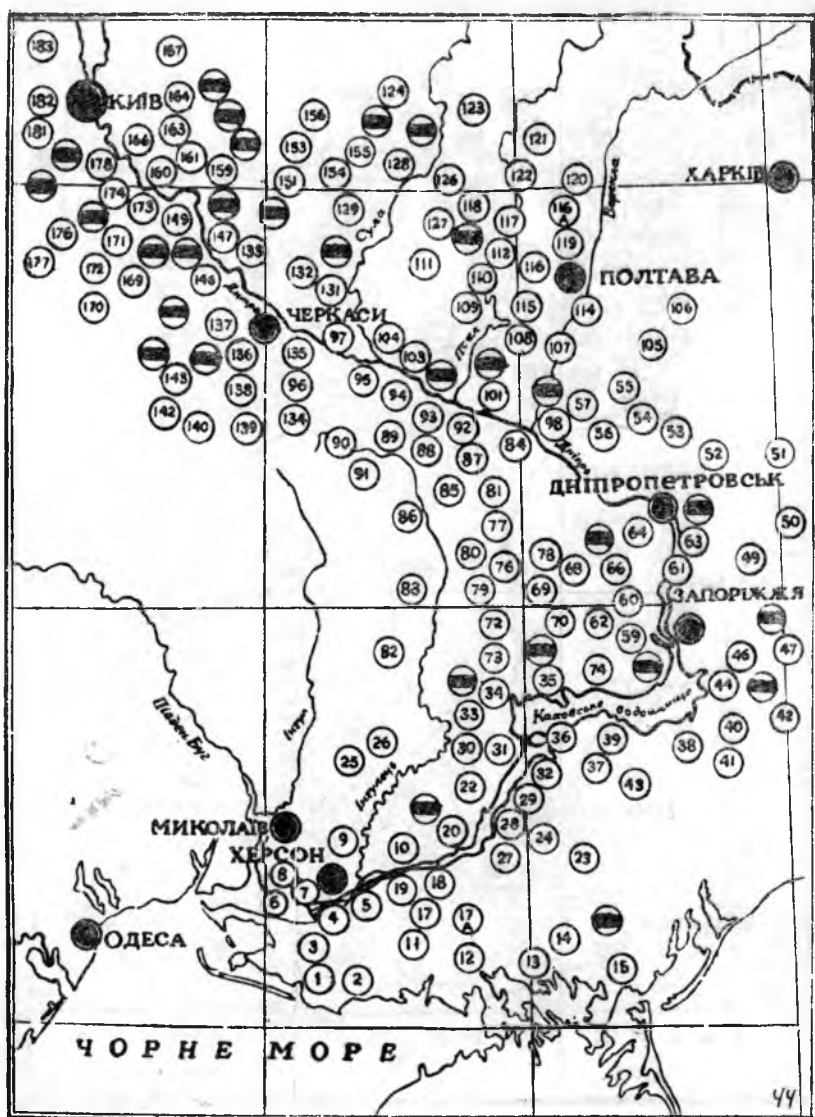


СВИТА (СВИТКА)

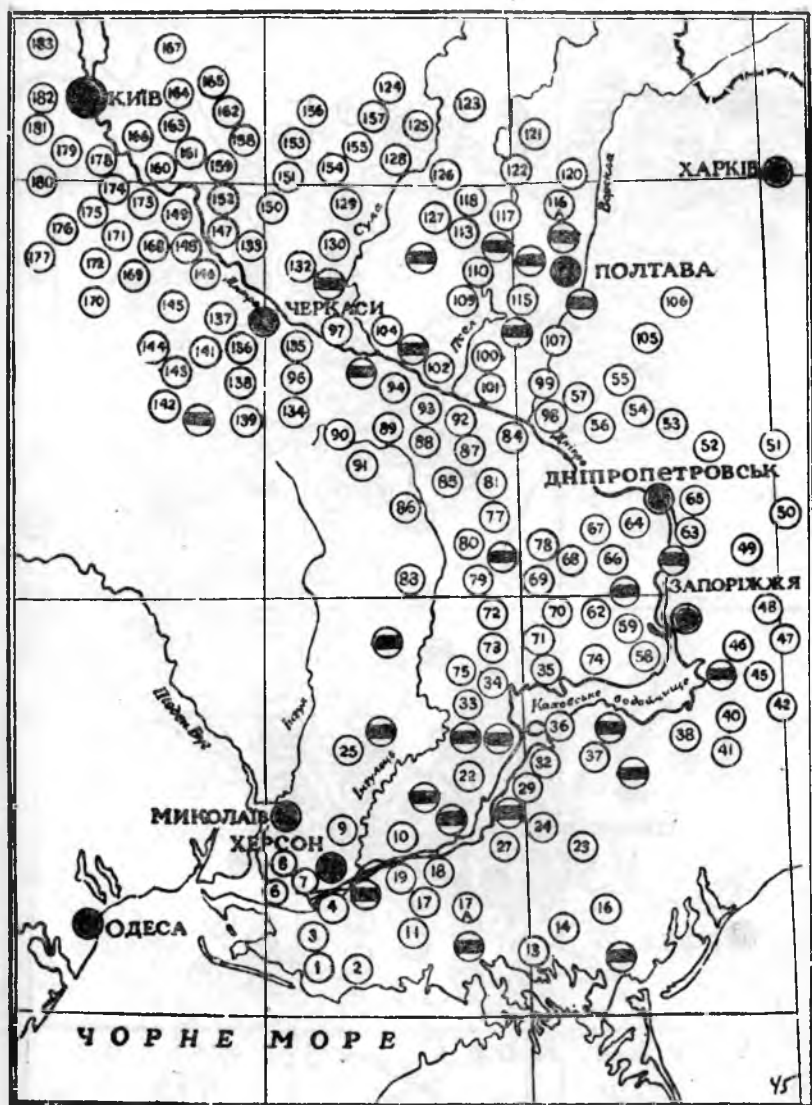


УЗ

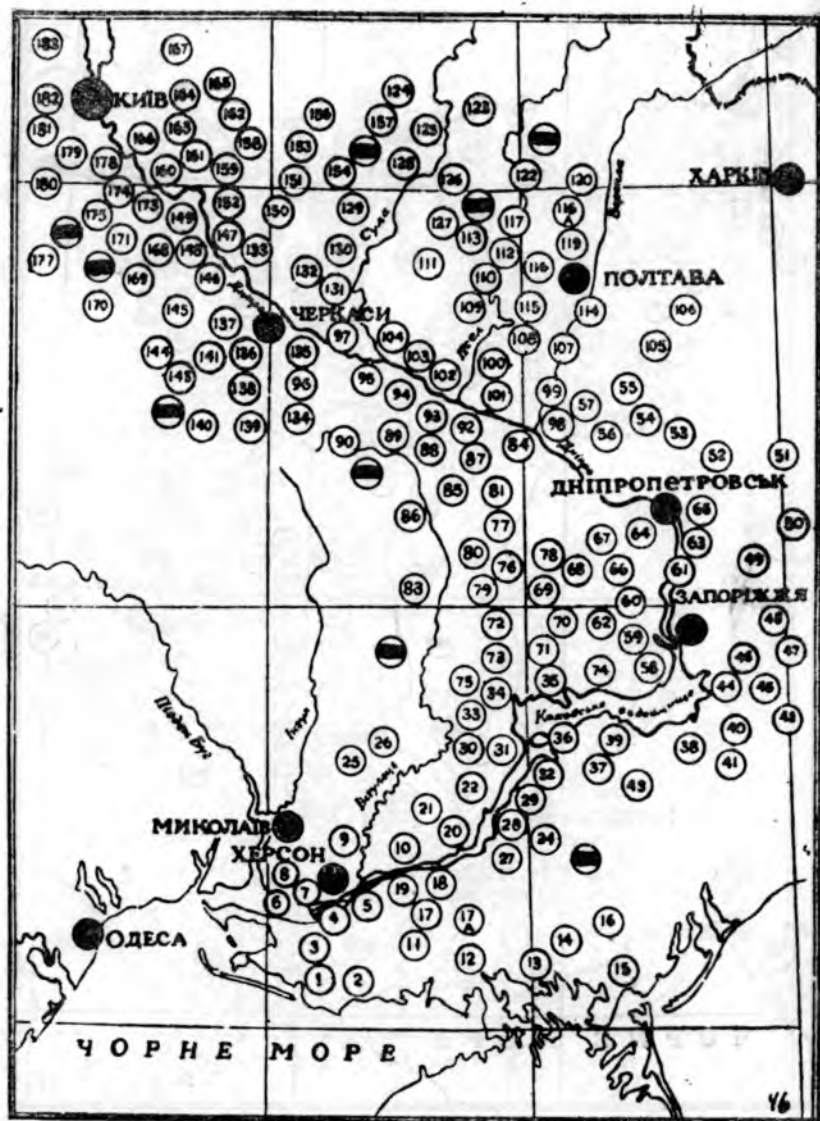
чумарка (чемерка)



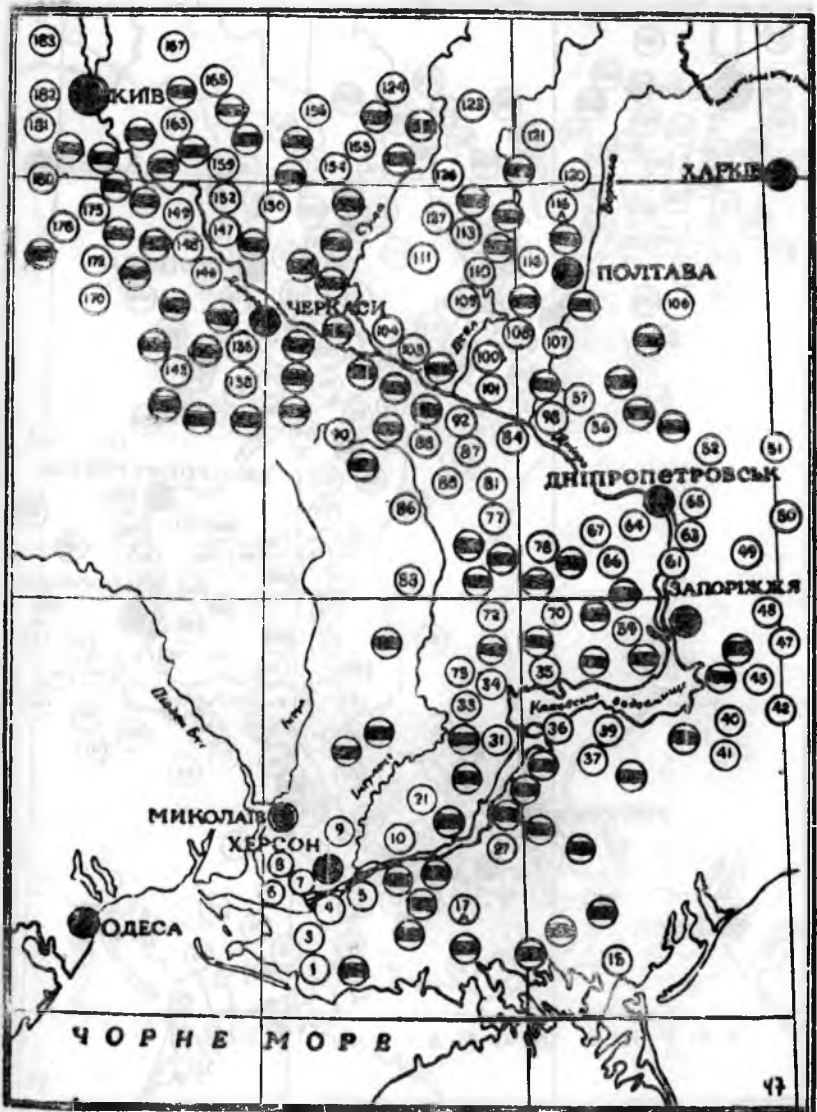
ШЛЯПА



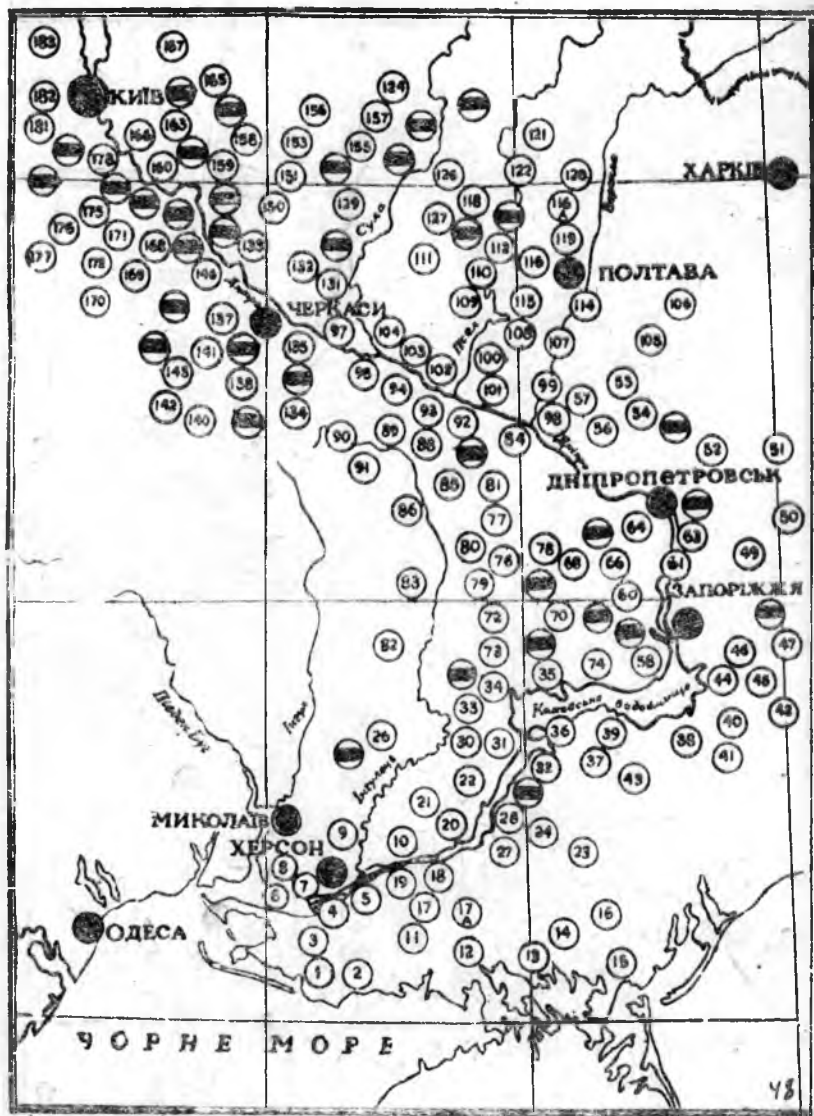
капелюх



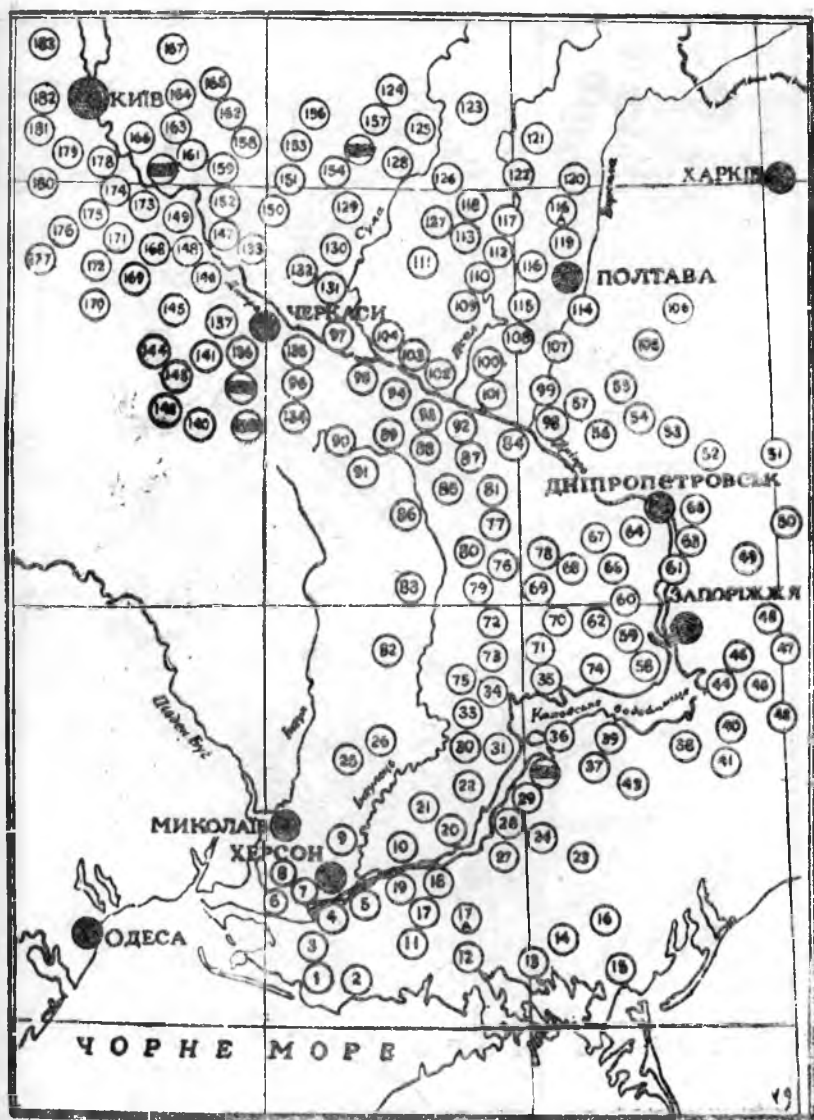
бриль



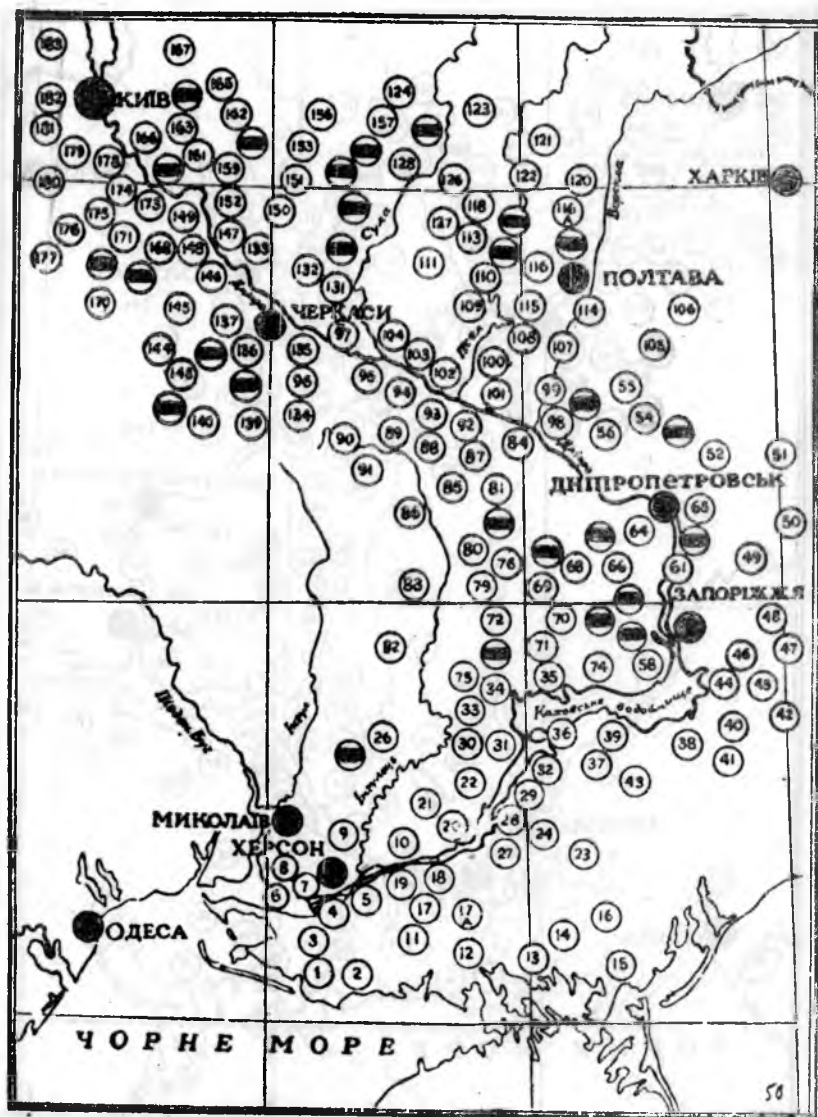
көрсеткіш



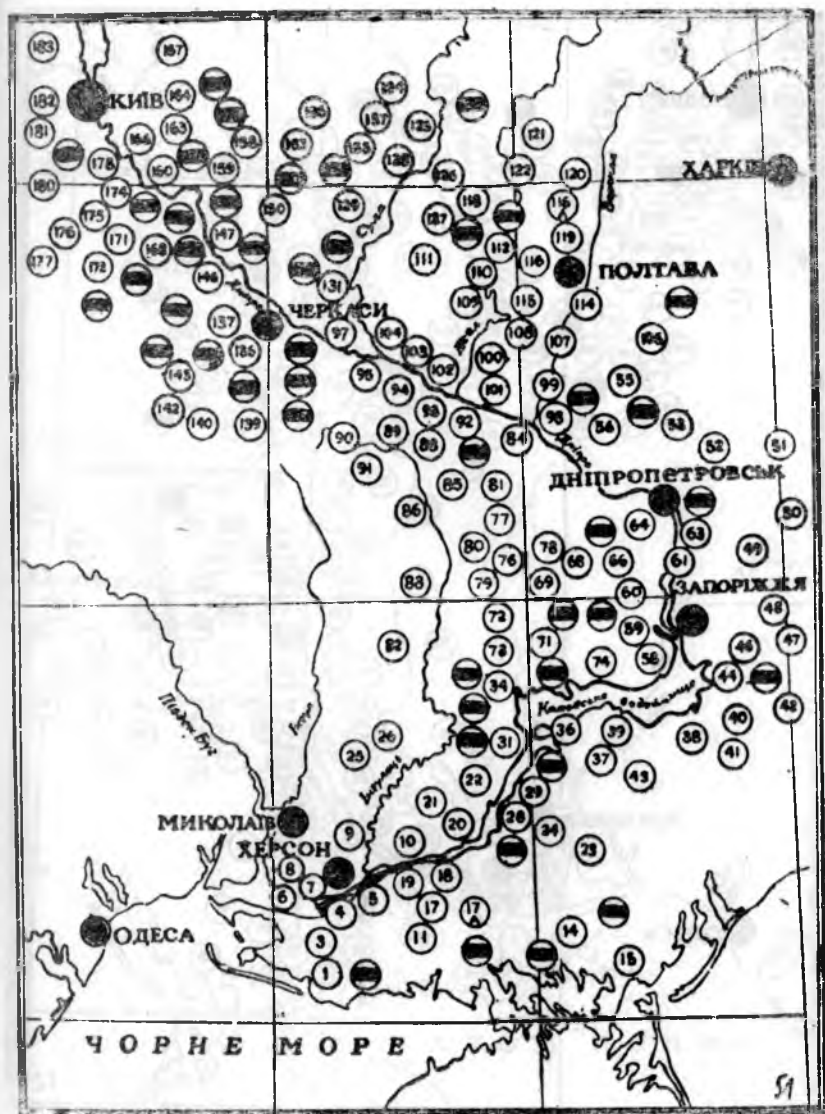
бурн ус (бурм ус)



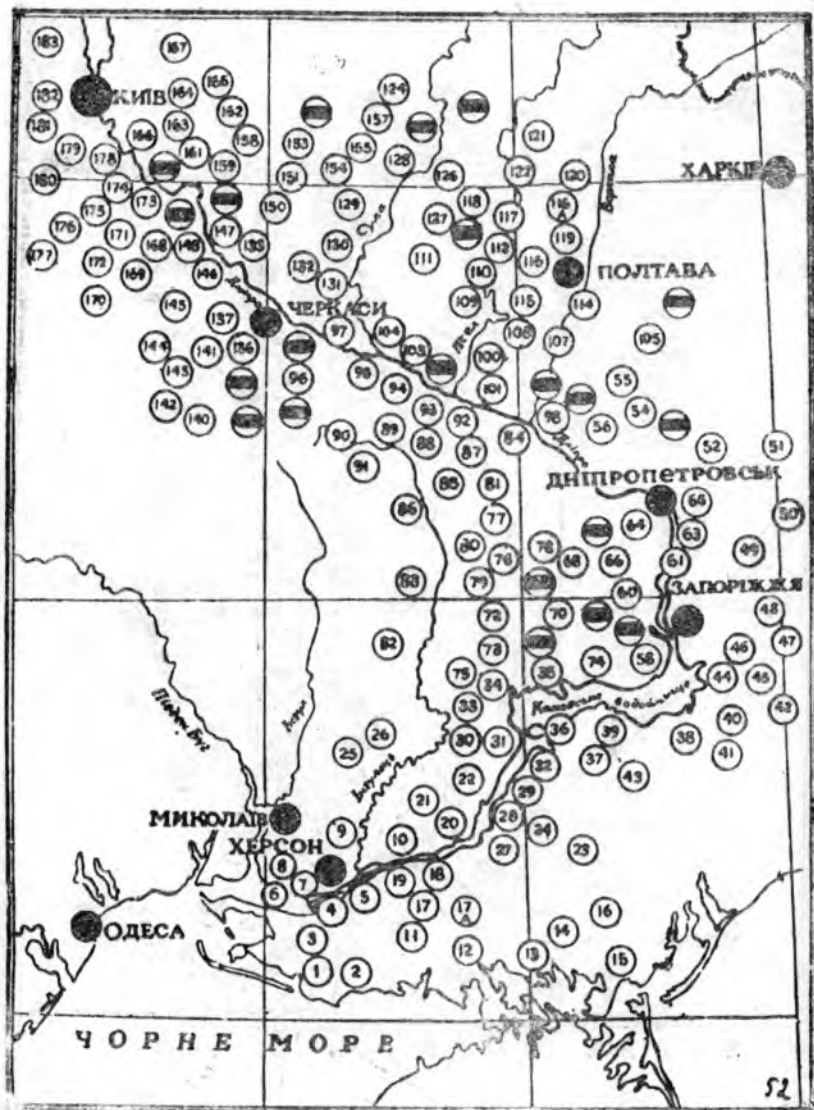
Юпка



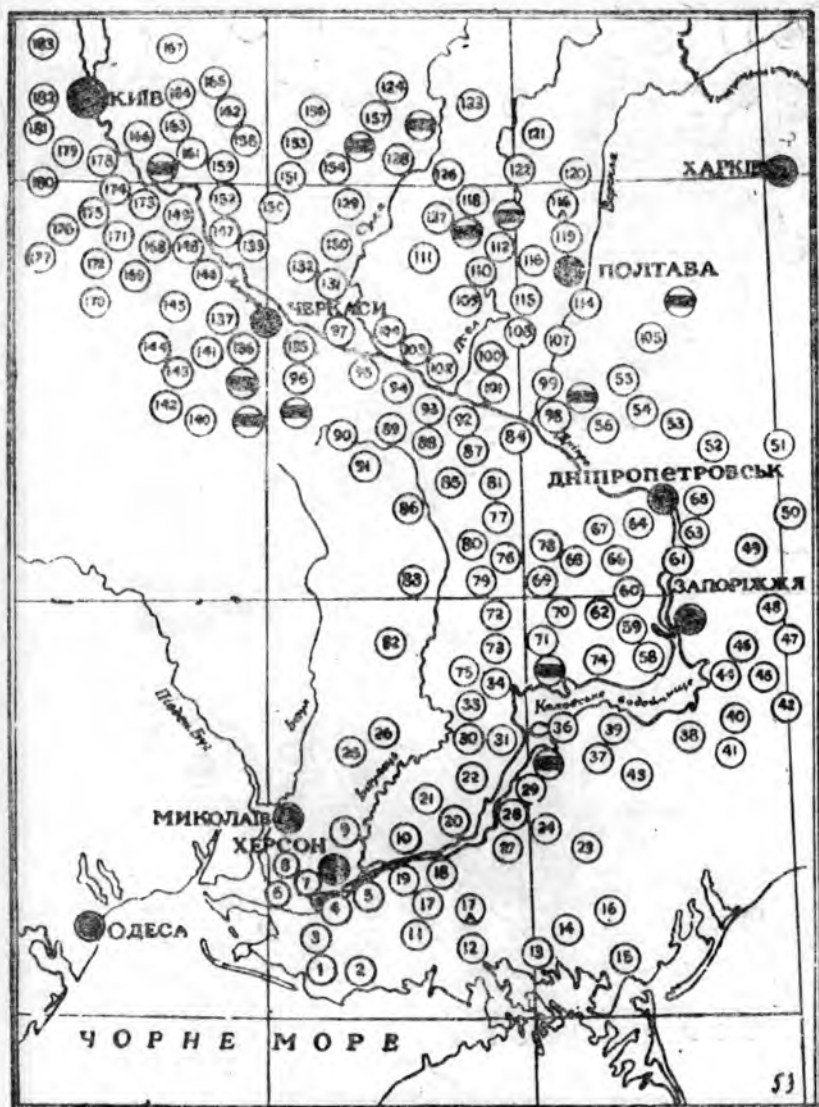
очіпок



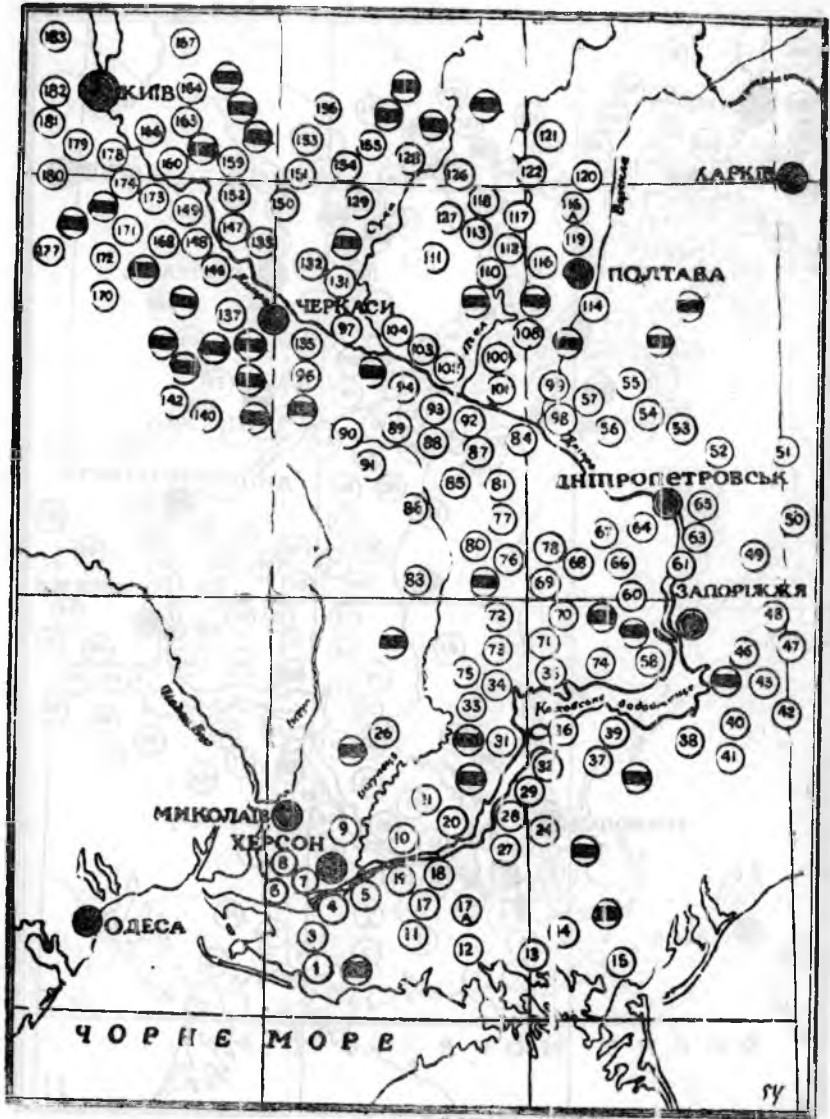
запа ска

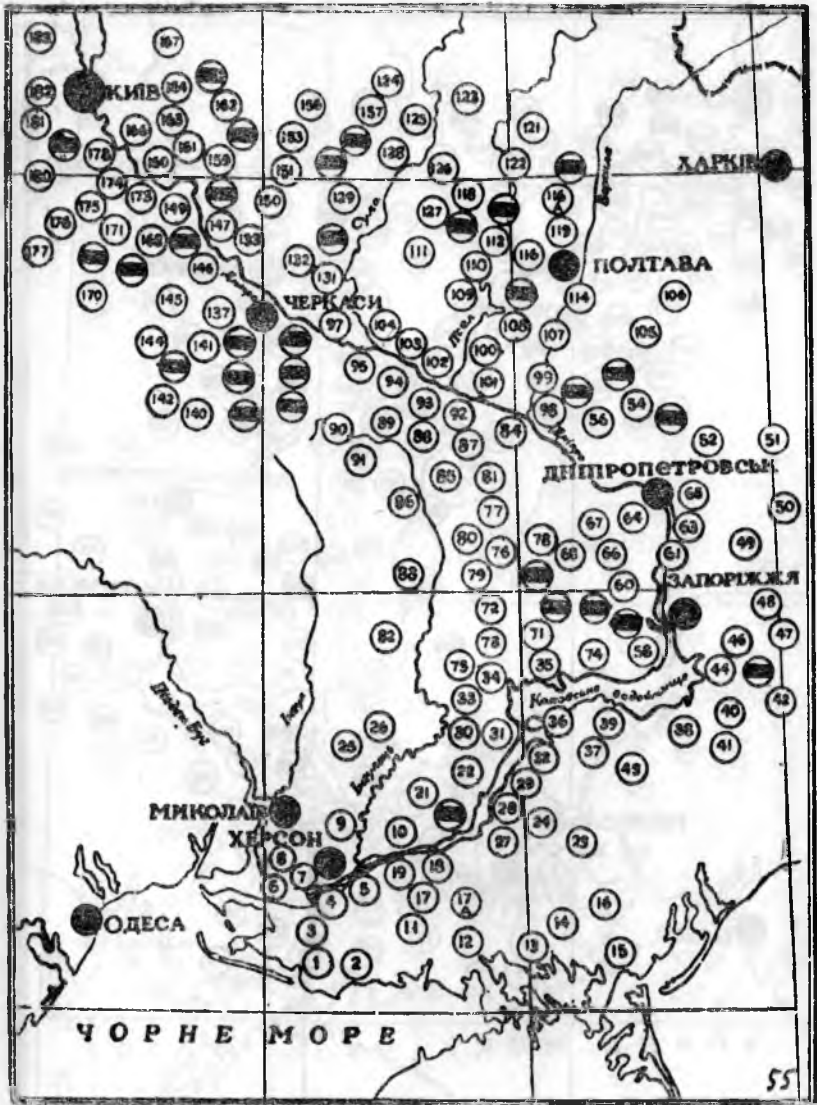


плахта

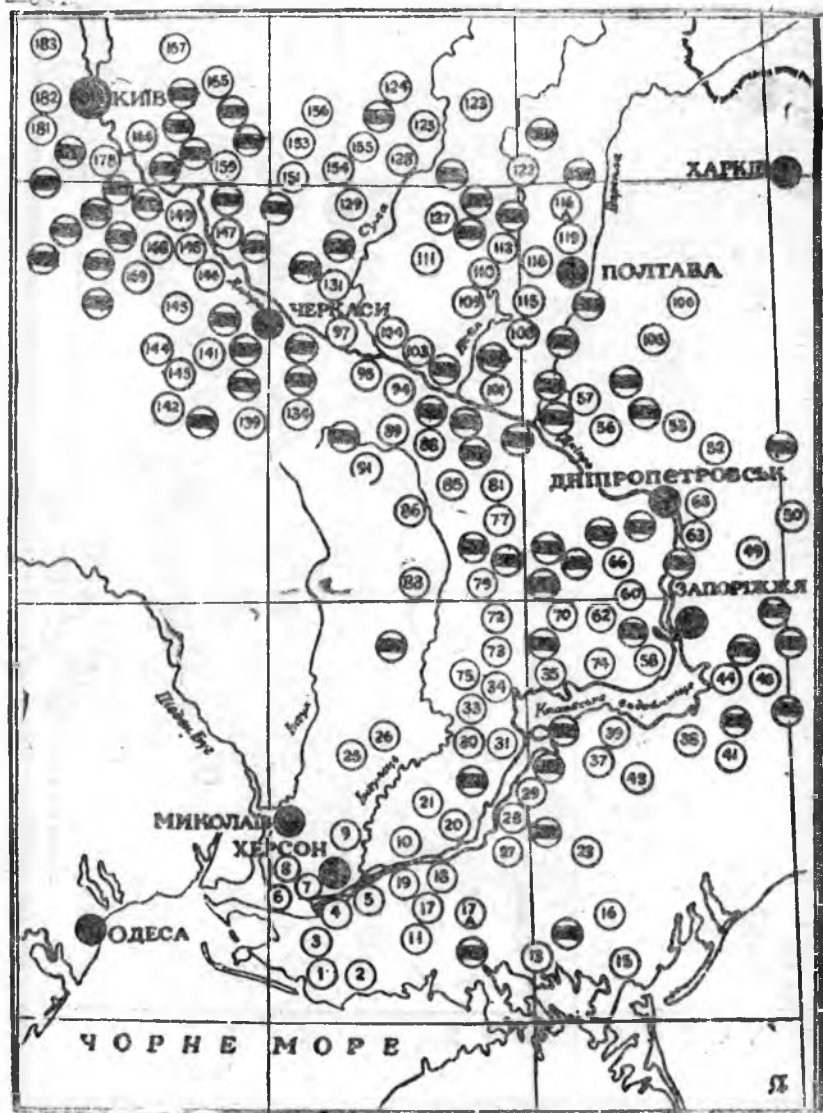


Хустка

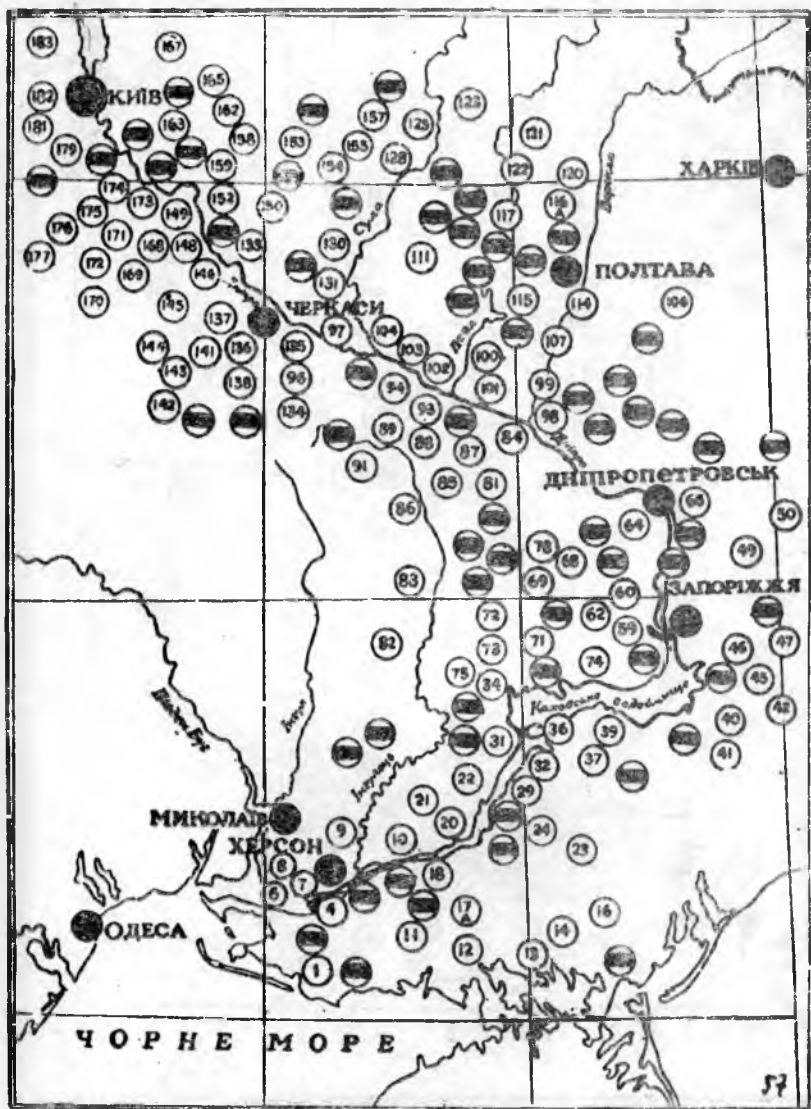




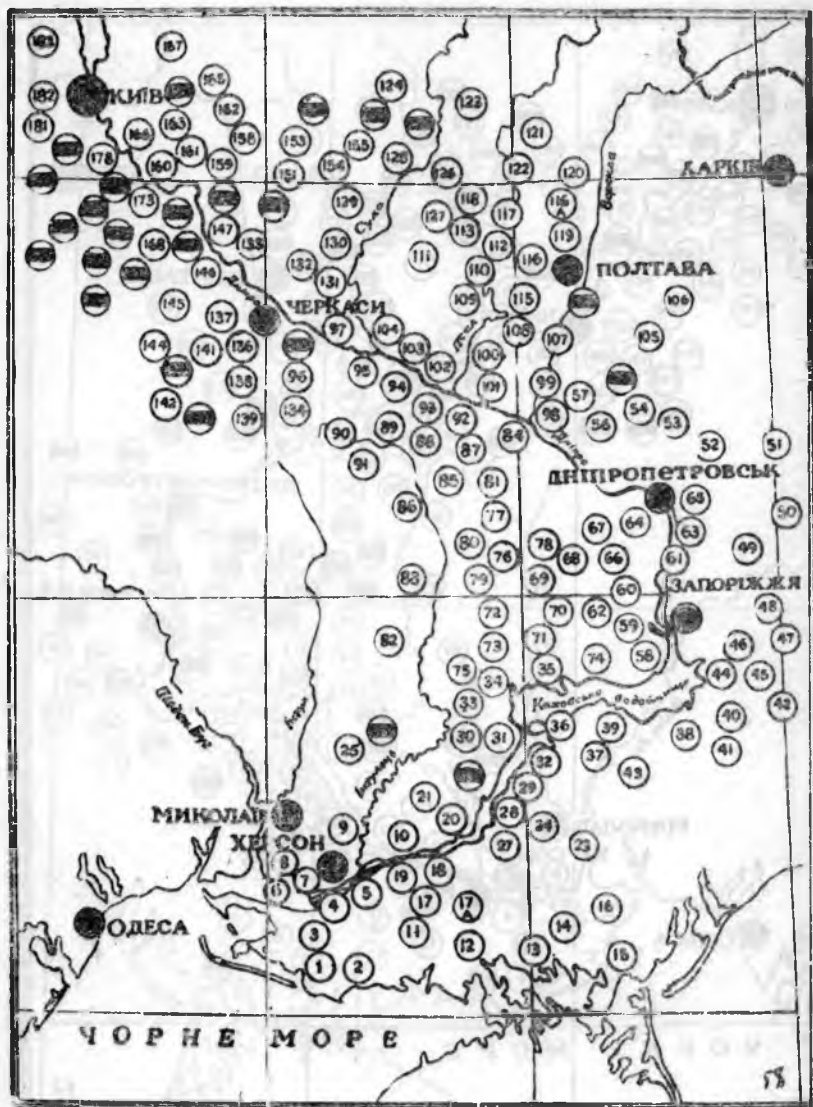
черевки

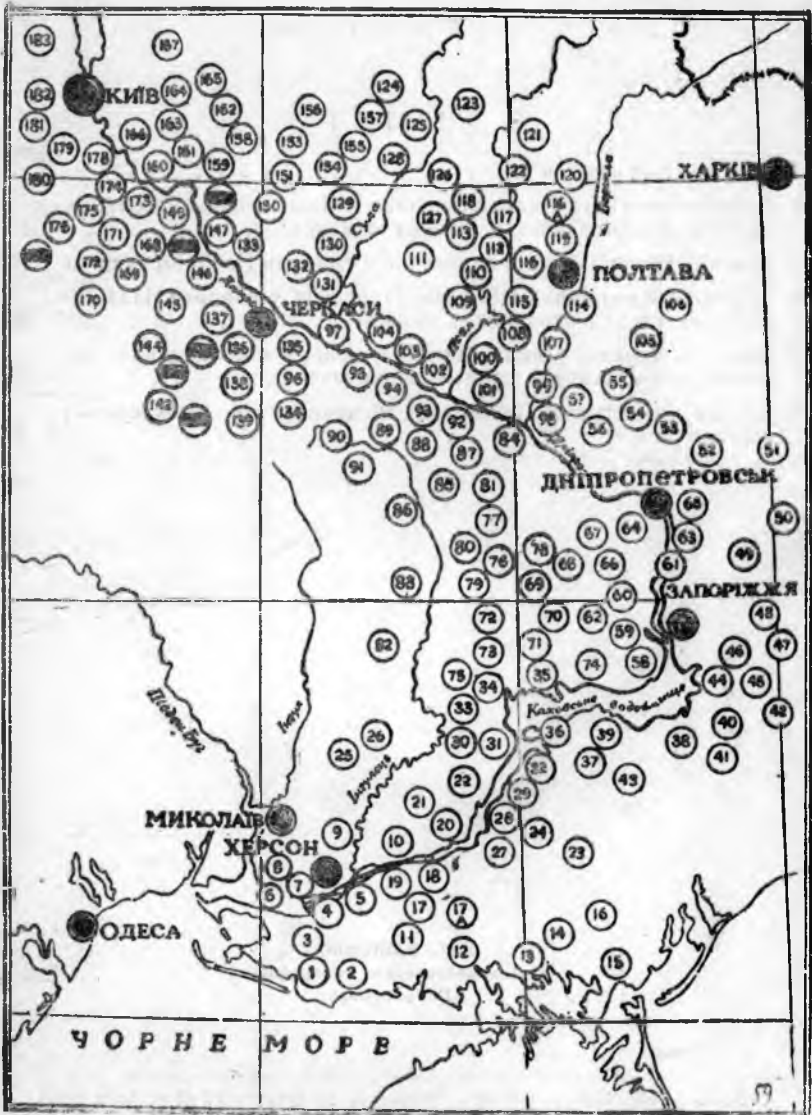


БОТІНКИ



ЛЬОХ





З М І С Т

	<i>Стор.</i>
1. Вступні зауваження	3
2. Схематична карта Наддніпрянщини з позначенням населених пунктів, у яких записана місцева лексика	13
3. Основні групи лексики, записаної в говорах Наддніпрянщини	15
4. Алфавітний показчик слів-назв, записаних у говорах Наддніпрянщини та коментованих у книжці	65
5. Населені пункти, у яких записана місцева лексика живої народної мови, основні мовці й записувачі	79
6. Зразки картограм. Поширення місцевих слів у активному вжитку	97

НБ ПНУС



342170

В. С. ВАЩЕНКО
Лингвистическая география
Поднепровья

Здано на виробництво 16|V-68 р. Підписано до друку 2|V11-68 р. Папір 60x84.
Об'єм друк. арк.9,75 Зам. № 836. Тираж 400 прим. БТ 00031

Дніпропетровськ. Рогальова,19, Міськпрофтехучилище № 7.